5. Anatomija otoka / 5th Anatomy of Islands

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM
15 | 9 | 2016 – 18 | 9 |2016

OD OTOČNOG MANIFESTA PREMA
OSNIVANJU MEĐUNARODNOG CENTRA
ZA OTOČNI ŽIVOT I KULTURU

FROM AN ISLAND MANIFESTO TOWARDS
AN INTERNATIONAL CENTRE FOR ISLAND
LIFE AND CULTURE

RADIONICA / WORKSHOP
19 | 9 | 2016 – 24| 9 |2016

VISOVIZIJA – VIDEO URADCI NA TEMU
BUDUĆNOSTI OTOKA VISA

VISOVISION – IMAGINING THE FUTURE
OF THE ISLAND OF VIS IN VIDEO
PRESENTATIONS

Otok Vis, Hrvatska / Island of Vis, Croatia

SADRŽAJ

Anatomija otoka 2016.	5
Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj	7
SIMPOZIJ: OD OTOČNOG MANIFESTA PREMA OSNIVANJU MEĐUNARODNOG CENTRA ZA OTOČNI ŽIVOT I KULTURU	9
O simpoziju	10
Popis sudionika	12
Program Simpozija	16
Sažeci	20
Okrugli stol – *Inicijativa pametni otoci*	45
Završni okrugli stol – Prema osnivanju međunarodnog centra za otočni život i kulturu	51
RADIONICA: VISOVIZIJA – VIDEOURADCI NA TEMU BUDUĆNOSTI OTOKA VISA	52
O radionici	53
Mentori/predavači	55
Program Radionice	57
Sažeci	59

TABLE OF CONTENTS

Anatomy of Islands 2016	66
Anatomy of Islands – Centre for Research and Development	68
SYMPOSIUM: FROM AN ISLAND MANIFESTO TOWARDS AN INTERNATIONAL CENTRE FOR ISLAND LIFE AND CULTURE	69
About the Symposium	70
List of Contributors	72
Symposium Programme	76
Symposium Abstracts	80
Panel – *The Smart Islands Initiative*	108
Final panel discussion – Towards an International Centre for Island Life and Culture	114
WORKSHOP: VISOVISION – IMAGINING THE FUTURE OF THE ISLAND OF VIS IN VIDEO PRESENTATIONS	115
About the Workshop	116
Mentors/Lecturers	118
Workshop Programme	120
Workshop Abstracts	122

ANATOMIJA OTOKA 2016. VIS / HRVATSKA

Petogodišnji program pod nazivom "Anatomija otoka" kreiran je 2011. godine na otoku Visu. Cilj programa je ukazivanje na problematiku života na otocima. Tijekom simpozija i radionica svake se godine obrađuju najrelevantnije otočne teme. Na sudjelovanje su pozvani stručnjaci raznovrsnih disciplina poput arhitekture, urbanizma, geografije, ekonomije, arheologije, etnologije i kulturne antropologije, sociologije i agronomije, kao i predstavnici lokalne samouprave i udruga te pojedinci zainteresirani za otočne razvojne programe. Studentske radionice organizirane nakon svakog simpozija rezultiraju projektima koji operacionaliziraju zadanu temu. Program se održava u rujnu svake godine na otoku Visu.

Ove godine od 15. do 18. rujna održava se peti po redu simpozij pod nazivom "Od otočnog manifesta prema osnivanju međunarodnog centra za otočni život i kulturu". Pedesetak sudionika iz Austrije, Velike Britanije, Norveške, Hrvatske, Italije, Francuske, Singapura, Japana i Španjolske raspravljat će o različitim otočnim temama. U okviru simpozija bit će održano i plenarno izlaganje Tonina Picule, zastupnika u Europskom parlamentu i potpredsjednika Međuskupine za mora, rijeke, otoke i priobalna područja. Simpozij će završiti u nedjelju 18. rujna okruglim stolom u gradu Visu s temom osnivanja Međunarodnog centra za otočni život i kulturu.

U ponedjeljak 19. rujna 2016. počinje studentska radionica, također peta po redu. Nakon što su u četiri prethodne radionice ostvarena 23 studentska projekta, u zadnjoj iz ovoga programa planira se realizacija video radova na temu budućnosti otoka Visa. Pod zbirnim naslovom VISOVIZIJA mješovite studentske grupe predložit će svoja viđenja budućih mogućnosti i smjerova kojima bi Vis mogao krenuti.

Studenti sa sveučilišta Keio i Tokio iz Tokija, Nacionalne visoke škole za arhitekturu "Paris – Val de Seine" iz Pariza, Politehnike iz Milana, Arhitektonskoga fakulteta iz Ljubljane, Fakulteta građevinarstva, arhitekture i geodezije iz Splita te individualno prijavljeni studenti, u suradnji s mentorima i stručnjacima za videoprodukciju, odabrat će teme i načine prezentacije. Radovi će biti prezentirati viškoj javnosti na kraju radionice.

Poseban događaj ovogodišnje "Anatomije otoka" bit će postavljanje "Japanskog paviljona za čaj". Zajednički projekt više fakulteta studenti će uz pomoć i suradnju lokalne zajednice ostaviti u Visu na trajno korištenje.

Koncepciju i organizaciju simpozija i radionica vodi viško-zagrebačka udruga "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj".

PROGRAMSKI ODBOR

dr. sc. Marina Blagaić Bergman
Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
dr. sc. Iva Niemčić
dr. sc. Ana Perinić Lewis

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
dr. sc. Iva Niemčić

ORGANIZATOR

Udruga "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj"
www.anatomija-otoka.com

STRUČNI SAVJET

dr. sc. Tadej Glažar
dr. sc. Saša Poljanec Borić
dr. sc. Darko Radović
dr. sc. Zoran Roca
dr. sc. Nenad Starc

SUORGANIZATORI

Grad Vis
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
Udruga "Provislo", Vis
LAG "ŠKOJI"

ANATOMIJA OTOKA – CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ

Osnivači i članovi udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj" udružili su se kako bi razvijali i umrežavali znanja o životu na otocima te primjenjivali ta znanja u projektima korisnima za otočne zajednice.

Udruga je osnovana u ožujku 2014. godine sa sjedištem na otoku Visu i ispostavom u Zagrebu, a kao slijednik aktivnosti koje je provodila sekcija "Anatomija otoka" pri udruzi "Lavurat za poje" iz Podšpilja na otoku Visu.

Udruga, stoga, nastavlja provođenje programa simpozija i radionica "Anatomija otoka 2012. – 2016.", ali i osmišljava te implementira nove otočne razvojne projekte.

Djelokrug rada Udruge:

Osnovni cilj osnivanja Udruge je formiranje međunarodne platforme za istraživanje i razvoj otoka kao aktivnoga sudionika u afirmaciji života na otocima.

Potreba za osnivanjem Udruge proizašla je iz:

- uočene nedovoljne posvećenosti razvoju hrvatskih otoka na lokalnoj i državnoj razini,
- nedostatnoga stvaranja znanja o otocima u znanstvenom i obrazovnom sustavu te nepostojanje sustavne primjene novih znanja o životu na otocima,
- nedostatka međunarodne izmjene iskustava i znanja o razvoju otoka,
- nedostatka svijesti o nužnosti implementacije novih razvojnih modela/oblika koji pridonose zadržavanju stanovništva na otocima.

Svrha djelovanja je stvaranje interdisciplinarnoga znanja o otocima, otočnim zajednicama i modelima otočnih razvoja te prijenos tog znanja različitim oblicima edukacije, kao i primjena znanja u razvojnim projektima.

5. Anatomija otoka

SIMPOZIJ

OD OTOČNOG MANIFESTA PREMA OSNIVANJU MEĐUNARODNOG CENTRA ZA OTOČNI ŽIVOT I KULTURU

15 | 9 | 2016 – 18| 9 |2016

Otok Vis, Hrvatska

O SIMPOZIJU

Peti po redu, simpozij programa Anatomija otoka 2012. – 2016. održat će se, već tradicionalno, na otoku Visu u rujnu 2016. godine s ciljem sumiranja dosadašnjih uvida u otočne teme te razvijanja planova za usmjerenije interdisciplinarno i međuresorno bavljenje otocima.

Od 2012. godine stanovnici otoka, znanstvenici i akteri otočnoga razvoja na lokalnim, regionalnim i nacionalnim razinama okupljaju se na Visu kako bi raspravljali o ključnim pitanjima otočnoga bivanja te pokušali na njih interdisciplinarno odgovoriti.

Međuovisnost otočnih prostora i otočnih zajednica te posebnost otočnoga razvoja u kontekstu globalnoga kretanja ljudi, kapitala i ideja promišljane su kroz teme urbanizma gradskih i ruralnih otočnih prostora, otočne poljoprivrede, turizma, demografije, arheološke i etnološke baštine, itd. Raspravljano je o utjecaju inzularnosti na život na otoku te o strategijama koje su otočani razvili kako bi se nosili s različitim tipovima otočnosti tijekom povijesti. Izoliranost otoka pokazala se kao ambivalentna kategorija, s jedne strane kreirana na kopnu u turističkim zamišljanjima i promocijama otoka, a s druge strane kao otegotna okolnost za svakodnevicu otočana u kontekstu depopulacije otoka, pa time i nestajanju osnovnih infrastrukturnih sadržaja, ali i kao komparativna prednost života na otoku.

Uočen je snažan kreativni i razvojni potencijal otočne arhitekture i krajolika kao ključnih 'dokaza' otočne kulturne i ekonomske povijesti. Na međunarodnim radionicama studenata arhitekture koje su redovito slijedile nakon simpozija osmišljena su dvadeset i tri projekta prenamjene i obnove viške arhitektonske, arheološke i pejzažne baštine.

Otvorena su brojna pitanja o otočnim zajednicama, kako onima stalno naseljenih stanovnika otoka, tako i o povremenim te o njihovim virtualnim supostojanjima. Ispostavilo se važnim pitanje emancipacije potreba i uloge sekundarnog stanovanja na otočnim prostorima. Uočen je proces svojevrsne "ekološke gentrifikacije" otoka – s kopna dolaze i naseljavaju se ekološki osviješteni stanovnici privučeni alternativnim načinima života, ali i razvojem zelenoga poduzetništva.

Rasprave o procesima donošenja odluka o otočnom razvoju i politikama uključenosti lokalnih, regionalnih, nacionalnih i europskih aktera ukazale su na nužnost osmišljavanja otočne razvojne i istraživačke metodologije koja bi se razvijala u okviru zasebne znanosti o otocima – nisologije.

Kakofonija pitanja i otočnih problema dobila je tijekom četiri protekle godine odgovore pune kreativnog i razvojnog potencijala kojima bi se dao ispisati svojevrsni otočni manifest. Ove godine, zaokružujemo prvi petogodišnji ciklus simpozija i radionica Anatomije otoka. Nastojat ćemo razviti zaključne smjernice i osmisliti daljnje djelovanje kroz Međunarodni centar za otočni život i kulturu.

Pokušat ćemo zajednički oblikovati zaključke i razvojne smjernice o ovim i drugim otočnim temama:

– mijene otočnih prostora,
– osobitosti i granice otočnih zajednica,
– klimatske promjene, okolišne politike i otoci,
– globalne migracijske promjene i uloga otoka,
– metodologija istraživanja otoka i uspostavljanje znanosti o otocima –nisologije.

POPIS SUDIONIKA

dr. sc. Goran **Andlar,** Studij krajobrazne arhitekture, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
gandlar@agr.hr

dr. sc. Marijana **Belaj**, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
mbelaj@ffzg.hr

dr. sc. Marina **Blagaić Bergman**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
marina@ief.hr

dr. sc. Davisi **Boontharm**, Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan
davisi@sophia.ac.jp

Prof. Luisa **Bravo**, University of Florence, Firenca, Italija
luisa.bravo@unifi.it

Marija **Borovičkić**, mag. hist. art., Zagreb, Hrvatska
marija.borovickic1@gmail.com

dr. sc. Joško **Božanić**, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
josko.bozanic@gmail.com

Boško **Budisavljević**, dipl. ing. arh., Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, Vis, Hrvatska
boskob311@gmail.com

Mariana **Bucat**, dipl. ing. arh., Arhitektonski kolektiv, Split, Hrvatska
mariana.bucat@gmail.com

dr. sc. Anica **Čuka**, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
acuka@unizd.hr

dr. sc. Julije **Domac**, Prijatelji otoka Šćedro, Hvar/REGEA, Zagreb, Hrvatska
jdomac@regea.org

dr. sc. Pantelina **Emmanouilidou**, Université de Limoges, France OMIJ/CRIDEAU, CIDCE, Francuska
linanimae@hotmail.com

prof. dr. sc. Josip **Faričić**, Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
jfaricic@unizd.hr

prof. dr. sc. Simone **Garagnani**, University of Bologna, Bolonja, Italija
simone.garagnani@unibo.it

prof. dr. sc. Marco **Imperadori**, Politecnico di Milano, Milano, Italija
marco.imperadori@polimi.it

dr. sc. Aleksandar **Ivančić**, Aiguasol Engineering, Barcelona, Španjolska
alex.ivancic@aiguasol.coop

Ana Marija **Jakas**, spec. admin. publ., Udruga Prijatelji otoka Šćedro, Hvar, Hrvatska
a.m.jakas@gmail.com

Maja **Jurišić**, Pokret otoka, Šolta, Hrvatska
pokret.otoka@gmail.com

dr. sc. Ilan **Kelman**, University College London, Velika Britanija; University of Agder, Norveška
ilan_kelman@hotmail.com

prof. dr. sc. Heng Chye **Kiang**, National University of Singapore, Singapur
akihck@nus.edu.sg

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska
sanja.klempic@imin.hr

prof. dr. sc. Hiroto **Kobayashi**, Keio University, Tokio, Japan
hiroto@sfc.keio.ac.jp

Tanja **Kremenić**, mag. geogr., OTRA d.o.o., Cres, Hrvatska
tanja@pplr-otokcres.info

Miran **Križanić**, Zadar, Hrvatska
aer704@gmail.com

dr. sc. Romana **Lekić**, Veleučilište VERN' – Zagreb, Hrvatska
romana.lekic@vern.hr

Diana **Magdi**ć, univ. mag. soc., TESERAKT – udruga za interdisciplinarna istraživanja, Split, Hrvatska
dianamagdic@gmail.com

Ivana **Marčeta Frlan**, prof., Općina Lastovo, Hrvatska
ivana13st@yahoo.com

Veni **Marinković**, mag. geogr., CEDRA Split, Hrvatska
marinkovic.veni@yahoo.com

prof. dr. sc. Akira **Mita**, Keio University, Tokio, Japan
mita@sd.keio.ac.jp

prof. dr. sc. Yasue **Mitsukura**, Keio University, Tokio, Japan
mitsukura@sd.keio.ac.jp

Antonio **Morić Špani**ć, mag. geogr. i mag. educ. geogr.
CROGIS – Centar za održivi razvoj GIS tehnologijama, Hrvatska
amoricspanic@gmail.com

dr. sc. Iva **Niemčić**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska
iva@ief.hr

dr. sc. Tomislav **Oroz**, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
toroz@unizd.hr

Morana **Ostoji**ć, dipl. ing. arh., Arhitektonski kolektiv, Split, Hrvatska
osmorana@yahoo.com

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska
aperinic@inantro.hr

Tonino **Picula,** Zastupnik u Europskom parlamentu, Bruxelles, Belgija

dr. sc. Sonja **Podgorelec**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska
sonja.podgorelec@imin.hr

prof. dr. sc. Darko **Radović**, Keio University, Tokio, Japan
radovic@sd.keio.ac.jp

Fritz **Richter** Sc. Eng., Vienna University of Technology, Beč, Austrija
fritz_richter@gmx.at

Sano **Satoshi**, Eureka Architects and co+labo Radović, Keio University, Tokio, Japan
sano.sd.keio@gmail.com

Irena **Sertić**, Omnimedia; Interacta, Udruga za produkciju i interakciju u kulturi i obrazovanju, Zagreb, Hrvatska
serticirena2@gmail.com

prof. dr. sc. Vladimir **Skračić**, umirovljeni profesor Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska
vskracic@unizd.hr

Julijano **Sokolić**, Mali Lošinj, otok Lošinj, Hrvatska

prof. dr. sc. Sanja **Stanić**, Odsjek za sociologiju Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
sstanic@ffst.hr

Jakov **Stanojević**, mag. educ. geogr., Osnovna škola "Marjan", Split, Hrvatska
jakov.stanojevic@st.t-com.hr

prof. dr. sc. Nenad **Starc**, Ekonomski institut Zagreb, Zagreb, Hrvatska
nstarc@eizg.hr

Davor **Stipan**, prof., I. gimnazija Split, Hrvatska
davorstipan@gmail.com

dr. sc. Stjepan Šterc, Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
sterc@geog.pmf.hr

Anita **Ujević**, univ. bacc. soc., Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska
anita.ujevic@gmail.com

Sanda **Vojković**, prof., Hrvatska radio televizija, Zagreb, Hrvatska
sanda.vojkovic@gmail.hr

PROGRAM SIMPOZIJA

ČETVRTAK | 15 | 9 | 2016 |

8:30 – 9:00 Prijava sudionika

9:00 – 11:00 Joško **Božanić**
Olujni arhipelag - halijeutička antropologija jadranskih pučinskih otoka (Svetac, Jabuka, Brusnik, Biševo, Palagruža)

Sonja **Podgorelec**, Sanja **Klempić Bogadi**
Otočani – stanovnici arhipelaga

Marijana **Belaj**, Tomislav **Oroz**
Izloženost Jugu – praktični mediteranizam u vrijeme globalne mobilnosti

Ana **Perinić Lewis**
Otoci otoka Hvara

11:00 – 11:30 PAUZA ZA KAVU

11:30 – 13:00 Fritz **Richter**
Autonoman razvoj otoka Visa s obzirom na stil života s ciljem održive budućnosti

Anita **Ujević**, Sanja **Stanić**
Društveni aspekti života na otoku: primjer otoka Visa

Stjepan **Šterc,** Antonio **Morić** Španić, Jakov **Stanojević**
Održivi razvitak – nelogičan koncept bez stanovništva

13:00 – 15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00 – 16:30 Romana **Lekić**
Turizam kao interkulturalna komunikacija u procesu razvoja otočnoga identiteta

Veni **Marinković**
Opremljenost otočnih naselja centralnim funkcijama – identifikacija i analiza prostorno-razvojnih trendova hrvatskih otoka

Aleksandar **Ivančić**
Energetska samodostatnost otoka

16:30 – 17:00 PAUZA ZA KAVU

17:00 – 18:30 Irena **Sertić**
Participativna umjetnost za izolirane zajednice

Maja **Jurišić**
Pokret otoka

Sanda **Vojković**
Orgulje otoka Visa

21:00 OTVORENJE IZLOŽBE: Davisi **Boontharm** "InVisible"

PETAK | 16 | 9 | 2016 |

9:00 – 11:00 Panel: *Inicijativa pametni otoci*

Yasue **Mitsukura**, Darko **Radović**
Pronalaženje, mjerenje, razumijevanje i uključivanje zadovoljstva u prostorno planiranje

Akira **Mita**
Omogućivanje aktivnog i zdravog starenja pomoću robota i interneta stvari (IoT)

Davisi **Boontharm**
Upcycle i prenamjena kao prakse pametnog razvoja

Marco **Imperadori**
Terapija otoka: iskustva i istraživanja u Italiji

Hiroto **Kobayashi**
Autohtona arhitektura i agilna tehnologija

11:00 – 11:30 PAUZA ZA KAVU

11:30 – 13:00 Goran **Andlar**, Marija **Borovičkić**, Tanja **Kremenić**, Miran **Križanić**
Studija krajobraza otoka Cresa: važnost krajobraza u otočnom razvoju

Ilan **Kelman**
Otočani, klimatske promjene i migracije: teorija i praksa

Pantelina **Emmanouilidou**
Očuvanje okoliša mediteranskih otoka: potreba za posebnim pravnim statusom

13:00 – 15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00 **TEMATSKI IZLET**

SUBOTA | 17 | 9 | 2016 |

9:00 – 11:00 Ivo **Radica**
Grad Vis i Anatomija otoka

Tonino **Picula**
Otoci u anatomiji Europe

Boško **Budisavljević**
Program "Anatomija otoka" od ideje do statistike

Marina **Blagaić Bergman**, Iva **Niemčić**
Misliti o, na i s otocima: etnografska, etnološka i kulturnoantropološka istraživanja hrvatskih otoka

11:00– 11:30 PAUZA ZA KAVU

11:30 – 13:00 Julijano **Sokolić**, Nenad **Starc**
Otok Susak, na pučini

Anica **Čuka**, Josip **Faričić**
Otoci i grad (zadarski urboarhipelag)

Vladimir **Skračić**
Kornati – otoci vanka ruke

13:00 – 15:00 PAUZA ZA RUČAK

15:00 – 16:30 Davor **Stipan**
Jedan prijedlog za metodologiju oživljavanja otočnog arhitektonskog potencijala na primjeru Komiže

Mariana **Bucat**, Diana **Magdić**, Ivana **Marčeta Frlan**, Morana **Ostojić**
Lastovo: atipično nasljeđe, univerzalan pristup

Ana Marija **Jakas**, Julije **Domac**
Šćedro – model čuvanja, zaštite i upravljanja malim otokom temeljen na lokalnom zajedništvu

16:30 – 17:00 PAUZA ZA KAVU

17:00 ZAVRŠNI OKRUGLI STOL – Prema osnivanju međunarodnog centra za otočni život i kulturu

21:00 Domjenak na Terjunu za sudionike

NEDJELJA | 18 | 9 | 2016 |

11:00 Razgovori kod Paviljona za čaj

SIMPOZIJ

SAŽECI (abecednim redom)

dr. sc. Goran Andlar
Studij krajobrazne arhitekture, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Marija Borovičkić, mag. hist. art.

Tanja Kremenić, mag. geogr.
OTRA d.o.o., Cres, Hrvatska

Miran Križanić

Studija krajobraza otoka Cresa: važnost krajobraza u otočnome razvoju

Otok Cres je od 2010. godine odabran kao pilot-područje za provedbu Pilot-projekta lokalnog razvoja (PPLR) Vijeća Europe. Projekt koordinira Ministarstvo kulture RH, a cilj mu je stvaranje cjelovitoga modela razvoja tražeći inovativne odgovore i razvojne mjere koje mogu poboljšati kvalitetu života. Temeljna premisa je da su prirodna i kulturna baština resursi u službi definiranja identiteta toga područja te njegovoga održivog i diverzificiranoga gospodarskog razvoja. Pri tome je krajobraz prepoznat ne samo kao temeljni resurs i javno dobro čiji razvoj mora biti dio rasprave svih dionika, već i kao integralni teorijski koncept kojim se prostor analizira, planira i prezentira.

Stoga je u sklopu PPLR-a provedena i eksperimentalna studija krajobraza otoka Cresa i to jednogodišnjim radom stručnjaka iz različitih institucija, privatnih biroa i Vijeća Europe, studenata i diplomiranih krajobraznih arhitekata vođenih interdisciplinarnim mentorskim timom. Primarna svrha studije bila je uspostaviti temelje za elaboraciju smjernica za očuvanje i razvoj krajobraza otoka Cresa u okviru razvojne strategije PPLR-a. Studija ne nudi konačno rješenje za pitanja krajobraza – zamišljena je prije svega u lokalnoj zajednici, a posebno ususret pritiscima gradnje na obali, ali i napuštanja naselja i poljoprivrednih djelatnosti koji su oblikovali creski prostor stoljećima.

Metoda rada obuhvaćala je inovativno načelo pri kojemu je standardni postupak procjene karaktera krajobraza proširen etnografskom i likovno-vizualnom interpretacijom. Etnografsko istraživanje pri tome doprinosi artikulaciji znanja o povijesti, sjećanju, društvenim asocijacijama i preferencijama krajobraza, dok likovno-vizualna interpretacija doprinosi analitičkom promišljanju i razjašnjavanju prostornoga identiteta te konačno prezentaciji vizualnih, percepcijskih i asocijacijskih karakteristika krajobraza.

Dr. sc. Goran Andlar (Sisak, 1981.) Docent na Zavodu za ukrasno bilje i krajobraznu arhitekturu i Studiju krajobrazne arhitekture Agronomskog fakulteta u Zagrebu. U znanstvenom

i stručnom smislu interes mu je fokusiran na istraživanje, procjenu i planiranje ruralnih krajobraza s posebnim naglaskom na jadranske krške 'tradicijske' načine korištenja zemljišta. U spomenutom području djelovanja je obranio doktorat "Iznimni kulturni krajobrazi primorske Hrvatske", autor je i suautor niza znanstvenih radova te je voditelj nekoliko stručnih projekata. Za istraživanje provedeno doktoratom dobio je posebno priznanje 47. zagrebačkog salona arhitekture. Član je EUCALAND Europske mreže za istraživanje agrikulturnih krajobraza te Hrvatskog društva krajobraznih arhitekata.

Marija Borovičkić diplomirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na odsjecima za povijest umjetnosti i etnologiju i kulturnu antropologiju. Stažirala je u Laubi – kući za ljude i umjetnost, u Galeriji Forum te na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, gdje trenutačno radi kao suradnica. Članica je udruge Siva zona, prostor suvremene i medijske umjetnosti u Korčuli te voditeljica projekta Industrijska baština otoka Korčule. Radi kao suradnica na projektu EU-a Kreativna Europa pod nazivom Zaboravljena baština. Nezavisna je kustosica, kulturna djelatnica i kritičarka.

Tanja Kremenić (Rijeka, 1989.) Diplomirala u Zagrebu na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta. Dodatne kolegije polagala je tijekom studentskih razmjena u Portugalu i Sloveniji. Diplomirala je 2014. godine s temom "Vrednovanje pejzaža creskološinjskog otočja u planiranju sustava poučnih staza" te je zaposlena kao stručna suradnica u Otočnoj razvojnoj agenciji na otoku Cresu u provedbi Pilot-projekta lokalnog razvoja otoka Cresa.

Miran Križanić (Karlovac, 1985.) Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Bavi se vizualnim umjetnostima, uglavnom kroz crtež, slikarstvo te ilustracije i dizajn. Sudjelovao je na nekoliko skupnih i samostalnih izložbi. Član je udruge 4 Grada Dragodid koja se bavi istraživanjem i reaktualizacijom suhozidnog graditeljstva i ostalih tradicijskih graditeljskih tehnika kroz stručni rad i edukativne radionice. Trenutačno živi u Zadru i radi kao arhitekt i ilustrator.

prof. dr. sc. Marijana Belaj
Filozofski fakultet, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

dr. sc. Tomislav Oroz
Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska

***Izloženost Jugu* – praktični mediteranizam u vrijeme globalne mobilnosti**

Ova prezentacija pokušat će ukazati na presjecišta popularnih percepcija Mediterana i "praktičnog mediteranizma" (usp. Herzfeld, 2005) koji u formi migracija životnog stila pridonosi stvaranju mediteranskih imaginarija. Na temelju terenskih istraživanja nekoliko lokacija u Dalmaciji (Olib, Hvar, Pelješac) te intervjua s pojedincima koji su u potrazi

za "mediteranskim suncem" svoj dom pronašli na obalama Mediterana, ova prezentacija pokušava odgovoriti na pitanja poimanja vremena, prostora i samoće te uz njih vezane predodžbe Mediterana. Uzimajući u obzir iskaze pojedinaca te njihove svjetonazore, životne stilove i imaginacijske vizure romantiziranoga Juga, želimo pridonijeti promišljanju hegemonijskih diskursa o "sunčanom Jugu" te praksi postajanja "Južnjakom". Bilo da je riječ o "praktičnom mediteranizmu" (ibid.), "mediteranskoj strasti" (Pemble, 1987), "zavodljivosti Mediterana" (Aldrich, 1993) ili pak "hororima Juga" (Bonifas i Monacelli, 2013), hegemonijske diskurse o prostornoj i vremenskoj izmještenosti Mediterana promišljamo na primjeru konkretnih praksi postajanja Mediterancem. U vrijeme deteritorijalizacije (Appadurai, 1994:51) kada su ideje kulture, prostora i identiteta izmještene sa svoje tradicionalne scenografije, pitanje postajanja "Južnjakom" otvara brojna pitanja o dijasporičnim identitetima i pripadnostima, temporalnim i iskustvenim izmještanjima te imaginacijskim vizurama Sredozemlja.

Dr. sc. Marijana Belaj izvanredna je profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je etnologiju i informacijske znanosti, a doktorirala je s temom iz područja etnologije i kulturne antropologije na Sveučilištu u Zagrebu. Njezin znanstveni interes obuhvaća suvremena hodočašća, odnos religije i politike, interreligijsku dinamiku, (neinstitucionalne) prakse i procese posvećivanja mjesta, osoba i vremena te interkulturne politike i odnose. Bila je glavna urednica časopisa Studia ethnologica Croatica. Autorica je knjige "Milijuni na putu. Antropologija hodočašća i sveto tlo Međugorja" (2012.).

Dr. sc. Tomislav Oroz docent je na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Diplomirao je etnologiju i kulturnu antropologiju te povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istome Sveučilištu doktorirao je s temom iz područja etnologije i kulturne antropologije. Njegove nastavne aktivnosti i znanstveni interes obuhvaćaju mediteranske i otočne studije, kulturna sjećanja i balkanističke studije.

dr. sc. Marina Blagaić Bergman

dr. sc. Iva Niemčić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Hrvatska

Misliti o, na i s otocima: etnografska, etnološka i kulturnoantropološka istraživanja hrvatskih otoka

Aktualna istraživanja života ljudi na otocima kao znanstveno-istraživačke teme u hrvatskim i inozemnim studijama humanističkog i društvenog usmjerenja, ponajviše su povezana s promjenama demografske slike koju, uz rijetke iznimke, karakterizira starenje i opadanje broja stanovnika. Druga tema koja zaokuplja istraživače proces je baštinizacije otočnih kultura i samoga života na otocima u svrhu njihove turističke promocije. Ovo će izlaganje prikazati načine istraživanja *na* i *o* hrvatskim otocima u okviru etnologije

tijekom 20. i 21. stoljeća s posebnim naglaskom na pitanje u kolikoj se mjeri mislilo *s* otocima. U javnome diskursu, kako domaćem tako i međunarodnom, otoci su koncipirani dvojako. S jedne strane, naglašava se njihova ugroženost i zapuštenost, a s druge romantizira njihova posebnost. Nerijetko su upravo etnografska istraživanja tradicijske kulture izvor podataka za romantiziranje i turistifikaciju otočne baštine. S druge strane, etnografski uvidi u posebnosti života na otoku omogućuju drugačiji pogled na uvriježenu sliku o izoliranosti i izmještenosti otočnih zajednica.

Dr. sc. Iva Niemčić zaposlena je kao znanstvena suradnica i zamjenica ravnatelja (2011. – 2015.) u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu od 1998. godine. Doktorirala je 2007. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Autorica je knjige o tradicijskom plesnom zbivanju na otoku Lastovu pod nazivom "Lastovski poklad. Plesno-etnološka studija" (2011.). Polja njezina interesa su istraživanje plesa, etnokoreologija, izvedbeni studiji, plesna etnologija, uloge i funkcije u plesu u rodnom kontekstu, fenomen nematerijalne kulturne baštine, istraživanja otoka i otočni studiji.

Dr. sc. Marina Blagaić Bergman viša je asistentica na Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Hrvatska. Doktorski rad obranila je 2014. iz interdisciplinarnoga područja otočnih studija s temom utjecaja ekonomije na život stanovništva otoka Šolte tijekom 20. i 21. stoljeća. Osim etnografskih istraživanja otoka te njihova doprinosa otočnim studijima, sudjeluje u projektima koji se bave baštinskim studijima, antropologijom migracija i antropologijom prehrane.

prof. dr. sc. Joško Božanić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska

Olujni arhipelag – halijeutička antropologija jadranskih pučinskih otoka (Svetac, Jabuka, Brusnik, Biševo, Palagruža)

Pučinski otoci viškoga arhipelaga obuhvaćaju velik prostor Jadrana s obzirom na njihovu međusobnu udaljenost, a središte toga insularnog svijeta ribarski je gradić Komiža na dnu prostrane jugozapadne uvale otoka Visa. Među tim otocima jedino otok Biševo danas ima samo desetak stanovnika, a drugi nekad nastanjeni otok – Svetac – danas je nenastanjen, dok na Palagruži žive samo svjetioničari.

Ipak ovi otoci, unatoč surovim uvjetima za život čovjeka, bili su svi osim Jabuke, vulkanske piramide nasred mora, nastanjeni veći dio godina ribarima koji su na njima živjeli loveći ribu i rakove. Prisutnost čovjeka na tim otocima ostavila je duboki trag u kolektivnoj memoriji Komiže. Autor ovoga rada godinama je snimao te priče koje svjedoče o jedinstvenom halijeutičkom iskustvu zanimljivom za interdisciplinarnu interpretaciju koja uključuje etnološki, kulturnoantropološki, lingvistički i povijesni aspekt proučavanja ovog insularnog svijeta u uvjetima elementarne borbe za opstanak. Ti ribari bili su stoljećima jedini ribari otvorenoga mora na Jadranu u vremenima kada je gusarstvo

bilo najunosnije zanimanje, a to je na Jadranu bilo sve do sredine 19. stoljeća. Ti ribari izloženi stalnoj opasnosti od gusara, kao i od prijetećega elementa mora, izloženi nerazumnim administrativnim zabranama ribolova mletačke vlasti koja im je prijetila rigoroznim kaznama, opstajali su zahvaljujući etici koja se temeljila na principu zajedništva i uzajamnosti.

Te priče sačuvane su u posljednji trenutak kada je nastao definitivan prekid međugeneracijske komunikacije i kada je kolektivna memorija, održavana stoljećima usmenom predajom, prvi put u povijesti suočena s "gluhom" publikom mladih koji izvore informacija, bitnih za opstanak, više ne nalazi u tradicionalnome znanju, umijeću i pamćenju. Taj povijesni hijat među generacijama osudio je ovo pamćenje na nestanak. Autor ovog rada posljednji je svjedok i tumač ovoga insularnog svijeta na pučinskim otocima Jadrana.

Dr. sc. Joško Božanić je profesor na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu. Područja interesa su mu tradicionalne ribarske vještine i znanje otoka Visa i okolnoga pučinskog otočja, restauracija tradicionalnoga ribarskog broda "falkuša", otočna dijaspora i općenito, otočni studij. Objavio je nekoliko knjiga o tradicionalnoj plovidbi i ribarstvu i niz lingvističkih radova. Objavio je i nekoliko knjiga pjesama na lokalnome dijalektu.

Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, Vis, Hrvatska

Program "Anatomija otoka" od ideje do statistike

Trebalo je pet godina je intenzivnog boravljenja na otoku Visu da bi se koncipirao petogodišnji program pod nazivom "Anatomija otoka 2012. – 2016.". Srž programa bili su simpoziji na kojima su se obrađivale teme relevantne za otoke općenito te radionice, na kojima su se predlagali konkretni projekti vezani za viške situacije. Simpoziji su redom obrađivali povijesne teme, revitalizaciju i rehabilitaciju naselja na otocima, stanje i budućnost otočnih sela i alternativne vidove turizma. Zaključni simpozij, koji će se održati ove, 2016. godine, biti će jedna vrsta sažimanja proteklih izlaganja i poruka koje oni nose. Na radionicama izvođenim neposredno nakon simpozija, studenti, pretežno arhitekture, iz raznih zemalja, u mješovitim grupama izrađivali su prijedloge za unapređenje postojećega stanja i inkorporiranje novih, originalnih sadržaja izvedenih iz zatečenog "materijala" i prostornih sklopova. Rezultati četiri simpozija i radionice je oko sto izlaganja domaćih i stranih stručnjaka iz vrlo različitih područja te 23 studentska projekta u kojima je sudjelovalo stotinjak studenata. Izlaganja su simultano prevođena i snimana te se trajno mogu vidjeti na mrežnoj stranici udruge www.anatomija-otoka.com. Izložbom "Vis i Anatomija otoka" udruga je predstavila otok Vis i studentske radove, a prikazana je u gradu Visu, u selu Podšpilju, Zagrebu, Grazu, Parizu i gradu Lastovu na istoimenom otoku, a vidjet će je i građani Tokija, Splita, Ljubljane, Maribora i Beča. Organizatori su sve radili volonterski, a financijsku potporu udruga je dobivala od grada Visa, raznih mi-

nistarstava i drugih donatora. Prema najnovijim dogovorima program "Anatomija otoka" nastavila bi se na Lastovu, a u Visu se planira osnivanje "Međunarodnog centra za otočni život i kulturu", koji bi nastavio rad na razvoju znanosti o otocima i realizaciji konkretnih prijedloga s radionica.

Boško Budisavljević (Split, 1942.) Diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu 1968., Ecole Nationale Superieure des Beaux-Arts u Parizu 1974., poslijediplomski na Ecole d´Architecture de Paris-Belleville, 1992. Dobitnik je više nagrada na natječajima i salonima arhitekture. Radio je u Zagrebu, Zaboku, Kumrovcu, Beogradu, Beču, Parizu, Conakryju i Brazzavilleu. Kao istraživač na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu posebno se bavio problemima urbane obnove i stanovanja. Izradio je vrlo opsežnu studiju načina korištenja zagrebačkih stanova i realizirao prvi program za projektiranje stanova pomoću računala. Glavni radovi su mu studije "Grad za rušenje – stanje, problemi i mogućnosti sanacije zagrebačkih periferija predviđenih urbanističkim planovima za rušenje", "Standard stana '84 – minimalni, standardni i vanstandardni stan, studija stambenih normativa", "Urbanizam bez urbanista – slučaj Vranjevac i Labsko u Prištini, studija mogućnosti sanacije i rehabilitacije bespravne izgradnje", "Moj privatni raj – Zagreb, industrija u gradu, urbanistička analiza, prijedlozi i modeli" i "Nevidljivi Zadar – kako od periferije napraviti Grad". Od odlaska u mirovinu (2006.) boravi pretežno na Visu gdje je 2011. pokrenuo program "Anatomija otoka".

Mariana Bucat, dipl. ing. arh.
Arhitektonski kolektiv, Split, Hrvatska

Diana Magdić, univ. mag. soc.
TESERAKT – udruga za interdisciplinarna istraživanja, Split, Hrvatska

Ivana Marčeta Frlan, prof.
Općina Lastovo, Lastovo, Hrvatska

Morana Ostojić, dipl. ing. arh.
Arhitektonski kolektiv, Split, Hrvatska

Lastovo: atipično nasljeđe, univerzalan pristup

Specifična politika prostora otoka Lastova u dvadesetome je stoljeću obilježila i mjesto Uble na njegovoj zapadnoj obali – na antičkim je temeljima tridesetih godina uz tvornicu za preradu ribe izniklo racionalističko stambeno naselje u koje je doseljeno talijansko stanovništvo, a nakon Drugoga svjetskog rata razvojem strateški značajne točke na jugoistočnoj strani Jadrana upravljala je Jugoslavenska narodna armija. Dinamiku samoga mjesta održavalo je vojno stanovništvo sa svojim obiteljima, no ono se povuklo ranih devedesetih, a s njima su nestale i potrebe za javnim sadržajima. Za razliku od obale i drugih otoka – uz izuzetak Visa i Golog – Lastovo se za Jugoslavije nije turistificiralo, a zbog relativne udaljenosti od kopna taj proces do danas nije poprimio stihijski model, ni tempo pa pruža priliku za sustavni i promišljeni pristup budućemu razvoju. Potencijali su veliki koliko i stigma koju nose graditeljski i kulturni slojevi mjesta: budući da je u Ublima jedi-

no otočno trajektno pristanište te je jedino opremljeno infrastrukturom potrebnom nautičarima, svaki će posjetitelj Lastova vrijedno nasljeđe vidjeti barem jednom. Načini da se ono održi i prezentira temeljeni su na podizanju kvalitete života stanovnika, a vođeni idejom da kulturološke slojeve za buduće generacije može sačuvati samo stalno naselje.

Mariana Bucat, arhitektica i aktivistica. Partnerica u Arhitektonskim kolektivu, praksi iz Splita koja se bavi projektiranjem i nadzorom. Studirala na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu i IUAV. Sudjelovala na nekoliko radionica i natječaja.

Diana Magdić, urbana sociologinja, istraživačica, aktivistica, novinarka i kritičarka arhitekture, predsjednica i zaposlena u TESERAKT-u – udruzi za interdisciplinarna istraživanja. Sudjeluje u nekoliko projekata aktivnog očuvanja moderne arhitekture i urbanizma: Trogir Chronotopy (2011.), The Third Root of –Split (2012.), Motel Trogir (2012. –), Intermediate Spaces (2014.), Ivo Radić: Papandopulova (2015.), City: Read (2016.), Split Forum (2016.).

Ivana Marčeta Frlan, prof. povijesti i talijanskoga jezika i književnosti. Radi kao pročelnica jedinstvenoga upravnog odjela Općine Lastovo. Predsjednica je udruge Dobre Dobričević – bazirane na otoku koja organizira kinopredstave, glazbena i druga kulturna događanja tijekom cijele godine

Morana Ostojić, arhitektica u Arhitektonskom kolektivu. Diplomirala je 2016. na Arhitektonskom fakultetu u Splitu. Sudjelovala na nekoliko radionica, natječaja i izložbi.

dr. sc. Anica Čuka

prof. dr. sc. Josip Faričić
Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru, Zadar, Hrvatska

Otoci i grad (zadarski urboarhipelag)

Nekoliko je urbanih subarhipelaga unutar hrvatskoga arhipelaga. Možda je najbolji primjer urbanog subarhipelaga onaj zadarskih otoka. Drugi su istaknuti primjeri subarhipelazi povezani sa Šibenikom i Dubrovnikom te onaj povezan s Malim Lošinjem.
Istraživanjem je utvrđeno da se urbana struktura maloga arhipelaga i kopnenoga urbanog središta razvija u uvjetima periferije i nestaje kada otočno gospodarstvo postupno postaje manje autarkično i izloženo konkurenciji kopnenoga zaleđa. Naravno, teza da je identitet urbanoga arhipelaga zamijenjen identitetom "predgrađa" malih otoka zaslužuje razradu i međunarodne usporedbe.

Raspršeni i uglavnom mali zadarski otoci smješteni u blizini jednoga od najvažnijih urbanih središta istočne obale Jadrana nisu imale dovoljne razvojne resurse koji bi omogućili razvitak samostalnoga gradskog naselja pa su bili posve umreženi u zadarski urbani sustav. Zadar je bio referentna točka u kojoj su se planirale otočne društveno-gos-

podarske aktivnosti te donosile relevantne upravljačke odluke dok su otoci bili ruralna periferija iz koje su se crpili demografski i drugi resursi. Primjerice, stoljećima su otočani imali obvezu grad Zadar opskrbljivati proizvodima poput maslinova ulja, vina, vapna, kamenih ploča pa čak i drva za ogrjev. No, u suvremeno doba otočno gospodarstvo temelji se uglavnom na razvoju turizma, a poljoprivreda je umnogome napuštena pa većinu poljoprivrednih i ostalih proizvoda otočani nabavljaju na susjednome kopnu. Sukladno tome, ovisnost otoka o gradu još je veća (malobrojni otočani koji još uvijek proizvode vino za osobne potrebe grožđe kupuju na susjednom kopnu!). Izgledno je da će u skoroj budućnosti mali zadarski otoci i manja naselja na većim otocima postati povremeno naseljeni prostor odmora i rekreacije, pri čemu će Zadar biti ishodišna ili tranzitna točka tih novih korisnika otočnoga prostora.

*Dr. sc. Anica Čuka docentica je na Odjelu za geografiju Sveučili*šta u Zadru. U središtu njezina *znanstvenog interesa su hrvatski otoci; njihov demografski i gospodarski razvoj i promjene tradicionalnog otočnog krajolika. Na diplomskom studiju geografije na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru predaje kolegij "Geografija hrvatskih otoka", a na poslijediplomskom studiju istog Sveučilišta predaje kolegij "Hrvatski otočni krajolik". Osim otoka, bavi se istraživanjem hrvatskoga iseljeništva. Objavila je 20-ak znanstvenih i stručnih radova te sudjelovala na brojnim domaćim i inozemnim znanstvenim skupovima.*

Dr. sc. Josip Faričić redoviti je profesor na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Predaje i predavao je više temeljnih i izbornih kolegija: "Kartografija", "Geografija hrvatskih otoka", "Geografija religija" i "Pomorska geografija". Od 2008. do 2011. bio je pročelnik Odjela za geografiju, a od 2011. prorektor je Sveučilišta u Zadru. Objavljuje znanstvene radove iz kartografije, regionalne, religijske i pomorske geografije te geografije otoka. Član je Europske akademije znanosti i umjetnosti. Također, član je Hrvatskoga geografskog društva i Hrvatskoga kartografskog društva. Oženjen je i otac troje djece. U slobodno vrijeme bavi se sportskim ribolovom i maslinarstvom.

dr. sc. Pantelina Emmanouilidou
Université de Limoges, OMIJ/CRIDEAU, CIDCE, Francuska

Očuvanje okoliša mediteranskih otoka: potreba za posebnim pravnim statusom

Sve veća zabrinutost u vezi s pitanjima zaštite okoliša i učinaka klimatskih promjena prisiljava nas da analiziramo učinkovitost postojećih politika zaštite nekih od najugroženijih područja, kao što su otoci. Te politike pokazuju se neučinkovitima jer ne uzimaju u obzir teritorijalne posebnosti otočnih područja.

Mediteranski otoci unatoč razlikama u veličini, institucionalnom statusu, jurisdikciji i pravnome statusu dijele zajedničke probleme na mnogim razinama. Suočavaju se s istim ekološkim izazovima, sličnim socioekonomskim problemima i problemima pravne zaštite.

U tom kontekstu istražujemo mogućnost stvaranja pravnog statusa za integriranu zaštitu okoliša mediteranskih otoka.

Glavne su prepreke na tom putu dvojake: 1) otoci imaju drugačije uloge u različitim pravnim poredcima tj. na međunarodnoj razini, razini EU-a i na nacionalnoj razini; 2) superponiranje tih pravnih poredaka dovodi do fragmentacije relevantnoga pravnog sustava. Ipak, trendovi u suvremenom zakonodavstvu EU-a i UN-a prepoznaju posebne značajke otoka. Štoviše, UN otoke smatra prioritetnim područjima. Barcelonska Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja sadrži neke specifične mjere za otoke. EU neprestano naglašava posebnu ugroženost otoka.
Nakon analize tih posebnih mjera pokazat ćemo da je integrirana zaštita mediteranskih otoka ne samo nužna, već i moguća. Izlaganje se temelji na istraživanju koje se provodi od 2012. godine u sklopu doktorskog studija.

Dr. sc. Pantelina Emmanouilidou, Pravni fakultetu Sveučilišta u Limogesu. U središtu znanstvenoga interesa su joj: zakonodavstvo u području zaštite okoliša za mediteranske otoke. Osobito je zanima razumijevanje uloge otoka u različitim kontekstima i pravnim poredcima. Proučava međuovisnost međunarodnog, europskog i nacionalnog zakonodavstva kako bih uočila stupanj u kojemu se u razradi propisa o zaštiti okoliša u obzir uzima osjetljivost otočnoga prirodnog okruženja.

dr. sc. Aleksandar Ivančić
Aiguasol Engineering, Barcelona, Španjolska

Energetska samodostatnost otoka

Izlaganje se fokusira na dosadašnja praktična iskustva u energetskom planiranju i izvedbi projekata usmjerenih ka energetskoj samodostatnosti otoka.

Otoci su na neki način moderne oaze i ono što je dugo bila mana postaje strateška prednost: fizička odvojenost mnoge je otoke zaštitila od intenzivnoga neodrživog razvoja, brutalne izgradnje i zagađenja. Mogućnost kvalitetnoga života na otocima je potencijalno jako velika, a u vrijeme digitalne hiperkonekcije faktor izolacije se znatno relativizira. Suprotno trenutačnim trendovima, kako sistemski gledano tako i s tehničke strane, mnogo je opravdanije raditi na samodostatnoj infrastrukturi na otocima nego u gradovima. Razlog tome je upravo geografska odvojenost i fizički vrlo jasno definirana i limitirana infrastrukturalna veza s kopnom. Naravno, ova veza može postojati samo u slučaju otoka koji su relativno blizu kopna. U slučaju dalekih otoka (*remote islands*) ne postoji nikakva veza energetskih infrastruktura te se tako pitanje samodostatnosti i ne postavlja; u pitanje se dovodi način na koji se samodovoljnost postiže. U slučaju opskrbe energijom pitanje je postiže li se to uvezenim fosilnim gorivima ili lokalno dostupnim obnovljivim izvorima energije.

U svakom slučaju, otočni uvjeti često rezultiraju višim realnim cijenama energije. I upravo više cijene, kao i obilje lokalnih resursa čini obnovljive izvore energije vrlo atraktivnom opcijom za otočne sustave.

U izlaganju ćemo se osvrnuti na postojeće energetske sustave, zasnovane na iskorištenju lokalnih obnovljivih izvora energije, na španjolskom otoku El Hierro, na danskome otoku Samsø i na planiranom sustavu na otoku Sveta Helena u južnom Atlantskom oceanu. Usporednom analizom ova tri sustava, raspravljat će se o optimalnoj kombinaciji različitih obnovljivih izvora energije, kao i o konvencionalnim, fosilnim gorivima. Ova analiza također će biti usmjerena na optimizacije investicija, cijene energija, potrebe za pohranom energije i prostornih dimenzija nužnih instalacija.

Dr. sc. Aleksandar (Alex) Ivančić je strojarski inženjer, doktor znanosti iz područja termičke znanosti. Njegov profesionalni interes usmjeren je na energetske sustave i njihov utjecaj na okoliš. Podjednako je posvećen nastavnome radu, istraživanju i profesionalnoj praksi. Viši je konzultant u Aiguasol Engineeringu (Barcelona). Predavao je među ostalim na Barcelona Institute of Architecture i na Politehničkom sveučilištu Katalonije,. Bio je također pozivni predavač na Princeton University, Aalto University, Universita della Svizzera Italiana, New Delhi Schoola of Planning and Architecture, University of Malmo. Objavio je više od pedeset znanstvenih i stručnih članaka. Autor je knjige "Energyscapes" (2010. Gustavo Gili).

Ana Marija Jakas

dr. sc. Julije Domac
Prijatelji otoka Šćedro, Hvar, Hrvatska

Šćedro – model čuvanja, zaštite i upravljanja malim otokom temeljen na lokalnome zajedništvu

Udruga "Prijatelji otoka Šćedro" trajno brine o zaštiti okoliša i očuvanju prirodne baštine otoka Šćedra, jednoga od posebnih bisera hrvatskoga Jadrana, a utemeljio ju je 2011. godine manji broja domaćih ljudi i vanjskih prijatelja, zaljubljenika u Šćedro. Šćedro se nalazi na južnoj strani otoka Hvara te je igrom slučaja otok pogodan za razvoj robinzonskoga, nautičkog te ekoturizma zbog svoga položaja te nepostojanja opskrbe električnom energijom i vodoopskrbe. U izlaganju će se prikazati zajedništvo i projekti članova Udruge – zaljubljenika u hrvatske otoke te njihove napore u razvitku otoka te u približavanju pojma zaštite okoliša domaćim ljudima i gostima – turistima. Aktivnosti Udruge uključuju sustavno čišćenje otpada koji na otok nanese more i koji se tijekom turističke sezone nakupi, razvoj nautičkoga turizma, obnovu kulturne baštine koja se nalazi na otoku, uređenje prostora te gospodarenje šumama, povezivanje otoka s otokom Hvarom, prelazak svakog domaćinstva na obnovljive izvore energije te rješavanje vodoopskrbe Šćedra. Sve aktivnosti i projekti prikazat će se u izlaganju kroz mnoštvo fotografija kako bi se što bolje dočarao otok Šćedro.

Ana Marija Jakas završila preddiplomski studij javne uprave na Pravnom fakultetu u Splitu gdje pohađa i diplomski studij. Imenovana potpredsjednicom Udruge "Prijatelji otoka Šćedro". Sudjelovala je na mnogobrojnim projektima usko vezanim uz djelovanje Udruge. Trenutačno se stručno osposobljava u jedinici lokalne samouprave Jelsa.

Dr. sc. Julije Domac diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Fakultetu elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu. Od 1997. do 2008. zaposlen je u Energetskome institutu Hrvoje Požar, a u travnju 2008. postaje ravnatelj Regionalne energetske agencije Sjeverozapadne Hrvatske. U dosadašnjem radu bio je nacionalni direktor projekta za FAO, voditelj projekata za Međunarodnu energetsku agenciju – IEA, nacionalni koordinator projekata za UNIDO, konzultant na projekatima za Svjetsku banku i Vladu Republike Irske. Od 2013. predsjednik je FEDARENE – Europskog udruženja regija i energetskih agencija. Dobitnik je Godišnje nagrade Zaklade Hrvoje Požar, Nagrade World Biomass Junior Award 2004, Državne nagrade za znanost, Posebne rektorove nagrade i drugih priznanja.

Maja Jurišić
Udruga Buđenje, Šolta, Hrvatska

Pokret otoka

Pokret otoka je samoodrživa i solidarna mreža otočana i ljubitelja otoka koji kroz povezivanje pojedinaca, organizacija i ideja izgrađuje odgovorno i održivo društvo.

Donedavno smo bili pojedinci i organizacije svaka usamljena na svome otoku. Prepoznali smo se jer živimo u sličnim sredinama, sa sličnim ljudima i svakodnevnim izazovima. Spojila nas je slična vizija – međusobno povezani otoci, otočani koji surađuju i koji su svjesni vrijednosti sebe, svoje zajednice i otoka.

U ovom trenutku članovi Pokreta dolaze s desetak hrvatskih otoka - Hvar, Šolta, Vis, Brač, Korčula, Olib, Lastovo, Mljet, Rava, Prvić, ali i s kopna, iz Splita i Zagreba. Daljnjim razvojem uskoro očekujemo i širenje izvan granica Hrvatske. O planovima i projektima Pokreta otoka imati ćete priliku čuti na ovogodišnjem simpoziju Anatomije otoka na Visu.

Želja nam je zajedno stvoriti otočnu zajednicu koja je dovoljno snažna da djeluje i mijenja stvari na dobro svih otočana i šire. Vlastitim primjerima, projektima i zajedništvom potičemo na preuzimanje odgovornosti za održivu i odgovornu budućnost otoka. Umrežavanjem i međusobnom podrškom imamo priliku rasti i razvijati sebe, organizacije i otoke bez da se osjećamo neshvaćeni i sami u svojim idejama.

Maja Jurišić je tijekom desetogodišnjega rada u privatnom i javnom sektoru stekla uvid u funkcioniranje kapitalističkog sustava koji nije u skladu s mojim osobnim vrijednostima. Prije nekoliko godina započela je istraživati različite mogućnosti i poslovne modele, kao i motivacije ljudi s ciljem da zajedno izgrade bolje i održivije društvo. S obzirom na to da je kreirala respektabilnu poslovnu mrežu i uspostavila informativne kanale koji mogu pomoći ljudima da razviju svoje poslovne modele i projekte, odlučila je započeti s podizanjem svijesti o osobnim bezgraničnim potencijalima. Jedan od prvih koraka bio je uložiti svoje vrijeme i energiju u mlade ljude koji su spremni iskoristiti i multiplicirati znanje i informacije. Zajedno s nekoliko entuzijasta osnovala je Udrugu "Buđenje" na Šolti s ciljem kreiranja pozitivnih socijalnih

pomaka kroz povratak životu na otoku. Udruga promovira vrijednosti zdravog i održivog življenja te educira o korištenju obnovljivih izvora energije i novim ekonomskim modelima. Iako se naglasak stavlja na edukaciju mladih i razvoj njihovih vještina za samozapošljavanja i realizaciju projektnih ideja, ciljne skupine njihovih aktivnosti su svi otočani i oni koji vole otok. Trenutačno zajedno s predstavnicima s pet hrvatskih otoka, razvijaju virtualnu platformu pod nazivom "Pokret otoka".

dr. sc. Ilan Kelman
University College London, UK i Sveučilište u Agderu, Norveška

Otočani, klimatske promjene i migracije: teorija i praksa
Niski otoci ubrajaju se u regije koje će biti najviše pogođene migracijama povezanim s klimatskim promjenama i trenutačno su u tijeku brojne inicijative koje bi ih na to trebale pripremiti, osobito na otocima Aljaske, Kiribata i Maldiva. Uzimajući u obzir taj potencijal i postojeće primjere samog procesa, dosta rasprava ne zahvaća širi i složeniji kontekst razumijevanja migracija i ne-migracija, osobito iz znanstvene literature koja se ne bavi klimatskim promjenama. Umjesto toga i znanstvenici i mediji često nekritički ponavljaju ideje o otocima koji nestaju, prognaništvu i katastrofama prouzročenim klimatskim promjenama, unatoč nijansama, suptilnosti, složenosti i uvjetovanjima koji prožimaju izbore i manjak mogućnosti izbora za migracije i ne-migracije otočana. Ključnima za razumijevanje klimatskih promjena, otočana i migracija čine se resursi i izbori koji stoje na raspolaganju pri donošenju odluka, a ne klimatske promjene kao neizbježan i jedini čimbenik koji uzrokuje kretanje pučanstva. Ne niječući velike izazove koje klimatske promjene stavljaju pred mnoge otočane, potrebne su utemeljenije rasprave u kontekstu veze između klimatskih promjena i migracija.

Dr. sc. Ilan Kelman je docent u području rizika, otpornosti i globalnoga zdravlja na sveučilištu University College London u Velikoj Britaniji te istraživač na Sveučilištu u Agderu u Norveškoj. Njegov istraživački interes usmjeren je na uspostavljanje poveznica između katastrofa i zdravlja, uključujući integraciju klimatskih promjena u istraživanje katastrofa i zdravlja. To obuhvaća tri glavna područja: 1) diplomacija u slučaju katastrofa i globalnih zdravstvenih prijetnji (http://www.disasterdiplomacy.org); 2) održivost na otocima koja obuhvaća sigurne i zdrave zajednice na izoliranim lokacijama (http://www.islandvulnerability.org) te 3) obrazovanje o riziku u području globalnih zdravstvenih prijetnji i katastrofa (http://www.riskred.org).

Julijano Sokolić
Mali Lošinj, otok Lošinj, Hrvatska
dr. sc. Nenad Starc, zaslužni znanstvenik
Ekonomski institut Zagreb, Hrvatska

Otok Susak, na pučini

Otok Susak po svemu je rubni otok. Sav od pijeska, prekriven vinogradima i trstikom (*arundo donax*), ne izgleda jadranski, čak ni mediteranski. Folklor mu je jedinstven, kao i gospodarska povijest.

Kiselo tlo pokazalo se antifilokseričnim pa je otok bio jedno od rijetkih mjesta u Europi na kojemu krajem 19. stoljeća filoksera (*Phylloxera vastatrix*) nije poharala vinograde. Otočani su lako uočili komparativnu prednost, pretvorili otok u veliki vinograd i, u vrijeme nestašice vina, sve dobro naplatili. Nakon što se filokseri doskočilo i vinogradarstvo se obnovilo, Suščani se nisu znali vratiti nekadašnjoj raznovrsnoj poljoprivredi, niti iznaći išta novo. Gospodarstvo otoka počelo je opadati i ranih 1950-ih krenulo se za Ameriku. Većina, gotovo svi, završili su u Hobokenu, New Jersey gdje su u dobroj mjeri uspjeli konzervirati svoju koherentnu otočnu zajednicu. Fascinantni stjecaj okolnosti koji je obilježio povijest otoka (izuzetno čvrsta zajednica, izuzetan resurs, iznenadna komparativna prednost, hiperinzularnost) zaslužuje analizu. U Jadranu nema otoka koji bi bio i sličan Susku, a teško da bi ga se našlo i na Mediteranu.

Julijano Sokolić umirovljeni je inženjer brodogradnje i lokalni povjesničar s Cresko-lošinjskog arhipelaga. Objavljuje o otocima arhipelaga, lokalnoj brodogradnji i pomorskoj povijesti.

Dr. sc. Nenad Starc, od 1974. do 2014. radio u Ekonomskom institutu u Zagreb. Bavi se regionalnom ekonomikom i ekonomikom okoliša, strateškim planiranjem i otočnim razvojem. Magistrirao na University of California Berkeley, a doktorirao na Ekonomskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon umirovljenja dobio je status zaslužnoga znanstvenika. Vodio je otočne razvojne projekte na desetak hrvatskih otoka, izlagao na skupovima o otočnom razvitku u Francuskoj, Japanu, Grčkoj, Nizozemskoj, Portugalu i na Malti te na Kanarskim i Azorskim otocima. Jedan je od osnivača i stalni suradnik nevladine udruge za znanstveno istraživanje otoka International Scientific Council for Island Development – INSULA osnovane 1989. u Brestu u Francuskoj. Koordinator je izrade i glavni autor Nacionalnog programa razvitka otoka (1997.). Glavni autor nacrta Zakona o otocima (1999.). Autor Uredbe o metodologiji i obaveznom sadržaju programa održivog razvoja otoka (2002.). Metodološki koordinator izrade 25 programa održivoga razvoja otoka i otočnih skupina (2003.). Predaje ekonomiku okoliša, ekološku ekonomiju i regionalnu ekonomiku na ekonomskim fakultetima u Splitu, Zagrebu, Puli i Rijeci, Arhitektonskom fakultetu i na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Jedan je od troje organizatora i vođa puta I. i II. konvoja LIBERTAS koji su u listopadu i studenome 1991. probili pomorsku blokadu Dubrovnika. Bio je pripadnikom 100. brigade Hrvatske vojske. Zimu 1991./1992. proveo je na prvoj crti u Sunji. 1995. sudjelovao je u akciji Oluja kao pripadnik 140. pukovnije. Odlikovan medaljom "Oluja".

dr. sc. Romana Lekić
Veleučilište VERN, Zagreb, Hrvatska

Turizam kao interkulturalna komunikacija u procesu razvoja otočnoga identiteta

Od kada znamo za povijest čovječanstva, o čemu svjedoče i arheološki nalazi, materijalna kultura i mnogi pisani dokumenti te cjelokupni povijesni razvitak, svugdje nailazimo na kulturnu i etničku raznolikost. Mnogobrojni autori proučavali su značenje identiteta koji se mora sagledati kao proces, a ne statička zbirka jasno određenih elemenata. Identitet uključuje stečene (kulturne) i zadane (prirodne) elemente, tako da je identitet pojedinca u istoj mjeri i "društveni konstrukt i individualna tvorevina". Ako uzmemo u obzir da je identitet u značajnoj mjeri determiniran društvenim okruženjem, tada možemo reći da je dobar izraz i "socijalni konstrukt". To je način na koji se određena zajednica doživljava odnosno predstavlja drugima. Uvodno možemo reći je da se i identitet, kao i turizam, razvijaju i čine dio kompleksne cjeline u kojoj ekonomski čimbenici i odnosi moći uzajamno djeluju.

Ovim izlaganjem želi se pokazati kako hrvatska baština (pogotovo nematerijalna) može pomoći u razvoju otočnoga identiteta, ali i održivoga turizma te potaknuti puno sudjelovanje lokalnoga stanovništva, posjetitelja i profesionalaca u doživljaju i očuvanju jedinstvenih značajki destinacija.

Turizam kao fenomen je aktivnost i aspekt života koji može prirodno i kulturno dobro, pa i ono nematerijalno, pretvoriti u gospodarsko dobro, i to bez njegova obezvrjeđivanja, ako se primjenjuju načela održivoga razvoja. Na taj se način baština pojavljuje na turističkome tržištu u novoj ulozi kao jedan od temelja otočne turističke destinacije, a pomaže i u razvoju kulturnoga i nacionalnoga identiteta u okviru globalizacije. U praksi to konkretno znači novi put ka kreativnosti i inovativnosti, kako biti drukčija turistička destinacija, a ne "biti bolji od naših susjeda". Najveći dio nematerijalne baštine tek je posredno vezan uz materijalni svijet. Njega čine običaji i vjerovanja, kultura stanovanja i ophođenja među ljudima, kultura ponašanja, odijevanje i prehrana i niz drugih odlika i osobina društvenoga života. Nematerijalna tradicijska baština stavlja se tako u poseban "okvir" te se predstavljanje usmjerava na one segmente i elemente koji su bitni za stvaranje poticajne slike o hrvatskoj povijesti i tradiciji.

Dr. sc. Romana Lekić predstojnica je Katedre turizma na Veleučilištu Vern u Zagrebu. Stekla je doktorat iz kulturne antropologije na temu "Hrvatska tradicijska baština i kulturni turizam – mogućnosti uključivanja nematerijalne baštine preko reprezentativnih uzoraka". Kao konzultant i predavač sudjeluje u realizaciji brojnih projekata Europske unije vezanih uz kulturu i turizam. Posljednjih nekoliko godina intenzivno sudjeluje u projektima razvoja posebnih oblika turizma i DMK (destinacijskih menadžment kompanija) kao predavač te vanjski suradnik Hrvatske turističke zajednice, Ministarstva turizma, Udruge hrvatskih putničkih agencija (UHPA) te drugih institucija, organizacija i razvojnih agencija iz Hrvatske i inozemstva. Objavila je brojne stručne i znanstvene radove te gostuje kao predavač na sveučilištima u Sloveniji i Crnoj Gori na kojima drži predavanja i radionice na temu osobnoga razvoja, kreativnosti, uspješnog vođenja i komunikacije, grupne dinamike i dr. Profesionalno usavršavanje stekla je također u području drame, plesa i umjetnosti.

Veni Marinković, mag. geogr.
CEDRA Split, Hrvatska

Opremljenost otočnih naselja centralnim funkcijama – identifikacija i analiza prostorno-razvojnih trendova hrvatskih otoka

Analiza centraliteta naselja i naseljske mreže neizostavan je korak u analitičkom te planskom i strateškom promišljanju razvoja određenog područja, s obzirom da centralne funkcije služe zadovoljavanju potreba lokalnog stanovništva, ali i stanovništva šireg područja pa je iz njih moguće identificirati prostorne i razvojne trendove i osobitosti područja. Hrvatski otočni prostor (arhipelag), u kontekstu analize centralnih funkcija naselja, specifičan je zbog gravitacijske i funkcionalne usmjerenosti na obalne centre, zbog čega je nužno ovu tematiku razmatrati u sklopu mreže centralnih naselja šireg obalno-otočnog prostora. Ipak, analiza centraliteta otočnih naselja, neovisno o kopnenim centrima, ukazuje na intezitet i strukturne prostorno-razvojne značajke hrvatskih otoka kao cjeline, ali i na pojedinačnoj razini svakog otoka.

U radu se analizira opremljenost otočnih naselja temeljnim centralnim funkcijama te ih se rangira prema stupnju centraliteta, s obzirom na zastupljenost pojedinih funkcija. Analitički skup čine 303 naselja na 47 naseljenih hrvatskih otoka (prema Popisu stanovništva 2011. godine). Centralne funkcije analizirane su prema šest osnovnih skupina (uprava, zdravstvo, obrazovanje, pošta i telekomunikacije, opskrba i financijsko poslovanje), a naselja su potom razvrstana unutar pet skupina: naselja bez centraliteta, naselja s nedovoljnim centralitetom te naselja trećeg, drugog i prvog ranga centraliteta. Analiza prostorno-razvojnih trendova provedena je u međuovisnosti o skupinama centraliteta i osnovnih demografskih i prostornih pokazatelja naselja.

Veni Marinković (Split, 1989.) Osnovnu i srednju školu pohađala je u Komiži i Visu, a visokoškolsko obrazovanje nastavila je u Zagrebu na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirala je 2013. na temi "Suvremeno geostraeško modeliranje razvoja dalmatinskog otočja". Pohađa poslijediplomski studij na Geografskom odsjeku PMF-a u Zagrebu te dodatno usavršavanje na Ekonomskom fakultetu u Splitu. Stručni interesi su joj strateško planiranje te primjena inovacija u lokalnom i regionalnom razvoju. Zaposlena je kao stručna suradnica u klasteru za ekodruštvene inovacije i razvoj CEDRA Split, gdje radi na izradi strateških i razvojnih dokumenata te pripremi projektnih prijava. Znanstveni interesi su joj otočni prostori, otočni te lokalni i regionalni razvoj.

dr. sc. Ana Perinić Lewis
Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska

Otoci otoka Hvara

U srednjodalmatinskom arhipelagu susjedni otoci su odvojeni, a kroz povijest je svaki od njih imao vlastitu lokalnu upravu i vlast. Međuotočne komunikacije su slabe, s izuzetkom veza koje postoje između otoka Hvara i Visa, jer Vis je povijesno bio vlasništvo hvarskih zemljoposjednika, dio hvarske komune i Hvarsko-bračko-viške biskupije. U istraživanjima otoka najviše se pažnje posvećivalo njihovim vanjskim granicama i obalnim crtama. Ovaj je rad usmjeren na granice unutar samoga otoka koje obilježavaju otočne (mikro) regije i naselja te utječu na identifikacije otočana i različite reprezentacije otočnosti. Otok Hvar mjesto je susreta dinarskoga i mediteranskoga područja, spoj kopnene i obalne Dalmacije, otočana i gorštaka. Simbioza dvaju područja i dviju populacijskih skupina koje se razlikuju po podrijetlu, dijalektu, načinu života i nekim sociokulturnim obilježjima na mikrokozmičkoj razini otočnoga prostora od 300 četvornih kilometara. Stoga je otok postao "model" za brojna interdisciplinarna antropološka istraživanja. Na Hvaru postoji stoljetna dvojna unutarotočna podjela prostora, naselja i stanovnika koja je uzrokovala razlike i učinila da otok funkcionira kao podijeljen i dihotoman. Među ostalim otocima hrvatskoga arhipelaga Pag, Vis i Korčula otkrivaju slične dvojnosti. Naselja na istočnome dijelu otoka Hvara, osobito Sućuraj, imaju jake veze s kopnom, a posebno s Makarskom kao obližnjim urbanim središtem. Zapadni dio otoka slabo je povezan s istočnim dijelom, ali je razvio veze s otokom Visom i gradom Splitom. Na taj način otok Hvar, koji se određuje kao otočna cjelina, funkcionira kao dva različita otočna svijeta više od 400 godina.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis znanstvena je suradnica na Institutu za antropologiju u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama koje je obradila u svojoj interdisciplinarnoj doktorskoj radnji o identifikacijskim procesima na otoku Hvaru. Kao suradnica sudjelovala je u radu pet projekata koji su se bavili antropološkim istraživanjima jadranskih otoka.

Tonino Picula, zastupnik u Europskom parlamentu
Bruxelles, Belgija

Otoci u anatomiji Europe

Budući da je Europa kontinent s većim omjerom morske obale naspram kopnene mase od bilo kojega drugog kontinenta na svijetu, Europska unija dom je jedinstvene kulturne raznolikosti i bioraznolikosti na tisućama svojih naseljenih i nenaseljenih otoka. Ne računajući neovisne otočne države, preko petsto naseljenih europskih otoka broji oko

15 milijuna stanovnika koji bi, zajedno, zauzeli deveto mjesto na ljestvici najnaseljenijih zemalja članica ispred država poput Belgije, Grčke, Češke, Švedske… Njihova važnost za europsku geografiju i ekonomiju je neosporna.

Kao što niti jedan čovjek nije otok, tako svaki otok predstavlja svijet za sebe suočen sa specifičnim izazovima pored onih zajedničkih. Europska unija ima izniman potencijal za suradnju što otvara prostor prilagodbi uspješnih strategija i politika specifičnim lokalnim i regionalnim potrebama diljem zemalja članica. Zanemarujući činjenicu da je prosječni otočki BDP svega 79,2 % europskoga, nerijetko se, na svim političkim razinama, u raspravama posve odluta pa otoke tretira kao "socijalnu kategoriju", umjesto da se prilagodbama niza politika otočnim zajednicama omogući poticanje vlastitog razvoja i samoodrživosti.

Od 2014. godine Europski parlament je bogatiji za novo radno tijelo - Međuskupinu za mora, rijeke, otoke i priobalna područja koja predstavlja učinkoviti politički forum za raspravljanje maritimnih problema ali i, još važnije, za pokretanje, razvijanje i koordiniranje adekvatnih rješenja. Zastupnici okupljeni u Međuskupini su iz različitih država članica, političkih stranaka i parlamentarnih odbora.

Tonino Picula (Mali Lošinj, 1961.) Zastupnik je u Europskom parlamentu. Diplomirao je 1986. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i stekao zvanje profesora sociologije. Predsjednik je Izaslanstva Europskog parlamenta za odnose s BiH te Kosovom te potpredsjednik Međuskupine za mora, rijeke, otoke i priobalna područja, gdje je do kraja mandata zadužen za otoke. U tom se području posebno zalaže za očuvanje malog ribolova i života na otocima. Na prvim i drugim izborima za hrvatske zastupnike u Europski parlament (2013. i 2014.) izabran je s najvećim brojem preferencijalnih glasova birača. U travnju 2016. postao je potpredsjednik SDP-a. Bio je zastupnik u Hrvatskom saboru, ministar vanjskih poslova u Vladi Republike Hrvatske te gradonačelnik Velike Gorice od 2005. do 2009. godine.

dr. sc. Sonja Podgorelec

dr. sc. Sanja Klempić Bogadi
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska

Otočani – stanovnici arhipelaga

Prevladavajući demografski proces, promatrajući hrvatsko otočje u cjelini, u posljednjih je stotinjak godina bila depopulacija, čije uzroke nalazimo ponajprije u brojnom iseljavanju, u početku u inozemstvo, a poslije u urbanizirano i gospodarski prosperitetno hrvatsko priobalje. Početkom 20. stoljeća iscrpila se otočna ekonomska baza, koju je uglavnom činio uzgoj vinove loze, što je stanovnike potaknulo na iseljavanje, ponekad privremeno, ali češće trajno, a to je značajno demografski destabiliziralo ionako male zajednice hrvatskoga arhipelaga. Iseljavanje velikog broja mladih i radno aktivnih stanovnika rezultiralo je visokim udjelom starijih otočana, zapuštanjem temeljnih gospodarskih grana te postupnim nestankom nemalog broja otočnih naselja.

Usprkos fizičkim karakteristikama prostora (inzularnosti), malobrojnosti i ostarjelosti stanovnika, zahvaljujući suvremenim tehnologijama, otočani su zadnjih desetljeća izloženi različitim izvanotočnim utjecajima, koji polako mijenjaju njihov način života.

Ipak, unatoč društvenim promjenama, određene karakteristike otočnosti, posebice osjećaj pripadnosti zajednici i bliskost članova, i dalje su snažno prisutne u otočnim zajednicama. Za veliki broj iseljenih otok ostaje i dalje čvrsta točka u njihovu životu, jer i dalje osjećaju pripadnost relativno homogenoj i intimnoj otočnoj zajednici u kojoj postoji čvrst osjećaj povezanosti.

Dr. sc. Sanja Klempić Bogadi viša je znanstvena suradnica, zaposlena u Institutu za migracije i narodnosti od 2000. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu. Surađivala je na nekoliko znanstvenih projekata, objavila dvadesetak znanstvenih radova te izlagala na brojnim međunarodnim znanstvenim konferencijama. U suautorstvu sa Sonjom Podgorelec objavila je knjigu "Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama" (2013.). Od 2010. vanjska je suradnica na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu gdje na diplomskom istraživačkom studiju geografije drži izborni kolegij "Suvremene sociogeografske teme". Glavna je urednica znanstvenog časopisa "Migracijske i etničke teme". Njezina su područja znanstvenog interesa demogeografija i socijalna geografija.

Dr. sc. Sonja Podgorelec znanstvena je savjetnica, zaposlena je u Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu. Kao suradnica na više znanstvenih projekata bavila se sociološkim aspektima života i zdravlja migrantica, djece u migraciji i povratku, individualnim orijentacijama i sociokulturnim obrascima ponašanja mladih, sociološkim (socijalno-gerontološkim) aspektima starenja stanovništva Hrvatske (posebice starenja otočnog stanovništva) i kvalitetom života. Samostalno ili u suautorstvu objavila je pet knjiga te više desetaka znanstvenih i stručnih radova. Važnije knjige: "Ostarjeti na otoku – kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka" (2008.) i "Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama" (suautorica Sanja Klempić Bogadi, 2013.).

prof. dr. sc. Fritz Richter, dipl. ing.
Tehnološko sveučilište u Beču, Beč, Austrija

Autonoman razvoj otoka Visa s obzirom na stil života s ciljem održive budućnosti

Poznato je da svijet funkcionira na temelju nelinearne matematike. O toj se spoznaji mnogo raspravljalo osamdesetih godina prošloga stoljeća i poslije je još puno puta potvrđena. Svi sustavi također stupaju u vrlo složene interakcije. Ta znanstvena perspektiva upotrebljava se za opisivanje dinamičkih sustava u prirodnim znanostima, financijskim i društvenim kretanjima, ali gotovo je nemoguće dati točne prognoze. No, kako pronaći rješenja za mogući društveni, ekonomski i prostorni razvoj otoka Visa uzimajući u obzir njegovu nelinearnost i kaotičnost? Kako potaknuti promjene koje vode k održivoj bu-

dućnosti uzimajući u obzir stil života domaćeg stanovništva? Kako spriječiti masovni turizam, ponuditi održiva arhitektonska rješenja i olakšati povratak onih koji su zbog nezaposlenosti i manjka sadržaja napustili otok?

Regija "Kirchdorf an der Krems" u Gornjoj Austriji prije dvadeset godina bila je u situaciji sličnoj onoj u kojoj je danas Vis. Pomoću alata koji se temelji na kibernetičkim strukturama razvoja, regija je uspjela zaustaviti negativne trendove i stvoriti održivost i samodostatnost. Projekt SPES kasnije je nagrađen, regija je proglašena najbolje revitaliziranom malom regijom u Europskoj uniji.

U ovom će se izlaganju opisati alati koji su upotrijebljeni u razvoju te regije. Podrobno će biti objašnjen proces dijaloga pod nazivom "Tehnologija otvorenog prostora". Taj proces dijaloga trebao bi aktivirati lokalno stanovništvo, predstavnike iz poljoprivrede, turizma i ostalih manjih djelatnosti, koji bi u sljedećim godinama zajedno s kreativnim snagama Anatomije otoka trebali potvrditi jak utjecaj tog oblika razvoja na budućnost Visa.

Dr. sc. Fritz Richter stekao je zvanje inženjera mehanike i studirao tehničku fiziku na Tehnološkom sveučilištu u Beču. Dvadeset godina voditelj je odjela za znanstveni razvoj u privatnom poduzeću na području elektronike. Glavni je izvršni direktor za poslovna područja u multinacionalnim kompanijama. Surađuje s udruženjem "Studia" u Beču na analizi sustava, savjetnik je u područjima sustava, proizvodnje, mreža i inženjerstva. Profesor je na poslijediplomskoj akademiji SAP u području alata za upravljanje i poslovne etike. Trenutačno je djelomično u mirovini, no još uvijek radi kao savjetnik za General Motors Power Train Vienna u području tehničkog PR-a te u upravljanju proizvodnim procesom. Predsjednik je upravnog odbora ERF-a.

Irena Sertić
Omnimedia; Interacta, Udruga za produkciju i interakciju u kulturi i obrazovanju, Zagreb, Hrvatska

Participativna umjetnost za izolirane zajednice

U izlaganju je prikazan koncept strategije društvene promjene i transformacije izoliranih i depriviranih zajednica kroz umjetnost, kulturu i kreativnost koji je razvijen u sklopu europskoga interkulturalnog, multidisciplinarnog projekta s ciljem poticanja njihove kulturne regeneracije i razvijajnja novih osjećaja kulturnog identiteta u obliku obnovljive kulture – kulture koja je u stanju opstati i transformirati mjesta udisanjem vitalnosti, poticanjem interdisciplinarne suradnje i transnacionalnoga profesionalnog umrežavanja te širenjem znanja o baštini i kulturi.

S posebnim interesom pristupa se stvaranju modela i razvijanju novih metoda i alata koji podižu razinu znanja pojedinaca, promiču i potiču njihovu kreativnost i razvoj transformativnih vještina koje se mogu shvatiti i kao kulturne komponente održivosti i kao komponente koje osiguravaju održivost kulturnih praksi izoliranih zajednica. Kapacitet ovoga transformativnog pristupa proizlazi iz sinergije dostupnosti društvenih i kulturnih

resursa, opredjeljenja za značajne kreativne i participativne projekte i predanosti zajednicama koje će u suradnji s umjetnicima i kreativnim praktičarima oživjeti ove projekte.

Oslanjajući se na koncept *totalnog muzeja* (Wagensberg) i *Gesamtkunstwerka* kao na mogući pristup kulturnoj samoodrživosti izoliranih zajednica, u nastavku izlaganja predlažemo prezentaciju projekt-izložbe *Skriveni muzej* te diskusiju o tome što se događa kada kultura djeluje kao proces i kao sredstvo za stvaranje značenja i postaje platforma za promjene. Izložba je održana u zagrebačkom Paromlinu i predstavlja primjer kustoske inicijative koja koristi muzejsku izložbu kao alat za društveno djelovanje, za probijanje plašta nevidljivosti i podizanje svijesti kod ljudi, kao i osjećaja odgovornosti za zajednicu, a služila je kao katalizator za pokretanje promjena u zajednici.

Irena Sertić, kustosica i pedagoginja; radila kao direktorica Dječjega muzeja u osnivanju. Autorica je idejne, muzeološke, pedagoške, sadržajne i komunikacijske koncepcije Muzeja te niza multimedijskih, interaktivnih i edukativnih izložbi kojima promovira nove standarde u muzejskoj djelatnosti okrenute interaktivnim, konstruktivističkim pristupima izlaganja i suvremenim estetskim, didaktičkim i komunikacijskim oblicima stvaranja te prenošenja znanja u muzeju. U profesionalnome su joj fokusu kulturno obrazovanje i razvoj publike kroz kreativni pristup prezentiranja kulture i baštine. Objavljuje knjige za djecu i mlade, eseje i članake iz područja muzeologije i obrazovanja.

dr. sc. Vladimir Skračić, umirovljeni profesor
Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

Kornati – otoci vanka ruke

Kornati su najgušći arhipelag na Mediteranu, sastavljen od 150 manjih i većih otoka, u četiri paralelna niza. Iako je veći od mnogih naseljenih otoka, Kornat – najveći otok u arhipelagu – nema trajna naselja. Kornati su, zbog svoga je geografskog položaja, oduvijek kolonatski posjed. Svi vlasnici koji periodično žive u *portima* (tridesetak uvala s nastambama) imaju domicil na susjednim otocima Murteru i Dugom otoku. Zbog iznimne razvedenosti i artikuliranosti morskoga dna Kornati su tijekom povijest važno ribarsko središte, a od XVI. st. najvažnije na Jadranu. Na manje atraktivnom kopnu živjeli su čuvari stada zadarskih gospodara, koji su sredinom XIX. stoljeća otkupili otoke i postali njihovi vlasnici. Ove dvije populacije, ribarska (na moru) i pastirska (na kopnu), praktički nisu dolazile u dodir, što je rezultiralo raznolikim društvenim, gospodarskim pa i političkim posljedicama. Prije 36 godina dio arhipelaga (otok Kornat sa svojim otocima) proglašen je nacionalnim parkom, no time nije riješen problem ukupne zaštite. Antropološka i etnološka komponenta potpuno je zanemarena, što se sada pokušava popraviti. Kornati su vrlo omiljeno odredište turista, osobito nautičara.

Dr. sc. Vladimir Skračić (Murter, 1946.) Umirovljeni je profesor Sveučilišta u Zadru. Bavi se toponomastičkim istraživanjima jadranskih otoka, osobito terenskim. Utemeljitelj je Centra

za Jadranska onomastička istraživanja (2003.) i voditelj projekta "Onomastica Adriatica". U okviru projekta objavljene su dosad toponomastičke monografije o svim zadarsko-šibenskim otocima (osam monografija). Zainteresiran je za sve aspekte tradicionalnoga načina života na otocima, osobito za one vezane uz pomorske i ribarske aktivnosti. Utemeljitelj je udruge "Latinsko idro", koja njeguje tradiciju drvenog broda i plovidbe latinskim jedrom. Trenutačno surađuje u sakupljanju građe za "Jezični atlas pomorske i ribarske kulture" (JAPRK). Objavio je dvije knjige iz toponomastike sedamdesetak znanstvenih i popularnih radova o otocima.

Davor Stipan, prof.
Prva gimnazija Split, Split, Hrvatska

Jedan prijedlog za metodologiju oživljavanja otočnog arhitektonskog potencijala na primjeru Komiže

Fenomen renesansnog i baroknog arhitektonskog naslijeđa grada Komiže na otoku Visu predstavlja jednu od živopisnijih etapa jadranske kulturne povijesti. Od specifičnih uvjeta koji dovode do nastanka grada u kasnom srednjovjekovlju do graditeljskih poduhvata čija je realizacija svoju fiskalnu podlogu osigurala ribarskom djelatnošću, Komiža danas predstavlja tek jedno u nizu otočnih naselja koje je zahvaćeno općim trendom depopulacije. Ipak, arhitektonsko naslijeđe grada predstavlja važan čimbenik mogućeg prosperiteta putem programatskih revitalizacijskih postupaka u skladu s metodološkom strategijom. Razdoblje od 15. do 18. stoljeća vrijeme je prvoga značajnijeg gospodarskog procvata te urbanističkog i demografskog širenja Komiže koja se postupno kao naselje razvija od sredine 13. stoljeća. Govoreći o valorizaciji arhitektonskih spomenika, oni u širem kontekstu regije ne predstavljaju značajniju graditeljsku i stilsku prekretnicu, no njihova vrijednost je u primjerenosti, odmjerenosti i prilagodbi potrebama manifestirajući živopisnost i ambijentalnost Mediterana. Revitalizaciju arhitektonskog naslijeđa, kao važnog čimbenika održivosti naselja, moguće je ostvariti uz sustavnu i etapnu isplaniranost koja obuhvaća multidisciplinarni pristup kroz edukaciju i uključenost stanovnika u programe razvoja, vrjednovanje, cjelovitost urbanističkog sagledavanja, ruralni turizam te interakciju urbanog i prirodnog krajobraza. Stratregija revitalizacije započinje edukacijom koja primarno implicira angažman lokalnog stanovništva svih generacija te njihovo aktivno sudjelovanje u metodologiji razvojnih planova. Edukativni program interdisciplinarnog karaktera podrazumijeva radionice, predavanja, izložbe, terenski rad, skupove, diskusije i panele u svrhu podizanja svijesti o važnosti naslijeđa. Prezentacija naslijeđa i formiranje kolektivnog stava o baštini kao vrijednosti i iznimnom resursu uključuje pokretanje lokalnog *Centra za arhitektonsko naslijeđe* koji će voditi stručnjaci različitih profila i koji će sistematičnom metodologijom, aktivnostima te razvojnim strategijama upravljati baštinom. Zaseban dio funkcije *Centra* jest suradnja s vlastima, obrazovnim institucijama, lokalnim udrugama te sličnim domaćim i stranim organizacijama. Također, parcijalnim vrjednovanjem, kako samih arhitektonskih spomenika unutar grada tako i grada izvan svog prirodnog krajobraza, ne mogu se postići željeni rezultati. Kao što primarna eduka-

cija o baštini oformljuje populacijski kolektiv svjestan vlastite vrijednosti, na isti se način kulturni i prirodni aspekti lokaliteta trebaju homogenizirati u općecivilizacijski diskurs. Na tragu navedenog, uz permanentno provođenje metodologije revitalizacije naslijeđa i orijentiranost na (lokalitetu) primjerene oblike turističke aktivnosti te kvalitetno osmišljene prostorne planove, predavanje će pokušati približiti načine revalorizacije prostorne matrice u svrhu kulturološke i gospodarske održivosti grada.

Davor Stipan (Split, 1983.) Završio je studij povijesti umjetnosti i geografije na Sveučilištu u Zadru. Doktorand je na povijesti umjetnosti na Sveučilištu u Splitu. Zaposlen je u Prvoj gimnaziji u Splitu te kao vanjski suradnik na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Splitu. Područja istraživačkog interesa: teorija arhitekture, likovna kritika, povijesnoumjetnička baština Dalmacije. Redovito objavljuje za Peristil, Art magazin Konturu, Vijenac, Hrvatsku zoru i Informaticu Museologicu. Redoviti je član Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, Matice hrvatske i Društva prijatelja kulturne baštine Split te član kustoskog tima Hrvatske udruge likovnih umjetnika u Splitu.

dr. sc. Stjepan Šterc
Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Antonio Morić Španić, mag. geogr.
CROGIS – Centar za održivi razvoj GIS tehnologijama, Split, Hrvatska

Jakov Stanojević, mag. educ. geogr.
Osnovna škola "Marjan", Split, Hrvatska

Održivi razvitak – nelogičan koncept bez stanovništva

Suvremeno je društveno i političko i znanstveno razdoblje prepuno natjecanja u tumačenju održivoga razvitka, kao svjetonazorske i odgovorne koncepcije prema prostoru koji nas okružuje, pri čemu je u tom prostoru u svojoj svjesnosti prije svega očuvanje prirode, prirodnih sadržaja, prirodne "baštine"… ili kako se već s aspekta različitih struka naziva primarni sadržaj prirodno-geografske osnove. Gotovo bismo mogli reći kako je u pitanju stručno i znanstveno pomodarstvo unutar kojega se razvija natjecanje tko će više, bolje i do koje razine nametnuti zaštitu prirodnih sadržaja u geografskome prostoru, u zapravo nejasnoj funkciji čuvanja često puta irelevantnih prostornih sadržaja za svaki ozbiljniji civilizacijski pomak. Pritom ćemo na ovoj razini preskočiti etimološka i funkcionalna objašnjenja iracionalne upotrebe pojma "baština", kao i značenje kategorije geografski prostor jer izlaze iz okvira ovoga sažetka i javne seminarske eksplikacije. Održivi je razvitak u svojoj osnovi izazov, ako se logički poslože osnovne funkcije geografskoga prostora i u okviru njih definira red veličine značenja prostornih (geografskih) faktora u realnom i budućem vremenu. Bez obzira na različite granske pristupe, koncepcije i objašnjenja u geografskom prostoru osnovni je sadržaj i čimbenik ljudska populacija promatrana pojedinačno i kroz zajednicu. Njezina civilizacijska uloga je prevladavajuća i nije moguće

na regionalnoj razini (globalni su aspekti druga priča) objašnjavati i postavljati održivi razvitak u uvjetima ukupne depopulacije, prirodnoga pada, izumiranja i nestanka domicilnoga stanovništva. Nestaje glavni prostorni sadržaj i čimbenik, a govori se o održivosti toga prostora! Gdje je tu logika i za koga uopće održavamo prostor? Za imaginarnu budućnost bez ljudi? Za neko drugo migracijsko stanovništvo? Za mahovinu u prostoru? Nestankom domicilne populacije nestaje i osnovna logika i smisao očuvanja ostalih prostornih sadržaja.

Dr. sc. Stjepan Šterc (Desna Martinska Ves, 1953.) Studij geografije završava 1979. na Geografskome odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1980. izabran je za asistenta na istome odsjeku. Magistrirao je 1987., a doktorirao 2012. godine. Radio je u Vladi RH, Ministarstvu vanjskih poslova i bio pomoćnik ministra razvitka i obnove i obrane. Sudionik je Domovinskog rata, djelatni časnik Hrvatske vojske, jedan je od osnivača Instituta Ivo Pilar, Hrvatskih studija i časopisa "Društvena istraživanja". Predaje pet kolegija i autor je 90-tak znanstvenih i stručnih radova te sudionik s izlaganjima na 29 znanstvenih skupova. Objavio je dva sveučilišna udžbenika.

Antonio Morić Španić (Split, 1989.) Diplomirao je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon završetka akademskog obrazovanja aktivno sudjeluje u unaprjeđenju srednjoškolskog obrazovanja kroz implementaciju STEM i IKT tehnologija u nastavu – projekt "HvarR&D" (www.hvard.eu). Od 2016. godine je dopredsjednik Centra za održivi razvoj GIS tehnologijama (CROGIS). Područja interesa su mu: prostorno planiranje i regionalni razvoj, primjena GIS-a u održivom upravljanju prostornim resursima te implementiranju u obrazovani sustav.

Jakov Stanojević (Split, 1989.) Nakon primarnog obrazovanja upisuje studij geografije na Geografskome odsjeku Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje je 2015. godine i magistrirao. Od 2016. godine radi kao učitelj-pripravnik u osnovnoj školi u Splitu. Tijekom studija boravio je na dvjema studentskim razmjenama u Austriji i Sloveniji, kao i na nekoliko projekata u sklopu programa EU-a "Mladi na djelu". Područja interesa su mu: regionalna geografija Sredozemlja s naglaskom na hrvatsko maritimno pročelje, školska geografija i historijska-geografija Dalmacije.

Anita Ujević, univ. bacc. soc.

prof. dr. sc. Sanja Stanić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska

Društveni aspekti života na otoku: primjer otoka Visa

Otoci su posebne prostorno-socijalne zajednice na kojima život nema samo specifične gospodarske, socijalne, povijesne, ambijentalne i druge značajke, nego na otocima i vrijeme "specifično prolazi". Otok Vis, fizički odvojen i prometno-komunikacijski izoliran,

ima status perifernog područja, a gospodarski i depopulacijski problemi utječu na život otočne zajednice. Posljednjih godina, zahvaljujući očuvanoj prirodi, otoci postaju osobita turistička destinacija, a turizam perspektiva razvoja.

Cilj istraživanja je ispitati stavove i mišljenja stanovnika Visa i Komiže o životu na otoku, kako procjenjuju njegove prednosti i nedostatke, kako raspodjeljuju dnevno vrijeme te razmišljanja o budućnosti otoka i osobnim planovima za budućnost. Korištena je metoda ankete (N=250), istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2015. godine.

Nalazi pokazuju kako polovina ispitanika smatra život na otoku prednošću, dok ga 37 % njih smatra boljim nego u ostatku Hrvatske. Zadovoljstvo životom na otoku intenzivnije je ljeti. Determinante svakidašnjeg života na otoku su obitelj, mogućnost zaposlenja, financijska situacija te odnosi s prijateljima, dok su s druge strane od manjeg utjecaja društveno djelovanje, prometna infrastruktura i povezanost, telekomunikacije i obrazovni sustav. Kao prednosti života na otoku ističu se mir i ljepota (88 %), zdrav život (49 %), osjećaj slobode (44 %) i čist okoliš (30 %), dok se među nedostatcima ističu skupoća (61 %), odlazak mladih (54 %), udaljenost od kopna (52 %) i nezaposlenost (45 %). U pogledu dnevnog vremena ispitanika prevladava slobodno vrijeme, koje najčešće provode u druženju s prijateljima (68 %), u kafiću (36 %) te s djecom (34 %). Najistaknutiji problemi mladih su nezaposlenost (87 %), nedostatak mjesta za izlazak (78 %) i nemogućnost nastavka školovanja (75 %). U pogledu budućnosti prevladavaju pesimistična viđenja. Ekonomsku situaciju lošijom predviđa 45 % ispitanika, dok je boljom vidi četvrtina njih. Bilo za stalno ili privremeno, trećina ispitanika izjasnila se kako planiraju odlazak s otoka. Kao perspektivu razvoja otoka 76 % ispitanika navodi turizam.

Sagledani sveukupno rezultati upućuju na specifičnosti života stanovnika dvaju mjesta na otoku. Istodobno, u društvenoj i ekonomskoj problematici rezultati su podudarni ranijim istraživanjima otoka.

Anita Ujević (Split, 1989.) Akademski naziv prvostupnice (baccalaurea) sociologije stekla je 2015. godine na Filozofskom fakultetu u Splitu. Studentica je prve godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije (istraživački smjer) na Filozofskom fakultetu u Splitu.

Dr. sc. Sanja Stanić izvanredna je profesorica i pročelnica Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Doktorirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2008. godine. Njezini istraživački interesi uključuju problematiku potrošnje, djece, održivosti i prostora. Objavila je više od trideset znanstvenih radova i poglavlja u knjigama, te sudjelovala na brojnim znanstvenim i stručnim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Sanda Vojković, prof.
Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, Hrvatska

Orgulje otoka Visa

Malokoji naš otok može se pohvaliti brojnošću orgulja različitih stilskih razdoblja poput otoka Visa. Upravo na ovom relativno malom otoku nalaze se četvere orgulje, dvoje u Visu, a dvoje u Komiži. Glazbena tradicija otoka Visa izuzetno je dugačka i kroz povijest se dugo, do gotovo 20. stoljeća, vezivala uz crkvene obrede i život u samostanima na otoku (benediktinski, franjevački, dominikanski).

Ono što je Lepoglava za kontinentalnu Hrvatsku sa svojim najstarijim orguljama, to je Komiža za Dalmaciju i primorsku Hrvatsku. Upravo u Komiži, u crkvi sv. Marije zvanoj *Gusarica*, nalaze se najstarije orgulje iz 1670. godine poljskog redovnika i graditelja Kilarevića te pripadaju tipu instrumenata venecijanske graditeljske škole. U Komiži se također nalaze orgulje češkog graditelja romantične dispozicije, dvomanualne s kompletnim pedalom, u crkvi sv. Nikole bivšeg benediktinskog samostana, danas znanom pod imenom *Muster.* U crkvi sv. Jerolima franjevačkog samostana u Visu postoje orgulje istog češkog graditelja kao i u *Musteru* u Komiži, samo što su ove jednomanualne s kompletnim pedalom i romantičnom dispozicijom. Oba instrumenta vrlo su nježnih i mekih registara.

U župnoj crkvi sv. Marije Gospe od Spilica nalazi se gotovo uništen instrument koji pripada venecijanskoj graditeljskoj orguljaškoj školi, jednomanualan je sa skraćenim pedalom te tipičnim registrima venecijanske graditeljske škole. Uz pomoć Ministarstva kulture RH obnovu tih orgulja 2014. godine započela je *Prva hrvatska gradiona orgulja, harmonija i glasovira HEFERER*. Dovršetak obnove ovisi o financiranju kako iz proračuna tako i uz pomoć privatnih donacija.

Svi su ovi instrumenti građeni s ciljem podizanja glazbenog dijela liturgije te njezina obogaćivanja u crkvama i samostanima otoka Visa.

Danas nam je cilj obnoviti ih te im vratiti funkciju kulturnih i umjetničkih žarišta otočkog života.

Sanda Vojković (Zagreb, 1963.) Diplomirala je 1987. godine muzikologiju na Muzičkoj akademiji te povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radi kao vanjski suradnik Instituta za povijest umjetnosti, asistent operne režije u Hrvatskom narodnom kazalištu, član uredništva glasila *HDS Cantus direktorica produkcije Muzičkog biennala Zagreb. Od 1988.-91. bila je zaposlena u Hrvatskoj glazbenoj mladeži, od 1994. šefica je kabineta ministra u Ministarstvu kulture RH; od 1997. pomoćnica ravnatelja Koncertne direkcije Zagreb, od 2000. direktorica je nakladničke kuće Cantus d.o.o. 2003. pokrenula je Ljetnu umjetničku akademiju za mlade glazbenike u Dubrovniku – LAUS. Više od 20 godina vodi Viške glazbene večeri. 2006. postaje pomoćnik ravnatelja, zatim ravnatelj Glazbene proizvodnje, a 2013. postaje savjetnik – mentor na Hrvatskoj radioteleviziji.*

OKRUGLI STOL: *Inicijativa pametni otoci*

Voditelji:
Darko Radović i Davisi Boontharm

Izlagači i sudionici:
prof. dr. sc. Davisi Boontharm (Sveučilište Sophia, Tokio)
prof. dr. sc. Luisa Bravo (Sveučilište u Firenci)
prof. dr. sc. Simone Garagnani (Sveučilište u Bologni)
prof. dr. sc. Heng Chye Kiang (Nacionalno sveučilište u Singapuru)
prof. dr. sc. Marco Imperadori (Politecnico di Milano)
prof. dr. sc. Hiroto Kobayashi (Sveučilište Keio, Tokio)
prof. dr. sc. Akira Mita (Sveučilište Keio, Tokio)
prof. dr. sc. Yasue Mitsukura (Sveučilište Keio, Tokio)
prof. dr. sc. Darko Radović (Sveučilište Keio, Tokio)
prof. dr. sc. Nenad Starc (Ekonomski institut, Zagreb)
Svi zainteresirani stanovnici Visa i sudionici simpozija

Inicijativa pametni otoci

Cilj predloženoga okruglog stola jest uključiti *pametne zajednice,* kao jednu od trenutačno najznačajnijih tema gradskog i prostornog razvoja, u programe simpozija Anatomija otoka i Međunarodnog centra za otočni život i kulturu.

Sveučilište Keio redoviti je sudionik simpozija i radionica Anatomije otoka od 2012. Ovom inicijativom želimo dovesti jedan od naših najvažnijih istraživačkih projekata na Vis. Kontekstualiziranjem teme *pametnih zajednica* kao *pametnih otoka* nadamo se potaknuti brojne buduće suradnje u istraživačkim i razvojnim projektima od izravne važnosti za razvoj konkretnih otočnih zajednica i otočnih regija, kao što su one u Hrvatskoj i Japanu.

Inicijativa pametni otoci kreće od izvornog poziva za sastavljanje manifesta za razvoj otoka Visa ("Manifest za održivi otok – diskusija o mogućnostima", Simpozij Anatomija otoka, rujan 2014.). Kao što je naslov toga članka nagovijestio, naš pristup *pametnim zajednicama* obuhvaća, ali se ne ograničava na trenutačno dominantne tehnološke pristupe. Težimo holističkom poimanju *pametnog razvoja* uključivanjem imperativa ekološke i kulturne odgovornosti i osviještenosti. Zalažemo se za razvoj otoka koji bi bio usklađen s njegovim resursima, koji bi se temeljio na njegovoj jedinstvenosti, potvrdio je i preosmislio, u potrazi za trajnim i održivim praksama koje mogu (re)generirati autentičnost

i identitet otoka Visa. Takav pristup kombinira cijeli spektar tradicionalnih pametnih praksi i odgovornu primjenu suvremenog znanja i pametnih mogućnosti jer "dobar urbanizam izvire iz dijalektičke sinteze tradicije antitradicionalizma" (Tange, parafrazirano).

Naša inicijativa temelji se na uvjerenju da će "kvaliteta i značaj svakodnevnog života zajedno s prostornim izrazima svakodnevnih aktivnosti biti mjera uspjeha ili neuspjeha na putu prema održivom razvoju" (Radović, 2008.).

prof. dr. sc. Davisi Boontharm
Sveučilište Sophia, Tokio, Japan

***Upcycle* i prenamjena kao prakse pametnog razvoja**

Temeljeno na konceptu *Cradle to Cradle* ("od kolijevke do kolijevke") koji kritički preispituje praksu recikliranja kao "manje zlo" koje "još uvijek nije dovoljno dobro", izlaganje promiče transdisciplinarni pristup *upcyclingu* i prenamjeni kao najprikladnijim praksama koje vode istinskome održivome razvoju.

Dr. sc. Davisi Boontharm je arhitektica i urbanistica. Živjela je i radila u Europi, Aziji i Australiji. Trenutačno je izvanredna profesorica u Centru za globalna otkrića na Sveučilištu Sophia u Japanu. Njen istraživački i predavački rad razvio se u interdisciplinarni i međukulturalni pothvat s jakim naglaskom na ekološku i kulturnu održivost. Područja njezina istraživanja obuhvaćaju potrošački prostor, kreativno okruženje i urbanu prenamjenu u azijskim gradovima (Tokio, Bangkok, Singapur). Njezine su recentne istraživačke monografije "In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Street", "Jiyugaoka" (IKI i Flick Studio, suautor Radović, 2014.), "Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu" (IKI i Flick Studio, 2013.), "Future Asian Space" (NUS Press, suautori Hee i Viray, 2012.), "small Tokyo" (IKI i Flick Studio, suautor Radović, 2012.). Svoju strast prema gradovima izražava i u umjetničkim djelima. Crteže i slike izlagala je u Japanu i Hrvatskoj.

prof. dr. sc. Marco Imperadori
Politecnico di Milano, Milano, Italija

Terapija otoka: iskustva i istraživanja u Italiji

U proteklih nekoliko godina sveučilište Politecnico di Milano surađivalo je s timovima koji se bave strategijama priobalnog i otočkog razvoja. Međunarodna kreativna radionica pametnog razvoja *Compasso Volante* jedna je od takvih inicijativa. U suradnji s lokalnim zajednicama i studentima na Siciliji i Sardiniji ostvareno je zanimljivo istraživanje koje se temelji na urbanističkom i arhitektonskom pristupu. U izlaganju ću predstaviti neka od tih iskustava.

Dr. sc. Marco Imperadori je delegat rektora sveučilišta Politecnico za Daleki istok. Istraživač, objavljuje knjige i članke u stručnim časopisima u Italiji i inozemstvu, gdje na seminarima i konferencijama predaje o temama održivosti i energetske učinkovitosti. Predstavnik je sveučilišta Politecnico di Milano u europskim istraživačkim mrežama Active House Alliance i Android. Od 1999. voditelj je arhitektonskog ureda Atelier2 (suradnici Valentina Gallotti i Marco Imperadori) u Milanu. Rezultati eksperimentalnih istraživanja neprestano se preispituju i primjenjuju u projektiranju, što je dovelo do nekoliko nacionalnih i međunarodnih nagrada i priznanja.

prof. dr. sc. Hiroto Kobayashi, JIA
Sveučilište Keio, Tokio, Japan; voditelj Kobayashi Maki Design Workshop

Autohtona arhitektura i agilna tehnologija
Graditeljski sustav montažnih kuća upotrebljava furnir i ivericu za bržu i jednostavniju gradnju. Nosiva konstrukcija može se lako podignuti u suradnji s lokalnim stanovništvom. Autohtoni materijali upotrebljavaju se za uređenje vanjštine koja se uklapa u okruženje, što omogućuje da lokalna zajednica zgradu doživljavaju kao svoju.

Dr. sc. Hiroto Kobayashi osnivački je partner studija Kobayashi Maki Design Workshop (KMDW) sa sjedištem u Tokiju. Rad studija KMDW obuhvaća sve projektne razine, od dizajna interijera do urbanističkih planova. Projekti obuhvaćaju rad u Japanu, Kini, Indoneziji, Mjanmaru, Nepalu, Palauu, Peruu i SAD-u. Nakon katastrofe u istočnom Japanu 2011. KMDW i Kobayashijev laboratorij na Sveučilištu Keio počeli su razvijati sustav samogradnje uz upotrebu kompozitnog drva. Trenutačni projekti u suradnji sa Sveučilištem Keio uključuju obrazovni i istraživački centar koji su projektirali i izgradili uglavnom studenti pod nazivom Student-Build Campus.

prof. dr. sc. Akira Mita
Sveučilište Keio, Tokio, Japan

Omogućivanje aktivnog i zdravog starenja pomoću robota i interneta stvari (IoT)
Izlaganjem se predstavlja koncept novoizgrađenog sustava koje uči od mehanizama prilagodbe živih sustava. Taj sustav omogućuje aktivno i zdravo starenje u vlastitom domu. Senzorski roboti i IoT uređaji upotrebljavaju se za poboljšanje kvalitete života, ograničavanje mogućih opasnosti povezanih s lošim zdravljem, kognitivnim oštećenjima, nemoći i društvenom isključenosti. Takvo okruženje omogućit će smanjivanje količine ustanova i osoblja za skrb jer stariji građani mogu ostati u vlastitim domovima dok god je to moguće. Sustav potpomognut robotima i IoT-om u potpunosti će iskoristiti resurse samih građana s ciljem produljivanja njihovoga ugodnog života i stvaranja zdravih i sretnih za-

jednica. U ovom izlaganju predstavit ćemo moguće scenarije zajednice budućnosti temeljene na ovom sustavu.

Dr. sc. Akira Mita diplomirao je na Sveučilištu Tohoku, magistrirao na Sveučilištu Kyoto i doktorirao na Kalifornijskom sveučilištu u San Diegu. Prije dolaska na Sveučilište Keio 19 godina je radio za Shimizu Corporation kao istraživački inženjer. Stekao je bogato iskustvo na velikim inženjerskim projektima, kao što su amortizacija hibridnih masa i internetski sustav nadzora visokih zgrada i velikih podzemnih LNG spremnika u stvarnom vremenu. Nakon prelaska na Sveučilište Keio provodi istraživanja senzora, metoda identifikacije sustava, algoritama za dijagnozu oštećenja i senzorskih mreža važnih za nadzor strukturnog stanja. Reprezentativni radovi obuhvaćaju senzore s optičkim vlaknima, senzore indeksa oštećenja i mnoge druge dijagnostičke tehnologije za zgrade. Nedavno je predstavio novi koncept "biofičirane zgrade" koja primjenjuje mehanizme prilagodbe svojstvene živim bićima. Jedan je od osnivača serije radionica "Asia-Pacific Workshop on Structural Health Monitoring".

prof. dr. sc. Yasue Mitsukura
Sveučilište Keio, Tokio, Japan
prof. dr. sc. Darko Radović
Sveučilište Keio, Tokio, Japan

Pronalaženje, mjerenje, razumijevanje i uključivanje zadovoljstva u prostorno planiranje

U ovom izlaganju predstavit ćemo najnovija nastojanja u bavljenju pitanjem kvalitete prostora, na svim razinama. Predstavljene metode kombiniraju nekonvencionalne postojeće i najsuvremenije pristupe, od situacijski inspiriranih *dérive* i détournement postupaka do primjene najnaprednije EEG tehnologije. Naglasak je na uključivanju i valorizaciji često zanemarenoga višeosjetilnog iskustva i čulnosti cjelovitog doživljaja prostora, *vécu* Henrija Lefebvrea. Izlaganje obuhvaća i demonstraciju najnovijih EEG instrumenata upotrijebljenih u ovom istraživačkom projektu.

Dr .sc. Yasue Mitsukura stekla je titulu diplomirane inženjerke na Sveučilištu u Tokushimi. Na Sveučilištu u Tokushimi radila je kao izvanredni profesor, a na Sveučilištu u Okayami kao predavač. Od 2005. do 2010. radila je kao izvanredni profesor na Tokijskom sveučilištu poljoprivrede i tehnologije. Od 2011. izvanredni je profesor na Sveučilištu Keio. Dodatno radi kao tehnički direktor za Dentsu Science JAM. Područja njezina istraživačkog interesa obuhvaćaju obradu signala, EEG analizu i obradu slike. Član je organizacija SICE, RISP, IEE i IEEE.
Dr. sc. Darko Radović je suosnivač i jedan od direktora Međunarodnog instituta za arhitekturu i urbanizam Keio – IKI; gostujući profesor na Sveučilištu Ujedinjenih naroda, IAS, Tokio i urbanist-konzultant za kontekstualizaciju za studio Gehl Architects, Kopenhagen. Predavao je, istraživao i prakticirao arhitekturu i urbanizam u Europi, Australiji i Aziji. Središnja je

tema njegova istraživanja ekološka i kulturna odgovornost u proizvodnji prostora na svim razinama. Njegovi nedavni i tekući istraživački projekti uključuju Measuring the non-Measurable, Towards Smarter Smart Communities *i* Lovable City Hypothesis. *Objavljuje u Europi, Australiji i Aziji, na engleskom, srpskom/hrvatskom, japanskom, korejskom i tajskom jeziku.*

dr. sc. Nenad Starc, prof. emeritus
Ekonomski institut, Zagreb, Hrvatska

Završna riječ – *nisologija* i inicijativa pametni otoci

Dr .sc. Nenad Starc istraživač je i konzultant na području regionalne ekonomije. Specijalizirao se za teme otočnog razvoja, prostornog planiranja i planiranja lokalnog razvoja. Magistrirao je na Sveučilištu Berkeley u Kaliforniji i doktorirao ekonomiju na Sveučilištu u Zagrebu. Bio je znanstveni savjetnik (sada emeritus) na Ekonomskom institutu u Zagrebu i voditelj Odjela za regionalnu ekonomiku. Njegovo djelovanje obuhvaća znanstvena istraživanja, mentorski rad, pripremu i ocjenu lokalnih i regionalnih razvojnih strategija i programa, savjetovanje ministarstava i vladinih agencija te predavanje na brojnim poslijediplomskim studijima sveučilišta u Zagrebu, Rijeci i Splitu. Jedan je od osnivača Međunarodnog znanstvenog odbora za razvoj otoka – INSULA, nevladine organizacije za promociju istraživanja i razvoja malih otoka osnovane 1989. u Brestu u Francuskoj sa sjedištem u UNESCO-u u Parizu. U devedesetima tima bio je savjetnik hrvatskog Ministarstva razvitka i obnove te koordinator izrade Nacionalnog programa razvitka otoka (1997.) i Zakona o otocima (1999.).

prof. dr. sc. Luisa Bravo
Sveučilište u Firenci, Firenca, Italija; Tehnološko sveučilište Queensland, Queensland, Australija

Dr. sc. Luisa Bravo je diplomirana inženjerka arhitekture. Studirala je u Italiji, Francuskoj i Velikoj Britaniji. Doktorirala je suvremeni urbanizam na Sveučilištu u Bologni u Italiji. U 2012. godini bavila se istraživanjem teme javnog prostora kao gostujući znanstvenik na Institutu urbanog i regionalnog razvoja Sveučilišta Berkeley u Kaliforniji. Od 2008. bavi se istraživačkim radom i predaje na brojnim sveučilištima u Italiji, Velikoj Britaniji, Španjolskoj, Portugalu, Cipru, Libanonu, Hong Kongu, Tajvanu, Japanu i Australiji. Luisa je jedna od osnivačica i predsjednica neprofitnog udruženja City Space Architecture sa sjedištem u Bologni, koje funkcionira kao međunarodna multidisciplinarna istraživačka platforma za proučavanje gradova, urbaniteta i javnog prostora.

dr. sc. Simone Garagnani
Sveučilište u Bologni, Bologna, Italija

Dr. sc. Simone Garagnani je bio gostujući znanstvenik na odjelu EECS Sveučilišta Berkeley u Kaliforniji (SAD), gdje je razvijao svoj projekt primjene terestričkog laserskog skeniranja i digitalnog modeliranja u održivoj arhitekturi. U sklopu programa Top Global University 2015. bio je gostujući izvanredni profesor na Sveučilištu Keio u Tokiju. Trenutačno se bavi istraživanjem u području alata za arhitektonsko i urbanističko projektiranje, digitalne fotogrametrije, terestričkog laserskog skeniranja, metrologije i građevinskog modeliranja. Također je znanstveni koordinator talijanske istraživačke grupe BIM Foundation gdje vodi tim posvećen implementaciji inovativnih tehnologija u nekoliko arhitektonskih i inženjerskih tvrtki diljem Italije.

prof. dr. sc. Heng Chye Kiang
Nacionalno sveučilište u Singapuru; dekan na School of Design and Environment (SDE), Singapur

Dr. sc. Heng Chye Kiang osniva Centar za održive azijske gradove 2009. godine na SDE-u i trenutačno je njegov savjetnik. Bio je gostujući znanstvenik na Sveučilištima Tsinghua i Kyoto. Imenovan je gostujućim profesorom na Sveučilištu Hanyang (Južna Koreja), Sveučilištu Keio (Japan) i Huaying gostujućim profesorom na Jugoistočnom sveučilištu u Nanjingu. Bio je član žirija u brojnim međunarodnim arhitektonskim natječajima i član uredničkih odbora međunarodnih časopisa. Član je uprave tvrtke Jurong Town Corporation i organizacije Centre for Livable Cities. Bavi se istraživanjem na području održivih gradova, urbanističkog planiranja, naslijeđa i povijesti kineskih gradova. Autor je brojnih znanstvenih radova u tim područjima.

ZAVRŠNI OKRUGLI STOL:
Prema osnivanju međunarodnog centra za otočni život i kulturu

Okrugli stol održat ćemo zadnjeg dana i tako označiti završetak prvog petogodišnjeg ciklusa simpozija i radionica Anatomije otoka. Treba raspraviti kako dalje pa će glavne teme biti sljedeći ciklus simpozija i radionica te osnivanje "Međunarodnoga centra za otočni život i kulturu". Uz brojne mogućnosti i mnogobrojne sudionike iz različitih znanstvenih područja i disciplina očekujemo interdisciplinarnu raspravu, a na kraju i smjernice za osmišljavanje Centra i njegovih djelatnosti. Jedna od tema bit će i otočna razvijenost te kako je mjeriti i vrednovati. Treba raspraviti o aktualnom indeksu razvijenosti, njegovim manjkavostima u mjerenju otočnoga razvoja i predložiti njegova poboljšanja. Treba se osvrnuti i na novi "Zakon o otocima" koji će biti oblikovan do kraja godine. Teme ovogodišnjega simpozija, a pogotovo način na koji su im izlagači pristupili, najavili su prve hrvatske doprinose *nisologiji,* znanosti o otocima koja je u svijetu već etablirana akademska disciplina. Nadamo se da će nisološki zasnovana rasprava o budućnosti "Anatomije otoka" voditi i prema konkretnim dogovorima i vidljivim otočnim doprinosima.

5. ANATOMIJA OTOKA

VIS, HRVATSKA 2016.

RADIONICA

VISOVIZIJA
videouradci na temu budućnosti otoka Visa

"Viška budućnost: utopijske skice u videoformatu"

VISOTOPIJA
"Vis", "vizualno" i "utopija"
Imaginiranje otočne budućnosti
Ka budućnosti otoka
(Anti)propagandni viški program

19 | 9 | 2016 – 24| 9 |2016

O RADIONICI

Kakva je budućnost otoka Visa? Jesu li dvije osnovne djelatnosti na otoku, poljoprivreda i turizam, dovoljno jamstvo opstanka? Stalnih stanovnika je sve manje, turista u dva ljetna mjeseca sve više. Vikendice su prazne deset mjeseci godišnje, postojeći hoteli najmanje šest i više mjeseci. Rijetki su događaji i manifestacije značajnijeg karaktera izvan ljetne sezone. Jedna takva dogodila se ovoga proljeća. Na proslavu desete godišnjice osnivanja planinarskoga društva "Hum" došlo je oko 700 planinara iz Hrvatske i susjednih zemalja. Program je bio odlično pripremljen, u selu Podšpilje niknuo je pravi šator-grad. No, kako od povremenih uspješnih manifestacija doći do cjelovitijih vizija organizacije života na otoku koje bi uputile na ravnomjerniji, produktivniji i solidarni suživot otočana i posjetitelja, na kvalitetniju otočnu svakodnevicu?

To je tema ovogodišnje radionice – otkriti postojeće potencijale otoka, pretvoriti ih u ideje budućega razvoja i predstaviti u formatu kratkih videouradaka. Svojom formom videouradci se mogu orijentirati prema modelu turističkoga promotivnog spota, ali sadržaji koje promoviraju trebaju biti u svojoj osnovi drugačiji od onih karakterističnih za turističku promociju. Reklamni spotovi u pravilu služe podupiranju i daljem produbljivanju postojećih razvojnih tendencija – "turistifikaciji" otočnoga prostora, pretvaranju njegovih materijalnih i nematerijalnih vrijednosti u tržišne proizvode, posljedičnoj transformaciji posjetitelja u prožderljive potrošače i svođenju tradicije na folklorni kliše, a otočana na kostimirane robote turističkog spektakla. Nasuprot tome, videouradci nastali u okviru radionice trebaju nagovijestiti alternativne mogućnosti otočnoga razvoja, u kojima turizam (i njegovim potrebama namijenjena poljoprivredna proizvodnja i smještajni kapaciteti) ne predstavljaju jedinu ekonomsku djelatnost – interakcija posjetitelja i "domaćih" treba biti složenija i produktivnija od one utemeljene na otuđenome odnosu uslužitelj-konzument, kultura ne znači folklorni dekor nego kritičko stvaralaštvo, a prostorno okruženje nije kulisa nego funkcionalni socioekološki sustav.

Za polaznike radionice stvaranje promotivnih videouradaka ovakvoga nekonvencionalnog sadržaja bit će svojevrsna vježba u kritičkoj "prenamjeni" promotivnoga turističkog spota kao nekritičkog medija, odnosno komercijalno-ideološkog instrumenta.

S obzirom na arhitektonski fokus radionice, kao i primarno obrazovanje većine polaznika (pretežno studenata arhitekture), posebna će se pažnja prilikom razvijanja ideja videouradaka posvetiti prostornim (tj. arhitektonskim, urbanističkim i krajobraznim) kvalitetama Visa i mogućnostima njihovog očuvanja i daljeg razvoja. Fizički prostor viških gradova, sela, polja, arheoloških nalazišta, vojnih objekata, kao i cjelokupnoga viškog arhipelaga promatrat će se kao neraskidiva cjelina s društvenim praksama koje su ga kroz stoljeća oblikovale i mijenjale, a to čine i danas.

U cilju upoznavanja polaznika s viškim prostorom radionica će uključiti i samostalno istraživanje otoka uz stručnu pomoć domaćina. Kako bi se još dublje prodrlo u tematiku i problematiku otočnoga života, polaznicima se preporučuje sudjelovanje na simpoziju, koji će prethoditi radionici. Tijekom same radionice tim stručnih mentora vodit će stu-

dente kroz proces formuliranja razvojnih ideja za otok, upoznavati ih s formom promotivnoga spota te s umjetničkim i tehničkim aspektima snimanja i montaže vidematerijala.

Popratni programi

Montiranje "Japanskog paviljona za čaj"

Prva realizacija iz programa "Anatomija – otoka 2012. – 2016.". Paviljon je projektiran na Keio univerzitetu u Tokiju, materijal je osigurala Politecnica di Milano (tri tone drvene građe), rezanje je obavljeno u Sloveniji, a montaža će se realizirati u gradu Visu gdje će "Paviljon za čaj" i trajno ostati.

Izložba diplomskih radova studenta Politehnike iz Milana na temu "Poluotok Prilovo"

Grupa studenata arhitekture iz Politecnico di Milano prihvatila je prijedlog "Anatomije otoka" da njihov diplomski rad bude tema s otoka Visa. Zadatak se odnosi na prostor poluotoka Prilova gdje studenti trebaju predložiti višefunkcionalni montažni sklop koji je energetski samodovoljan.

Izložba akvarela "inVisible"

Davisi Bootharm već drugi put izlaže svoje radove na Visu. Ovoga puta to su karakteristične viške vedute, pogledi na grad Vis s mora. D. Bootharm je živjela i radila u Europi, Aziji i Australiji, danas predaje na Sophia University u Tokiju. Uz arhitektonske i urbanističke studije bavi se i slikarstvom.

SVEUČILIŠTA čiji studenti sudjeluju na radionici

Sveučilište Keio, Tokio, Japan
Sveučilište u Ljubljani, Fakultet za arhitekturu, Ljubljana, Slovenija
Sveučilište u Mariboru, Arhitektonski fakultet, Maribor, Slovenija
Politehnika Milano, Milano, Italija
Nacionalna visoka škola za arhitekturu Paris – Val de Seine, Pariz, Francuska
Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Split, Hrvatska
Sveučilište Tokio, Tokio, Japan
Individualne studentske prijave

MENTORI

Fakultetski mentori

prof. dr. sc. Hiroto Kobayashi, Tokio
prof. dr. sc. Tadej Glažar, Ljubljana
prof. dr. sc. Darko Radović, Tokio
prof. dr. sc. Neno Kezić, Split
prof. dr. sc. Milica Tomić, Graz
prof. dr. sc. Davisi Bootharm, Tokio
prof. dr. sc. Marco Imperadori, Milano
prof. dr. sc. Gabriele Masera, Milano
prof. dr. sc. Manuela Grecchi, Milano
Kazuya Katagiri, mag. arh., Tokio
prof. dr. sc. Laurence Feveile, Pariz
doc. dr. sc. Aleksander Saša Ostan, Maribor

MENTORI ZA VIDEORADIONICE

Valentina Šinjori, prof., Elektrostrojarska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska
Tibor Bün, mag. inf., Elektrostrojarska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska
Sunčica Podoreški, prof., Medicinska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska
Nikola Vnučec, Patrik Šavor, Luka Horvat, Antonio Čukoić, učenici Elektrostrojarske škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska

PROGRAMSKI ODBOR RADIONICE

Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
Ana Jeinić, dipl. ing. arh.
Ana Jeren, mag. ing. arh.

UPUTE ZA STUDENTE

Studenti će prije svega koristiti svoje vlastite fotoaparate, mobilne telefone i tablete. Preporučamo da pogledaju i svladaju neke od programa koji se mogu pronaći na internetu. Organizator će osigurati i uređaje koji će biti od pomoći tijekom rada, kao i tim stručnjaka koji će pomagati i savjetovati studentske grupe u tehnikama izrade i montaže videomaterijala.

Studenti će biti organizirani u manje grupe sastavljene od studenata različitih fakulteta. Rad o ovogodišnjoj temi "Budućnost otoka Visa" (Viška budućnost) ne mora biti isključivo rađen videotehnikama, već studenti mogu izabrati i druge načine prezentacije svojih ideja. Ograničenje je jedino u vremenu pojedinačnoga uratka koji ne bio smio biti duži od 10 minuta.

Na web stranici www.anatomija-otoka.com u rubrici RADIONICA nalazi se popis dokumentacije (DOKUMENTACIJA) koju studenti trebaju pregledati prije dolaska na radionicu.

Sva pitanja mogu se postaviti organizatoru elektroničkom poštom na adresu: info@anatomija-otoka.com

PROGRAM RADIONICE

PONEDJELJAK | 19 | 9 | 2016 | – Veleučilište VERN

9:00 Registracija sudionika radionice

9:30 Pozdrav predstavnika grada Visa, dogradonačelnica Antonia Uskok

Uvod u radionicu, predstavljanje mentora i suradnika, izbor studentskih timova

10.30 **"Otok tajni",** dokumentarni film o Visu

11:00 Konzultacije s mentorima po grupama

11:30 Rad po grupama

20:00 Radni sastanak mentora

20:30 Filmska projekcija i predstavljanje udruge "Otočna karta" Zlarin, Davorka Perić, Vedran Perkov

UTORAK | 20 | 9 | 2016 |

9:00 Predavanje Hiroto Kobayashi "**Indigenous Architecture and Agile Technology: a detailed overview of projects"**

9:30 Rad po grupama

20:30 Izvještaji grupa i mentora

21:00 Izložba diplomskih radova studenata Politecnico di Milano **"Poluotok Prilovo"**

SRIJEDA | 21 | 9 | 2016 |

9:00 Predavanje Sano Satochi **"Public/Private Interface for the Regional Community"**

9:30 Rad po grupama

20:30 Izvještaji grupa i mentora

ČETVRTAK | 22 | 9 | 2016 |

9:00 Predavanje Davor Mateković **"TIME – SPACE – EXISTENCE"**

9:30 Rad po grupama

20:30 Izvještaji grupa i mentora

PETAK | 23 | 9 | 2016 |

9:00 Rad po grupama

20:30 Izvještaji grupa i mentora

SUBOTA | 24 | 9 | 2016 |

9:00 Završni rad na prezentaciji videoradova

16:00 Interna prezentacija studentskih radova

20:00 Javna prezentacija studentskih radova

NEDJELJA | 25 | 9 | 2016 |

11:00 čaj u Paviljonu za čaj

RADIONICA

MENTORI (abecednim redom)

Davisi Bootharm
(vidi u sažecima simpozija)

Boško Budisavljević, dipl. ing. arh.
(vidi u sažecima simpozija)

prof. dr. sc. Laurence Feveile, Paris

Dr. sc. Laurence Feveile, dipl. ing. arh., urbanistica, stekla je doktorat na području urbanističkog planiranja: "Habilitation à diriger des recherches" ("Akreditacija za voditelja istraživanja"). Istraživačica je za MOSAIQUES – LAVUE – UMR CNRS 7218. Predavačica je na Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val de Seine. Predaje arhitekturu, urbanizam, krajobraznu arhitekturu, povijest vrtova. Partnerica je Patricka Bergera od 1981. do 1991., radila je u Parku André Citroën u Parizu, na Bretonskoj školi arhitekture u Rennesu, graditeljskim i renovacijskim projektima, groblju Père Lachaise i u dizajniranju namještaja. Međunarodna je savjetnica u Crnoj Gori (poluotok Vrmac u Boki kotorskoj), na Kosovu (strategija za gradsku obnovu) te u dubrovačkom zaleđu (35 sela uništenih u ratu).

prof. dr. sc. Tadej Glažar
Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Tadej Glažar (Kranj, 1964.) diplomirao je arhitekturu na Sveučilištu u Ljubljani 1990. Poslijediplomski studij pohađao je na Berlage Institute Amsterdam u Nizozemskoj 1990. – 1992., a stručnu praksu u studiju "Willem Jan Neutelings" u Rotterdamu 1993. Bio je asistent na Arhitektonskom fakultetu u Ljubljani 1994. – 2001., docent od 2002.– 2010., izvanredni profesor od 2011. Prodekan je za međusveučilišnu suradnju od 2004. Predavač i kritičar na školama arhitekture ETH Zürich, Graz, ETSAM Madrid, Nantes, Pamplona, Split, Winterthur, Zagreb, Zaragoza. Od 1994. osnovao Arhitektonski studio Glažar Vehovar, njihovi arhitektonski projekti nagrađeni su nacionalnom Plečnikovom nagradom 2003. i međunarodnom Piranesijevom nagradom 2002. godine te nagradama u Sloveniji i međunarodnom prostoru.
Urednik je časopisa "Oris" (Zagreb) od 1999. godine. Vanjski urednik časopisa "Werk, Bauen + Wohnen" (Zurich) od 2014. Piše za arhitekturne časopise "AB" i "Hiše" (Ljubljana), "Mark" (Amsterdam), "Werk, Bauen + Wohnen" (Zürich)."Dobre prakse viškoga turizma" Utemeljitelj je "Europan Slovenija", dio organizacije "Europan" – međunarodni arhitektonski natječaji

za mlade arhitekte. Član je Znanstvenoga vijeća za turizam HAZU-a od 2008. i član stručnoga savjeta udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj", Vis od 2013. godine.

prof. dr. sc. Manuela Grecchi, Milano

Diplomirala arhitekturu na sveučilištu Politecnico di Milano 1982., doktorirala građevinarstvo 1999. s disertacijom na temu restauracije povijesnih fasada. Trenutačno je redovita profesorica graditeljske arhitekture na sveučilištu Politecnico di Milano (Odsjek ABC) na području tehnologije, restauracije i energetske modernizacije. Na sveučilištu Politecnico di Milano prorektorica je odgovorna za zgrade i posjede te voditeljica projekta "Održivi kampus Politecnico". Predaje na kolegijima "Restauracija i energetska modernizacija" (magistarski studij graditeljstva i arhitektonskog inženjerstva, nastava na engleskom jeziku) i "Studio arhitektonske tehnologije" (magistarski studij graditeljsko-arhitektonskog inženjerstva, nastava na talijanskom jeziku) na Kampusu Lecco sveučilišta Politecnico di Milano. Voditeljica je laboratorija RE3_Lab (laboratorij graditeljske restauracije i energetske učinkovitosti) na Kampusu Lecco. Istražuje dvije glavne teme: socijalno stanovanje i restauracija i energetska modernizacija graditeljske imovine nastale nakon 2. svjetskog rata. Sudjeluje u nekoliko nacionalnih i europskih strateških istraživačkih projekata: o tehnologijama uštede energije za modernizaciju ovojnice zgrade na postojećim višekatnim i viševlasničkim stambenim zgradama (EU (FP7) – EASEE i o geoklasterskom pristupu ostvarivanju europskih ciljeva energetske učinkovitosti (EU (FP7) – GE2O).

prof. dr. sc. Marco Imperadori, Milano
(vidi u sažecima simpozija)

Kazuya Katagiri, arhitekt, Tokio

Kazuya Katagiri, rođen 1981., diplomirao na sveučilištu Illinois Institute of Technology 2007. i suosnivač studija Lopez Katagiri ARCHITECTS (Mexico) 2007. i Katagiri Architecture + Design (Tokyo) 2014. Radio je i kao projektni arhitekt u tvrtki Kengo Kuma & Associates od 2010. do 2014., gdje je vodio različite međunarodne projekte, kao što su V&A u Dundeeju i Muzej narodne umjetnosti Kineske umjetničke akademije. Predavao je dizajn na sveučilištu Universidad de Monterrey 2009., a trenutačno predaje na Sveučilištu Kogakuin te radi kao programski savjetnik u Laboratoriju Kengo Kuma na Sveučilištu u Tokyju.

prof. dr. sc. Neno Kezić
Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska

Neno Kezić diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1988. godine. Nakon diplome 1988. radio je u projektnom birou Michael Hopkins & Partners u Londonu,

Velika Britanija. 1990. godine osniva vlastitu tvrtku u Splitu, Arhipolis d.o.o., gdje, radi kao odgovorni projektant i direktor. Od 2004. zaposlen je kao redovita profesor na FGAG u Splitu. Sudjelovao je na više međunarodnih i nacionalnih urbanističko-arhitektonskih natječaja, na kojima je više puta nagrađivan. Strukovna priznanja i nagrade uključuju godišnju nagradu Bernardo Bernardi za najbolji interijer u Hrvatskoj za 1991. i 1998. godinu, godišnju nagradu Drago Galić za najbolju stambenu arhitekturu za 2002, Nagradu za interijer 35. Zagrebačkog Salona i nagradu za arhitekturu 47. Zagrebačkog Salona te nagradu Vladimir Nazor za arhitekturu 2013.

prof. dr. sc. Hiroto Kobayashi, Tokio
(vidi u sažecima simpozija)

prof. dr. sc. Gabriele Masera, Politecnico di Milano, Milano

Diplomirao je graditeljstvo na sveučilištu Politecnico di Milano u Italiji 1999. i doktorirao 2003. s disertacijom na temu niskoenergetskih kuća, povezanih graditeljskih tehnologija i metoda procjene održivosti. Trenutačno je izvanredni profesor na sveučilištu Politecnico di Milano (Odsjek ABC) u području inovativnih graditeljskih tehnologija za održivost i zgrada gotovo nulte energije. Uz predavački bavi se i istraživačkim radom na te teme te sudjeluje u nekoliko strateških nacionalnih projekata i tri europska projekta: o upotrebi fazno promjenjivih materijala u zgradama (C-TIDE – FP5), o definiciji održivih graditeljskih inovacija u 2030. (Smart-ECO – FP6) i o energetskoj modernizaciji stambenih zgrada (EASEE – FP7). Predaje na kolegijima "Tehnologije održive gradnje" (magistarski studij graditeljstva i arhitektonskog inženjerstva, nastava na engleskom jeziku) i "Studio arhitektonske tehnologije" (magistarski studij graditeljsko-arhitektonskog inženjerstva, nastava na talijanskom jeziku) na Kampusu Lecco sveučilišta Politecnico di Milano. Voditelj je magistarskog studija graditeljstva i arhitektonskog inženjerstva, izabrani član Znanstvenog odbora Odsjeka ABC i znanstveni direktor međunarodne radionice Compasso Volante.

Davor Mateković, arhitekt, Zagreb

Arhitekt, rođen u Zagrebu. Diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. 1992. osniva i vodi vlastiti arhitektonski ured PROARH, kojeg razvija u multidisciplinarnu radionicu širokih zona interesa i djelatnosti. Istražujući različite sfere arhitekture, građevine, dizajna, bavi se projektima različitih funkcija, tipologija, programatskih i prostornih dimenzija. Kao aktivni sudionik domaće arhitektonske scene projektira i realizira niz recentnih arhitektonskih ostvarenja. Arhitektonski potpis i progresivnost autorske ideje prepoznata je i izvan domaće arhitektonske scene te su projekti PROARHA nominirani i nagrađivani priznatim međunarodnim arhitektonskim nagradama, prezentirani na brojnim izložbama te publicirani u renomiranim domaćim i inozemnim stručnim časopisima.

doc. dr. sc. Aleksander Saša Ostan, Maribor

(1959.) samostalni je arhitekt, aktivan u brojnim područjima arhitekture: planiranje, gradnja, vođenje radionica, predavanja, istraživanja, pisanje (sve i kod kuće i u inozemstvu). Gostujući je profesor na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Mariboru. S Natašom Pavlin vodi Atelje Ostan Pavlin. Autor je raznovrsnih tekstova ("Ethical insights in arts" ("Etični uvidi u umetnosti"), 2001.; "The messages of space" ("Sporočila prostora"), 2008.; "Urgency for new urban policy" ("Nujnost nove urbane politike"), 2008.; "Architectural history", 2013. itd.). Dobitnik je više (inter)nacionalnih nagrada: brojne nagrade za Hostel Celica, izlaganje na Venecijanskom bijenalu arhitekture 2008., nagrada Zlatno gnijezdo 2009. (sve sa skupinom Otvoreni krug); arhitektonska nagrada Zlatna olovka 2005., 2008. i 2011.; nagrada Max Fabiani 2010. i 2014.; nominacija za europsku nagradu ECTP-a 2010., nominacija za nagradu Piranesi 2015. i Plečnikovu nagradu 2016.

prof. dr. sc. Darko Radović, Tokio
(vidi u sažecima simpozija)

Sano Satoshi, arhitekt, Tokio

Glavni arhitekt za Eureku, arhitektonski i inženjerski studio koji je suosnovao 2009. godine. Prije Eureke radio je s Kengom Kumom i ostvario različite arhitektonske projekte u SAD-u, Velikoj Britaniji, Kini i Japanu. Trenutačno pohađa doktorski studij arhitekture i urbanizma u laboratoriju Darka Radovića na Sveučilištu Keio na kojem od 2009. radi kao pomoćni predavač/tehnički savjetnik. Uz arhitektonsku praksu i akademski rad aktivni je član društva za umjetnost, književnost i arhitekturu u svojoj lokalnoj zajednici.

prof. dr. sc. Milica Tomić, Graz

Milica Tomić (Beograd / Graz / Berlin, rođena u Jugoslaviji) u svome radu istražuje različite žanrove i metode umjetničke prakse koji ima težište na istraživanju, preispitivanju i otvaranju javnih rasprava o političkom nasilju, ekonomskim bazama i socijalnoj amneziji, s posebnim osvrtom na tanku liniju između osobnog i političkog. Osnivačica je Nove jugoslavenske umjetnosti / teorijska Grupa spomenik (2002.); osmislila je i pokrenula projekt Četiri lica Omarske i Radna skupina FFO (2010.). Voditeljica je Instituta za suvremenu umjetnost na Tehnološkom sveučilištu u Grazu i profesorica na Akademiji likovnih umjetnosti u Trondheimu te Norveškom sveučilištu znanosti i tehnologije (2014./15.). Sudjelovala je na brojnim međunarodnim izložbama: 24. bijenale u Sao Paolu (1998.), 49./50. venecijansko bijenale (2001./2003.), 8. međunarodno bijenale u Istambulu (2003.), Populism u Muzeju Stedelijk, Amsterdam/ Frankfurter Kunstverein (2005.); 15. bijenale u Sydneyu (2006.); Praško bi-

jenale (2007.); Manufacturing Today/ Bijenale u Trondheimu (2010.); 6. međunarodno bijenale suvremene umjetnosti u Gyumri, Armenija (2008.); 10. Sharja bijenale (2011.); Bijenale u Odessi (2013.); After Year zero/Forensis, Kuća svjetske kulture u Berlinu, Njemačka (2013./2014.); Invisible Violence, Muzej suvremene umjetnosti u Beogradu, Srbija i Basque muzej – Centar za suvremenu umjetnost, Vitoria (2014.); The School of Kyiv – The Biennial (2015.)

MENTORI ZA VIDEORADIONICE

Tibor Bün, mag. inf.
Elektrostrojarska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska

Profesor je informatike i računalstva u Elektrostrojarskoj školi Varaždin, diplomirao je na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu. Predaje gradivo predmeta vezanih uz videoprodukciju i televiziju. Jedan je od mentora koji radi u Centru izvrsnosti za hrvatski jezik s učenicima u Medijskoj skupini. Osmislio je i pokrenuo prvu školsku televiziju MECtv. Pokrenuo je i koordinirao nekoliko značajnih projekata od kojih je najvažniji nedavno završen projekt "Kroz školski kurikulum do novih sadržaja i metoda u studijskoj produkciji". Voditelj je Tamburaškog orkestra Centra tradicijske kulture Varaždin (jednog od KUD-ova s najdužom tradicijom) s kojim je višestruko nagrađivan na festivalima, smotrama i natjecanjima.

Sunčica Podoreški, prof.
Medicinska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska

Profesorica je hrvatskoga jezika i književnosti, diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlena je u Medicinskoj školi Varaždin. Mentorica je učenicima Jezične i Medijske skupine u Centru izvrsnosti za hrvatski jezik. Provodila je s učenicima brojne projekte u suradnji s Varaždinskom županijom (Odaberi svoju školu, Dan hrvatskih knjižnica, Tjedan cjeloživotnoga učenja, Dan učitelja…). Višegodišnja je članica Stručne radne skupine za hrvatski jezik i voditeljica ocjenjivanja ispita državne mature u NCVVO-u.

Valentina Šinjori, prof.
Elektrostrojarska škola Varaždin, Varaždin, Hrvatska

Profesorica je hrvatskoga jezika i književnosti, diplomirala na Filozofskom fakultetu u Sveučilišta u Zagrebu. Osim Hrvatskoga jezika predaje Medijske projekte učenicima 3. i 4. razreda srednje škole, zanimanje medijski tehničar. Jedna od osnivačica prve školske televizije koja ima sjedište u Elektrostrojarskoj školi. Šest je godina voditeljica Centra izvrsnosti

za hrvatski jezik, jedinstvenoga projekta Varaždinske županije, koji okuplja nadarene i zainteresirane učenike iz svih škola Varaždinske županije u trima radionicama: Jezičnoj radionici, Medijskoj radionici i Dramskoj radionici. Članica je Stručne radne skupine za izradu zadataka za državnu maturu u NCVVO-u i dugogodišnja ocjenjivačica ispita državne mature. Bavi se i književnim stvaralaštvom, višestruko nagrađivana na recitalima kajkavske poezije, objavila samostalnu zbirku kajkavske poezije, a pjesme, priče i dramske igre objavljivala u brojnim časopisima (Kaj, Kolo, Hrvatski sjever, Večernji list…)
Kao stručna suradnica i mentor s učenicima sudjelovala u nekoliko projekata EU – ACES, "Kroz školski kurikulum do novih sadržaja i metoda u studijskoj produkciji".

ASISTENTICE NA RADIONICI

Ana Jeinić, dipl. ing. arh.
Institut za teoriju arhitekture, povijest umjetnosti i kulturne studije, Graz, Austrija

Ana Jeinić je doktorantica na Institutu za teoriju arhitekture, povijest umjetnosti i kulturne studije u Grazu, gdje je također podučavala od 2010. do 2015. godine. Rođena u Banjaluci, diplomirala je arhitekturu i studirala filozofiju u Grazu. U okviru diplomskog studija bila je stipendistica na Sveučilištu IUAV u Veneciji i Tehničkom sveučilištu u Delftu, a u okviru doktorskog studija gostujuća istraživačica i predavačica na Sveučilištu u Edinburghu. S Anselmom Wagnerom suautorica je i suurednica knjige "Is There (Anti)Neoliberal Architecture?". Njen aktualni kustoski projekt "Architecture After the Future" nagrađen je stipendijom Margharete Schütte-Lihotzky i promovirala ga je paneuropska Future Architecture Platforme. U svojemu višegodišnjem istraživačkom radu propituje odnose između arhitektonskih koncepcija i političkih strategija u razdoblju neoliberalizma te mogućnosti suvremenih arhitektonskih utopija.

Ana Jeren, mag. ing. arh.
Studio Arhing, Zagreb, Hrvatska

Ana Jeren, mag. ing. arhitekture i urbanizma (Zagreb, 1985.) diplomirala je 2011. godine na Arhitektonskom fakultet na Sveučilištu u Zagrebu. Zaposlena je u arhitektonskome uredu i radi kao projektantica. U timu Anatomije otoka od samoga početka je suradnica u organizaciji i web administratorica.

5th Anatomy of Islands

ANATOMY OF ISLANDS 2016 VIS / CROATIA

The five-year programme entitled "Anatomy of Islands" was established in 2011 on the island of Vis. Its main focus is the issue of life on the islands. At yearly symposiums and workshops the most relevant island themes are discussed.

This year, from 15 to 18 September, the fifth consecutive Anatomy of Islands Symposium is taking place, entitled "From an Island Manifesto towards an International Centre for Island Life and Culture". About fifty participants from Austria, Great Britain, Norway, Croatia, Italy, France, Singapore, Japan, and Spain will be debating on various island topics. As part of the symposium, a plenary talk will be given by Tonino Picula, Croatian MEP and Vice President of the Intergroup for Seas, Rivers, Islands and Coastal Areas responsible for islands. The Symposium ends on Sunday, 18 September, when a panel will be held in Vis with the topic of establishing an International Centre for Island Life and Culture.

On Monday, 19 September 2016, the fifth consecutive student Workshop begins. The four previous workshops resulted in 23 student projects, and the final one in this cycle will be dedicated to creating video presentations thematizing the future of the island of Vis. Under the common title "VISOVISION", mixed student groups will be suggesting their visions of the future possibilities and directions for development of the island of Vis.

In cooperation with mentors and video production experts, students from the Keio and Tokyo Universities in Japan, National School of Architecture "Paris – Val de Seine" in France, Polytechnic University of Milan in Italy, Faculty of Architecture in Ljubljana, Slovenia, and the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy in Split, Croatia, as well as individual students, will collaborate in choosing topics and modes of presentation. At the end of the Workshop their projects will be presented to the general public.

A special event at this year's Anatomy of Islands will be the assembly, i.e. the mounting of a Japanese Tea Pavilion. The common project of multiple universities carried out by students with the help and cooperation of the local community will become a permanent fixture in the town of Vis.

The symposium and workshop concept and organisation are in the hands of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development", with members from the island of Vis and the city of Zagreb.

PROGRAMME COMMITTEE

Marina Blagaić Bergman, PhD
Boško Budisavljević, M.Arch.
Iva Niemčić, PhD
Ana Perinić Lewis, PhD

ORGANISATION COMMITTEE

Boško Budisavljević, M.Arch.
Iva Niemčić, PhD

ORGANISER

NGO "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development"
www.anatomija-otoka.com

ADVISORY BOARD

Tadej Glažar, PhD, Ljubljana
Saša Poljanec Borić, PhD, Zagreb
Darko Radović, PhD, Tokyo
Zoran Roca, PhD, Lisbon
Nenad Starc, PhD, Zagreb

CO-ORGANISERS

Town of Vis Municipality
Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
NGO "Provislo", Vis
Local Action Group "ŠKOJI"

ANATOMY OF ISLANDS – CENTRE FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT

The founders and members of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" have come together to broaden and exchange knowledge about life on islands as well as to apply that knowledge to projects aimed at the development of island communities.

The association was founded in March 2014 with its headquarters on the island of Vis and an organising division in Zagreb, Croatia. It evolved from the activities of an interest group called "Anatomy of an Island" which was part of the "Working for the Fields" association ("Lavurat za poje") from Podšpilje on Vis.

The association continues to organise symposiums and workshops within the project "Anatomy of Islands 2012-2016" as well as to plan and implement new island development projects.

Mission, vision, and objectives:

The principal goal of the Association is to form an international platform for research and development of island life to actively contribute in affirming the particular values of life on islands.

The need to form an Association was born out of the following facts:

- Insufficient attention paid to the development of Croatian islands, both at the local and national level;
- Insufficient production of academic and general knowledge about life on the islands and the absence of systematic application of that knowledge to everyday life;
- Insufficient international exchange of experience and knowledge about island development;
- Insufficient awareness of the need to put into practice new development models which will help to maintain the number of people living on the islands.

The purpose of the Association's activities is to create interdisciplinary knowledge about islands, island communities, and models of island development, and to transmit that knowledge through various forms of education as well as to apply it to development projects.

5th Anatomy of Islands

SYMPOSIUM

FROM AN ISLAND MANIFESTO TOWARDS AN INTERNATIONAL CENTRE FOR ISLAND LIFE AND CULTURE

15 | 9 | 2016 – 18 | 9 |2016

Island of Vis, Croatia

ABOUT THE SYMPOSIUM

The fifth consecutive Symposium of the Anatomy of Islands 2012-2016 programme will traditionally be held on the island of Vis in September 2016 with the aim of bringing together all insights gained into island topics as well as developing plans for a more streamlined interdisciplinary and cross-departmental approach to island development. Since 2012 inhabitants of the island, researchers as well as other stakeholders in island development at the local, regional, and national level have gathered on Vis in order to discuss key challenges of island life and provide interdisciplinary solutions.

Interdependence of island areas and communities and the specificity of island development in the context of global migrations of people, capital, and ideas have been investigated through topics such as urban and rural island areas, island agriculture, tourism, demographics, archaeological and ethnological heritage etc. The influence of insularity on island life has been discussed as well as the strategies developed by the islanders to deal with various types of insularity throughout history. Isolation of the islands has proven to be an ambivalent category – on the one hand created on the mainland through tourist imaginings and promotion of the islands, and on the other hand an aggravating circumstance of islanders' everyday life in the context of depopulation and consequently disappearance of basic infrastructure – but also a comparative advantage of life on the islands.

A strong creative and developmental potential has been noted of island architecture and landscape as crucial "evidence" of the islands' cultural and economic history. At international workshops for students of architecture that have regularly followed the symposiums, 23 project proposals have been created for the conversion and renovation of architectural, archaeological, and landscape heritage of the island of Vis.

Numerous questions have been raised about island communities, both of the permanent as well as of the temporary residents, and their virtual co-existence. The emancipation of needs and the role of secondary residence in island areas have come up as important issues. The process of "ecological gentrification" of islands has been observed – ecologically aware settlers are moving from the mainland to the islands, attracted by alternative lifestyles as well as the development of green economy.

Debates on the decision making processes in island development and policies of inclusion of local, regional, national, and European stakeholders have exposed the necessity of creating a methodology of island development and research that would be developed as part of a distinct scientific discipline – nissology.

The cacophony of questions and island issues has in the last four years received answers full of creative and developmental potential that could be used for the drafting of a type of island manifesto. This year we are closing the first five-year cycle 0f the Anatomy of Islands Symposiums and Workshops. We will try to develop the final guidelines and a concept for future action through an International Centre for Island Life and Culture.

We invite lecturers and stakeholders in island development to cooperate in the common drafting of conclusions as well as strategies for development in these and other island topics:

- changing island landscapes,
- peculiarities and limits of island communities,
- climate change, environmental policies and islands,
- global migrations and the role of islands,
- methodology of research and the founding of island studies – nissology.

LIST OF CONTRIBUTORS

Goran **Andlar**, PhD, Landscape Architecture Programme, Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Croatia
gandlar@agr.hr

Marijana **Belaj**, PhD, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Zagreb, Croatia
mbelaj@ffzg.hr

Marina **Blagaić Bergman**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
marina@ief.hr

Davisi **Boontharm**, PhD, Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan
davisi@sophia.ac.jp

Prof. Luisa **Bravo**, University of Florence, Italy
luisa.bravo@unifi.it

Marija **Borovičkić**, MA, Art Historian, Zagreb, Croatia
marija.borovickic1@gmail.com

Joško **Božanić**, PhD, University of Split, Split, Croatia
josko.bozanic@gmail.com

Boško **Budisavljević**, Architect, Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Vis, Croatia
boskob311@gmail.com

Mariana **Bucat**, Architect, Arhitektonski kolektiv, Split, Croatia
mariana.bucat@gmail.com

Anica **Čuka**, PhD, Department of Geography, University of Zadar, Zadar, Croatia
acuka@unizd.hr

Julije **Domac**, PhD, FEDARENE – European Association of Regions and the Energy Agency, Hvar, Croatia
jdomac@regea.org

Pantelina **Emmanouilidou**, PhD, Université de Limoges, France OMIJ/CRIDEAU, CIDCE, France
linanimae@hotmail.com

Josip **Faričić**, PhD, Department of Geography, University of Zadar, Zadar, Croatia
jfaricic@unizd.hr

Prof. Simone **Garagnani**, University of Bologna, Bologna, Italy
simone.garagnani@unibo.it

Prof. Marco **Imperadori**, Politecnico di Milano, Milano, Italy
marco.imperadori@polimi.it

Aleksandar **Ivančić**, PhD, Aiguasol Engineering, Barcelona, Spain
alex.ivancic@aiguasol.coop

Ana Marija **Jakas**, Public Administration Specialist, Association of Friends of the Island of Šćedro, Hvar, Croatia
a.m.jakas@gmail.com

Maja **Jurišić**, Pokret otoka / Island Movement, Šolta, Croatia
pokret.otoka@gmail.com

Ilan **Kelman**, PhD, University College London, Great Britain; University of Agder, Norway
ilan_kelman@hotmail.com

Prof. Heng Chye **Kiang**, National University of Singapore, Singapore
akihck@nus.edu.sg

Sanja **Klempić Bogadi**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sanja.klempic@imin.hr

Prof. Hiroto **Kobayashi**, Keio University, Tokyo, Japan
hiroto@sfc.keio.ac.jp

Tanja **Kremenić**, MA in Geography, OTRA d.o.o., Cres, Croatia
tanja@pplr-otokcres.info

Miran Križanić, **Zadar**, Croatia
aer704@gmail.com

Romana **Lekić**, PhD, Vern' – University of Applied Science, Zagreb, Croatia
romana.lekic@vern.hr

Diana **Magdi**ć, MA in Sociology, TESERAKT – Association for Interdisciplinary Research, Split, Croatia
dianamagdic@gmail.com

Ivana **Marčeta Frlan**, prof., Municipality of Lastovo, Croatia
ivana13st@yahoo.com

Veni **Marinković**, MA, CEDRA, Split, Croatia
marinkovic.veni@yahoo.com

Prof. Akira **Mita**, Keio University, Tokyo, Japan
mita@sd.keio.ac.jp

Prof. Yasue **Mitsukura**, Keio University, Tokyo, Japan
mitsukura@sd.keio.ac.jp

Antonio **Morić Špani**ć, MSc in Geography and Geography Education
CROGIS – Centre for Sustainable Development of GIS Technologies, Split, Croatia
amoricspanic@gmail.com

Iva **Niemči**ć, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
iva@ief.hr

Tomislav **Oroz**, PhD, Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Croatia
toroz@unizd.hr

Morana **Ostoji**ć, Architect, Arhitektonski kolektiv, Split, Croatia
osmorana@yahoo.com

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
aperinic@inantro.hr

Tonino **Picula,** Member of the European parliament, Bruxelles, Belgium

Sonja **Podgorelec**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Prof. Darko **Radović**, Keio University, Tokyo, Japan
radovic@sd.keio.ac.jp

Fritz **Richter,** Sc. Eng., Vienna University of Technology, Vienna, Austria
fritz_richter@gmx.at

Sano **Satoshi**, Eureka Architects and co+labo Radović, Keio University, Tokyo, Japan
sano.sd.keio@gmail.com

Irena **Sertić**, Omnimedia; Interacta – Association for Production and Interaction in Culture and Education, Zagreb, Croatia
serticirena2@gmail.com

Vladimir **Skračić**, PhD, University of Zadar, Zadar, Croatia
vskracic@unizd.hr

Julijano **Sokolić**, Mali Lošinj, island of Lošinj, Croatia

Sanja **Stanić**, PhD, Department of Sociology at the Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia
sstanic@ffst.hr

Jakov **Stanojević**, MSc in Geography Education**,** »Marjan« Elementary School, Split, Croatia
jakov.stanojevic@st.t-com.hr

Nenad **Starc**, PhD, The Institute of Economics, Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Davor **Stipan**, MA, I. Gymnasium Split, Split, Croatia
davorstipan@gmail.com

Stjepan **Šterc**, PhD, Department of Geography at the University of Zagreb Faculty of Science, Zagreb, Croatia
sterc@geog.pmf.hr

Anita **Ujević**, BA in Sociology, Department of Sociology at the Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia
anita.ujevic@gmail.com

Sanda **Vojković**, prof., Croatian Radio and Television, Zagreb, Croatia
sanda.vojkovic@gmail.hr

SYMPOSIUM PROGRAMME

THURSDAY | 15 | 9 | 2016 |

8:30 – 9:00 Registration

9:00 – 11:00 Joško **Božanić**
The Stormy Archipelago – a halieutic anthropology of the open sea Adriatic islands (Svetac, Jabuka, Brusnik, Biševo, Palagruža)

Sonja **Podgorelec**, Sanja **Klempić Bogadi**
Islanders of the archipelago

Marijana **Belaj**, Tomislav **Oroz**,
Southern Exposure, Northern Imagination –Being Mediterraneanized in the Age of Global Mobility

Ana **Perinić Lewis**
Islands of the island of Hvar

11:00 – 11:30 COFFEE BREAK

11:30 – 13:00 Fritz **Richter**
Selfsufficient development of the island Vis in respect of human lifestyle for sus--tainable future decisions

Anita **Ujević**, Sanja **Stanić**
Social aspects of life on the island: example of the island of Vis

Stjepan **Šterc**, Antonio **Morić Špánić**, Jakov **Stanojević**
Sustainable Development – illogical Concept without Population

13:00 – 15:00 LUNCH BREAK

15:00 – 16:30 Romana **Lekić**
Tourism as a Form of Intercultural Communication in the Island Identity Development Process

Veni **Marinković**
The equipment of islands' settlements by central functions – identification and analysis of spatial and development trends of Croatian islands

Aleksandar **Ivančić**
On Self-sufficiency of Islands

16:30 – 17:00 COFFEE BREAK

17:00 – 18:30 Irena **Sertić**
Participatory Art for Invisible Communitie

Maja **Jurišić**
Island Movement

Sanda **Vojković**
Organ of the Island Vis

21:00 OPENING OF EXHIBITION: Davisi **Boontharm** "InVisible"

FRIDAY | 16 | 9 | 2016 |

9:00 – 11:00 Panel: *The Smart Islands Initiative*

Yasue **Mitsukura**, Darko **Radović**
Detecting, Measuring, Understanding and Inclusion of Pleasure in Spatial Design

Akira **Mita**
Enabling active and healthy ageing community using robots and IoT

Davisi **Boontharm**
Reuse and Requalification of Existing Building Stock as Practices of Wise Development

Marco **Imperadori**
Smart Architecture (working title)

Hiroto **Kobayashi**
Self-built Architecture – A New Layer in Smart Local Production of Space

11:00 – 11:30 COFFEE BREAK

11:30 – 13:00 Goran **Andlar**, Marija **Borovičkić**, Tanja **Kremenić**, Miran **Križanić**
Landscape survey of the island of Cres: The importance of landscape in the island development

Ilan **Kelman**
Islanders, climate change and migration: Rhetoric and reality

Pantelina **Emmanouilidou**
Preservation of the environment of Mediterranean Islands: the need for a special legal status

13:00 – 15:00 LUNCH BREAK

EXCURSION

SATURDAY | 17 | 9 | 2016 |

9:00 – 11:00 Ivo **Radica**
Town of Vis and Anatomy of Islands

Tonino **Picula**
Islands in the Anatomy of Europe

Boško **Budisavljević**
Anatomy of Islands Programme – From an Idea to the Statistics

Marina **Blagaić Bergman**, Iva **Niemčić**
To Think at, about and with the Islands: Ethnographic, Ethnological and Culturalanthropological Research of Croatian Islands

11:00 – 11:30 COFFEE BREAK

11:30 – 13:00 Julijano **Sokolić**, Nenad **Starc**
AN OUTLIER – the island of Susak

Anica **Čuka**, Josip **Faričić**
Islands and the City (Zadar Urban Archipelago)

Vladimir **Skračić**
AN OUTLIER – the Kornati islands

13:00 – 15:00 LUNCH BREAK

15:00 – 16:30 Davor **Stipan**
One Suggestion for the Methodology of Reviving the Island's Architectural Potential at the Example of Komiža

Mariana **Bucat**, Diana **Magdić**, Ivana **Marčeta Frlan**, Morana **Ostojić**
Lastovo: non-typical heritage, universal approach

Ana Marija **Jakas**, Julije **Domac**
Šćedro – a Model of Protection, Preservation, and Management of a Small Island based on Strong Local Community Ties

16:30 – 17:00 COFFEE BREAK

17:00 FINAL PANEL DISCUSSION: Towards an International Centre for Island Life and Culture

21:00 Dinner for participants

SUNDAY | 18 | 9 | 2016 |

11:00 Discussions at the Tea Pavilion

ABSTRACTS
(in alphabetical order by author)

Goran Andlar, PhD.
Landscape Architecture Programme, Faculty of Agriculture, University of Zagreb, Croatia

Marija Borovičkić, mag. hist. art.

Tanja Kremenić, mag. geogr.
OTRA d.o.o., Cres, Croatia

Miran Križanić

Landscape Survey of the Island of Cres:
The Importance of Landscape in Island Development

Island of Cres has been chosen in 2010 as the pilot area for the implementation of the Local Development Pilot Project of the Council of Europe. Project is coordinated by the Ministry of Culture and is aimed at creating an integrated development model, seeking innovative answers and development measures that can improve the quality of life. The basic premise is that the natural and cultural heritage resources are in the service of defining the identity of the area and its sustainable and diversified economic development. The landscape is considered not only as a public good whose reflection should be part of the discussion of all interested parties, but also as an integral theoretical concept for spatial analysis, planning and presentation.

Accordingly, experts from various institutions, private companies and the Council of Europe, students and graduates of the Landscape Architecture programme led by an interdisciplinary mentoring team surveyed the landscape of the island during a year-long project. The primary purpose of the study was to establish the basis for the elaboration of guidelines for the preservation and development of the landscape of the island of Cres in the framework of the LDPP's development strategy. The study does not offer a final solution to the question of landscape – it is designed as a platform for promoting dialogue and popularizing landscape topics both in the local and the academic community, especially to meet the pressures of uncontrolled construction on the coast, where there has been no evidence of sustainable long-term planning.

The method involved an innovative principle in which the standard landscape character assessment approach was expanded with ethnographic and artistic visual interpretation. Ethnographic research thereby contributes to the articulation of knowledge about history, memory, social associations and preferences of the landscape, while artistic visual interpretation contributes to analytical thinking and clarification of the spatial identity, and finally the presentation of visual, perceptual and associative characteristics of the landscape.

Doc. dr. sc. Goran Andlar
(Sisak, 1981) Assistant professor at the School of Landscape Architecture and Department for Landscape Architecture and Ornamental Plants (Faculty of Agriculture, University of Zagreb). His research and professional focus is mainly on Mediterranean rural cultural landscape research, protection and planning. Particular emphasis is on Adriatic 'traditional' karst land uses where he holds a PhD titled Outstanding cultural landscapes of Adriatic Croatia, publishes series of articles and leads professional projects. For his PhD he got Special mention at the 47th Zagreb Salon of Architecture. He is a member of EUCALAND – European network for research on agricultural landscapes and of *Croatian Association of Landscape Architects.*

Marija Borovičkić
Graduated at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, at the Departments of Art History and Ethnology and Cultural Anthropology. She interned at Lauba – House for People and Art, Forum Gallery and Institute of Art History in Zagreb where she currently works as an associate. She is a member of association Grey Area, space for contemporary and media art in Korčula and the lead researcher on the project Industrial Heritage of the Island of Korčula. She is working as an associate on the EU project Creative Europe titled *Forgotten Heritage. She is an independent curator, cultural worker and art critic.*

Tanja Kremenić
MSc, (Rijeka, 1989). Graduated in Zagreb at the Department of Geography – Faculty of Science in 2014 with the thesis "Environmental Assesment in Educational Trails Planning on Cres-Lošinj Archipelago" (2014). She attended additional semester courses during student exchanges in Slovenia and Portugal. She is currently employed as project assistant in the implementation of the Local development pilot project – Island of Cres.

Miran Križanić
(1985, Karlovac) Graduated at the University of Zagreb Faculty of Architecture. He is working as visual artist mostly through means of drawing, painting and also illustration and design. He has had several group and solo exhibitions. He is a member of 4 *Grada Dragodid, association for drystone wall exploration and revitalisation through field work and workshops. Currently he lives in Zadar and works as freelance architect and illustrator.*

Marijana Belaj, PhD.
University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Zagreb, Croatia
Tomislav Oroz, PhD.
Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar, Croatia

Southern Exposure, Northern Imagination –
Being *Mediterraneanized* in the Age of Global Mobility

This presentation seeks to explore the intersections between connotations of the Mediterranean in popular imaginings, and the notion of "being mediterraneanized" in contemporary cultural practices. Based on field research at several locations throughout Croatian Dalmatian coast (Olib, Hvar, Pelješac) and interviews with individuals that settled on the Mediterranean shores in search of the Mediterranean sun, this presentation re-thinks the images of the Mediterranean that triggered the Southern Exposure: the notions of time that stands still, the unspoiled nature and contemplative solitude. By taking into account the interplay between the hegemonic discourses that made "the art of doing nothing" a Mediterranean reality, we wish to question the realities that perpetuate the northern visions of the South, but also stir and reshape them due to practical experience. Whether it is a question of "practical Mediterraneanism" (cf. Herzfeld 2005:45-63), the "Mediterranean passion" (Pemble 1987), the "Seduction of the Mediterranean" (Aldrich 1993), or perhaps literary "Southern Horrors" (cf. Bonifas & Monacelli 2013), the metaphorical transformations made us re-think the commonly perceived imaginations of the South. In the time of deterritorialisation or as Arjun Appadurai notes, in the time of post-blur blur (1994:51), when the notions of culture, space and identity have been uprooted from the traditional scenery they have been staged on, the case of "being Mediterraneanized" opens up numerous questions on the notions of diasporic identities and belonging, temporal and experiential perspectives, multiplicity of imaginations.

Marijana Belaj is an Associate Professor at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb (Croatia). She holds an MA in Ethnology and Information Sciences and a PhD in Ethnology and Cultural Anthropology from the University of Zagreb. Her major fields of interest are contemporary pilgrimages, religion and politics, inter-religious dynamics, (non-institutional) practices and processes of consecration of places, persons and time, intercultural policies and relations. She was editor-in-chief of the journal Studia ethnologica Croatica. Her published works include the book Milijuni na putu. Antropologija hodočašća i sveto tlo Međugorja *(Millions en route: Anthropology of pilgrimage and the holy ground of Medjugorje) (2012).*

Tomislav Oroz is an Assistant Professor at the Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar. He holds an MA in Ethnology, Cultural Anthropology and History from the University of Zagreb. At the same University he earned a PhD in Ethnology and

Cultural Anthropology. His teaching activities at the home university include several courses both at the undergraduate and graduate level. His research interests include memory studies, Mediterranean studies, island studies and Balkan studies.

Marina Blagaić Bergman, PhD.

Iva Niemčić, PhD.

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia

To Think at, about and with the Islands: Ethnographic, Ethnological and Culturalanthropological Research of Croatian Islands

Contemporary research on the way people live on islands in Croatian and international humanistic and social studies is mostly connected with demographic changes. With rare exceptions, the changes are characterised by gentrification and depopulation processes. The other topic that scholars deal with is the process of heritagization of island cultures and life on islands with the aim of touristic branding. This lecture will present the ways in which research *on* and *about* Croatian islands has been conducted during 20th and 21st centuries with an emphasis on the question of thinking *with* the islands. In both Croatian and international public discourse, islands have been conceptualized dually. On the one hand, their vulnerability and neglect have been emphasised and, on the other, they have been romanticised. It's not rare that ethnographic research of traditional culture is a source for such romanticising and the touristification of islands' heritage. However, ethnographic insights into the peculiarities of life on islands provide a different view of the customary picture of island communities as isolated and displaced.

Marina Blagaić Bergman, PhD is a senior assistant at the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. In 2014 she defended her interdisciplinary doctoral thesis in Island Studies on the influence of the economy on the life of islanders on the Adriatic Island of Šolta during the 20th and 21st centuries. Apart from ethnographical research of islands and its contribution to Island Studies, she is involved in projects in Heritage Studies, Anthropology of Migration and Food Studies.

Iva Niemčić, PhD, is a research associate and assistant director (2011-2015) of the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. She is the author of a book on the traditional dance event titled Lastovski poklad. Plesno-etnološka studija/Lastovo Carnival. Dance Ethnology Study (2011). Fields of interest: research into dance, methodology and development of ethnochoreology, performance studies, dance ethnology, role and function of dance in the context of gender aspects, applied work, phenomenon of intangible cultural heritage, research of islands and Island Studies.

Joško Božanić, PhD.
University of Split, Split, Croatia

THE STORMY ARCHIPELAGO – a halieutic anthropology of the open sea Adriatic islands (Svetac, Jabuka, Brusnik, Biševo, Palagruža)

The Vis archipelago consists of open sea islands and a number of islets – some in the vicinity of the island of Vis, some in the open seas. The distances between the open sea small islands Jabuka, Brusnik, Svetac, Biševo and Palagruža are long so that the subarchipelago encompasses a large part of the Adriatic. The center of this insular world is the fishing town of Komiža on the western shore of the island of Vis. Ten odd islanders still live on Biševo, Svetac lost them all, while the others have never been inhabited. Only a lighthouse crew lives on Palagruža.

In spite of the harsh conditions these islands used to be inhabited most of the year by fishermen who lived there catching fish and crabs. The presence of fishermen on these islands left a deep trace in the collective memory of Komiža. Stories about a unique halieutic experience relevant for an interdisciplinary interpretation have been collected for years. They tell about ethnological, anthropological, linguistic and historical aspects of the insular life always on the brink of survival. The islanders of the subarchipelago were the only fishermen in the open seas till the mid 19th century when piracy was the most lucrative profession in the Adriatic. Exposed to pirates, stormy sea and irrational administrative injunctions imposed by the Venetian rulers, the fishermen owed their survival to togetherness and solidarity.

The halieutic stories were preserved in the last moment right before the complete breakdown of intergenerational communication. The collective memory passed for centuries mouth to mouth is now offered to "deaf" young recipients who in search for crucial survival information do not address traditional knowledge. Intergenerational hiatus seems to have made collective memory vanish.

*Joško Božanić is a Professor at the University of Split Department of Croatian Language and Literature. His main interests are traditional halieutic knowledge of his home island of Vis, restoration of the traditional local fishing boat "*falkuša*", island diaspora and island studies in general. He published books on traditional sailing and fishing, and a number of linguistic studies. He also published a couple of books of poetry in the local dialect.*

Boško Budisavljević, M. Arch.
Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Vis, Croatia

Anatomy of Islands Programme – From an Idea to the Statistics

It took five years of intensive life on the island of Vis to conceive the five-year programme entitled Anatomy of Islands 2012–2016. The core of the programme were the symposiums covering topics relevant to islands in general and the workshops during which concrete

project proposals were designed related to Vis locations. The symposiums covered historical topics, revitalisation and rehabilitation of island settlements, the present state and the future of island villages and alternative modes of tourism. The final symposium, taking place in 2016, will be a kind of summary of past presentations and their messages. At the workshops immediately following the symposiums, students (mostly students of architecture) from various countries organised in mixed groups created proposals for the improvement of the present condition and incorporating new, original content developed from already present "material" and spatial configuration. Four symposiums and workshops add up to about a hundred presentations by national and international experts from various fields and 23 student projects designed by about a hundred students. The presentations were all simultaneously interpreted and recorded and are continuously available on the Associations's website www.anatomija-otoka.com. Through the "Vis and the Anatomy of Islands" exhibition the Association presented the island of Vis and the student projects. The exhibition was shown in the town of Vis, the village of Podšpilje, as well as in Zagreb, Graz, Paris and the town of Lastovo on the eponymous island. It will also travel to Tokyo, Split, Ljubljana, Maribor, and Vienna. All the work of the organisers was voluntary; the Association received financial support from the town of Vis, various ministries, and other sponsors. According to the latest plans, the Anatomy of Islands programme should continue on the island of Lastovo, and an International Centre for Island Life and Culture should be founded on Vis, dedicated to further development of island studies and realising concrete workshop proposals as well as other projects.

Boško Budisavljević, (Split, 1942). Graduated at the University of Zagreb Faculty of Architecture in 1968, Ecole Nationale Superieure des Beaux-Arts in Paris in 1974, postgraduate studies at the Ecole d´Architecture de Paris-Belleville in 1992. Won multiple awards at competitions and architecture exhibitions. He worked in Zagreb, Zabok, Kumrovec, Belgrade, Vienna, Paris, Conakry and Brazzaville. As a researcher at the Faculty of Architecture in Zagreb he focused on the issues of urban revitalisation and housing. He is the author of a comprehensive study on the modes of using apartment space in Zagreb, and created the first programme for computer-aided apartment design. His main publications include the studies "City for Destruction – Present State, Problems and Possibilities of Damage Repair in Zagreb Suburbs Slated for Demolition According to the Master Plan", "Apartment Standard '84 – Minimal, Standard, and Non-standard Apartments, a Study of Housing Norms, "Urbanism without urbanists – the cases of Vranjevac and Labsko in Prishtina, a Study on the Possibilities of Damage Repair and Rehabilitation of Illegal Construction", "My private paradise – Zagreb, Industry in the City, Urban Analysis, Proposals and Models". Since his retirement in 2006 he has been spending most of his time on the island of Vis, where he started the Anatomy of Islands programme in 2011.

Mariana Bucat, dipl. ing. arh.
Arhitektonski kolektiv, Split, Croatia

Diana Magdić, univ.mag.soc.
TESERAKT – Association for Interdisciplinary Research, Split, Croatia

Ivana Marčeta Frlan, prof.
Municipality of Lastovo, Croatia

Morana Ostojić, dipl. ing. arh.
Arhitektonski kolektiv, Split, Croatia

Lastovo: Atypical Heritage, Universal Approach

Specific spatial politics of the island of Lastovo during the 20th century marked its settlement Uble on the West coast – on ancient foundations, a rationalist housing neighbourhood was built as an addition to a fish factory in the mid 1930s, populated by Italians, and after the 2nd World War this strategically important spot on the Southeast Adriatic coast was managed by the Yugoslav Army. Dynamic of the place depended on military staff and their families, and since they left the island in the early 1990s, all public facilities vanished as well. Unlike the coast and other islands – except Vis and Goli otok – Lastovo was not touristified during the Yugoslav period, and being relatively far from the mainland, that process has not yet become as hectic and fast, giving us the chance to systematically and thoughtfully approach its future development. The potential is as big as the stigma that built and cultural layers of Uble carry: since all ferries must port there, and it is the only place equipped for nautical tourism, every visitor to Lastovo will see this valuable heritage at least once. Ways to preserve and present it are based on raising the quality of life for its inhabitants, led by the idea that cultural layers can only be preserved for future generations through permanent settlement.

Mariana Bucat, architect and activist. Partner in the 'Arhitektonski kolektiv', an architecture practice based in Split working on the SMLXL scale in the region. Studied at School of Architecture in Zagreb and IUAV, Venice. Participated in several workshops and competitions.

Diana Magdić, urban sociologist, researcher, activist, journalist and critic of architecture, president and employee of TESERAKT – Association for Interdisciplinary Research. Involved in several projects of active preservation of modern architecture and urbanism: Trogir Chronotopy (2011), The Third Root of –Split (2012), Motel Trogir (2012 –), Intermediate Spaces (2014), Ivo Radić: Papandopulova (2015), City: Read (2016), Split Forum (2016).

Ivana Marčeta Frlan, prof. of history and Italian language and literature working as the Head of Lastovo Municipal Department. President of the Dobre Dobričević Association based on the island of Lastovo, providing cinema, music and culture programmes all year round.

Morana Ostojić, architect. Junior architect at the 'Arhitektonski kolektiv' office, based in Split. Graduated at the University of Split. Participated in several workshops, competitions and exhibitions.

Anica Čuka, PhD.

Josip Faričić, PhD.
Department of Geography, University of Zadar, Zadar, Croatia

Islands and the City (Zadar Urban Archipelago)

There are few urban sub-archipelagos in the Croatian archipelago. The best example is the urban sub-archipelago of the mainland city of Zadar. Other examples are the sub-archipelagos of the mainland cities of Šibenik and Dubrovnik, and that of the island town of Mali Lošinj.

It has been observed that the urban structures of a small archipelago and its mainland urban centre develop under peripheral conditions, and dwindle as the island economy becomes less autarchic and more exposed to competition from the mainland hinterland. Of course, the hypothesis that urban archipelago identity is replaced by the "suburban" identity of small islands deserves elaboration and international comparison.

The scattered, mostly small Zadar islands, located in the vicinity of one of the most important urban centres on the East coast of the Adriatic, never enjoyed sufficient developmental resources to enable the development of independent urban settlements, and so became completely enmeshed in the Zadar urban system. Zadar was always the reference point when planning island socio-economic activities or making appropriate administrative decisions, while the islands were the rural periphery from which demographic and others resources were drawn. For example, the islanders were for centuries obliged to provide the city of Zadar with supplies such as olive oil, wine, lime, stone slabs, and even firewood. However, in modern times, the island economies are mostly based on the development of tourism, while agriculture has been largely abandoned, so that most agricultural and other products are now sourced from the neighbouring mainland. As a result, the dependence of the islands on the city is even greater (the few islanders who still produce wine for their own consumption buy grapes from the mainland!). It seems quite likely that in the near future, the small Zadar islands and smaller settlements on the larger islands will become places used on a temporary basis for leisure and recreation, while Zadar will be the starting point or transit point for the new users of the island area.

Anica Čuka is a researcher and assistant professor at the University of Zadar Department of Geography. Her scientific research focuses on the Croatian islands: their demographic and economic development and changes of their specific traditional landscapes. She teaches the Geography of Croatian Islands course at the graduate study of geography and the Landscape

of Adriatic Islands course at the postgraduate study of geography at the University of Zadar. Besides islands, her research interests are in the field of demography with the focus on Croatian diaspora. She published about 20 scientific and professional papers and participated in many national and international scientific conferences.

Josip Faričić is a full professor at the University of Zadar Department of Geography. He teaches several core and elective courses: Cartography, Geography of Croatian islands, Geography of Religions and Geography of Maritime Affairs. From 2008 to 2011, he was Head of the Department of Geography, and from 2011 he is the vice-rector of the University of Zadar. J. Faričić deals with cartography, regional geography, geography of religion and geography of islands. He is a member of the European Academy of Science and Arts. Also, he is a member of Croatian Geographical Society and Croatian Cartographic Society. He is married and has three children. In his leisure time he engages in sports fishing and olive growing on the island of Rava.

Pantelina Emmanouilidou, PhD.
Université de Limoges, France OMIJ/CRIDEAU, CIDCE

Preservation of the Environment of Mediterranean Islands: the Need for a Special Legal Status

The increasing concerns regarding environmental protection and climate change effects compel us to examine the efficiency of current policies for the protection of some of the most vulnerable territories, such as islands. Such policies fail because they do not take into account the specific territorial characteristics of islands.

The Mediterranean islands, despite their differences in size, institutional status, jurisdiction and legal system, share common problems on many levels. They face the same environmental challenges, similar socio-economic problems and share a number of issues concerning legal protection.

In this context, we examine the possibility for creating a legal status for the integrated protection of the environment of the Mediterranean islands.

The main obstacles to such an endeavor are twofold: 1) islands have different roles in legal orders such as the international, EU or national level 2) the superposition of these legal orders creates a fragmentation of the pertinent legal system. Nevertheless, trends in current legislation of the EU and the UN tend to recognize the specific characteristics of islands. Indeed, islands are priority territories for the UN. The Barcelona Convention for the Protection of the Mediterranean Sea and Coastal Zone provides some specific measures for islands. The EU is constantly referring to the specific vulnerabilities of islands.

After analyzing those specific measures, it will be argued that an integrated protection of the Mediterranean islands is both necessary and possible. The proposed talk is based on research undertaken in a PhD cadre, in progress since 2012.

Based at the Law School of Limoges, my work focuses on environmental legislation for the Mediterranean islands. I am particularly interested in understanding the role of islands in different contexts and legal orders. I study the interplay between international, European and national environmental legislation in order to identify the degree to which the elaboration of environmental legislation takes into account the vulnerable character of the insular natural environment.

Aleksandar Ivančić, PhD.
Aiguasol Engineering, Barcelona, Spain

On Self-sufficiency of Islands

The contribution focuses on existing practical experience in energy planning and implementation of projects aimed towards energy self-sufficiency of islands.

Islands are in some way modern oases and what has long been a weakness becomes a strategic advantage: the physical remoteness has protected many islands from intensive unsustainable development, brutal construction and pollution. The possibility for high life quality on the islands is potentially very large, and at the time of digital hyperconnection the factor of isolation is significantly downsized. Contrary to current trends, both from the systemic point of view as well as from the technical one, it is much more reasonable to put effort towards building self-sufficient infrastructure on the islands than in the cities. The reason for this is precisely the geographical separation and physically univocal, very clearly defined and limited infrastructure links with the continent. Yet, this relationship can exist only in the case of islands that are relatively close to the mainland. In case of remote islands no connection energy infrastructure is possible. Thus the self-sufficiency is unquestionable, but the challenge of the way in which self-sufficiency is to be achieved is the one to be answered. In the case of energy supply the issue is whether self-sufficiency is achieved by using imported fossil fuels or locally available renewable energy sources.

Nevertheless, island conditions often result in higher energy end-prices. These higher prices, together with the availability of local resources, make renewable energy a very attractive option for island systems.

The presentation will begin with an overview of the existing energy systems, based on the utilization of local renewable energy sources, as on the Spanish island of El Hierro, on the Danish island of Samso, and the planned system on the island of St. Helena in the South Atlantic. The comparative analysis of these three systems will lead the discussion on the optimal combination of different renewable and conventional (fossil) energy sources. The discussion will also involve the optimization of investments, energy prices, the need to store energy and spatial dimensions of the necessary infrastructure.

Aleksandar (Alex) Ivančić has a B.S. in mechanical engineering, and a Ph.D. in Thermal Science. His professional interest is focused on development and impacts of the energy systems.

Alex is equally committed to teaching, researching, and practicing. Alex is currently Senior Consultant in Aiguasol Engineering (Barcelona). His teaching career includes the Barcelona Institute of Architecture and Universitat Politècnica de Catalunya, among others. Alex also gave lectures at Princeton University, Aalto University, Universita della Svizzera Italiana, New Delhi School of Planning and Architecture, and University of Malmo, among others. Alex has published more than fifty scientific and technical papers. He also published a book entitled EnergyScapes (2010 Gustavo Gili).

Ana Marija Jakas, spec.admin.publ.
Association of Friends of the Island of Šćedro, Hvar, Croatia

Julije Domac, PhD.
Association of Friends of the Island of Šćedro, Hvar/REGEA, Zagreb, Croatia

Šćedro – a Model of Protection, Preservation, and Management of a Small Island based on Strong Local Community Ties

Association of Friends of the Island of Šćedro is continuously devoted to protecting the environment and preserving the natural heritage of the island of Šćedro, one of the special pearls of the Croatian Adriatic, and was founded in 2011 by a small number of local people and foreign friends, lovers of Šćedro. Šćedro is located on the south side of the island and is coincidentally the island suitable for the development of Robinson, nautical and eco-tourism because of its location and the lack of electricity and water supply. This presentation aims to show the unity and present the projects of the Association members – lovers of Croatian islands and their efforts towards the development of the island and bringing the idea of environmental protection closer to the locals as well as visitors (tourists). The activities of the Association include the systematic cleaning of the waste that the sea throws out on the island and that piles up during the tourist season, the development of nautical tourism, the restoration of cultural heritage located on the island, landscaping, forest management, linking the island with the island of Hvar, the transition of each household to renewable energy sources and solving the problem of water supply on the island. All activities and projects will be shown in a PowerPoint presentation containing numerous photographs to convey the atmosphere of the island of Šćedro.

Julije Domac
BA, MA and PhD from the Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb, from 1997 to 2008 employed at the Energy Institute Hrvoje Požar, and in April 2008 became the President of the North-West Croatia Regional Energy Agency. Previously worked as the national director for an FAO project, Project Manager for the International Energy Agency – IEA, national coordinator of projects for UNIDO, a consultant on projects for the World Bank and the Government of the Republic of Ireland. Since 2013 he is the president of FEDARENE – European Federation of Agencies and Regions for Energy and the

Enivronment. *He received the Hrvoje Požar Foundation Annual Award, World Biomass Junior Award 2004, National Award for Science, Special Rector's Award and other awards.*

Ana Marija Jakas
She completed undergraduate studies in public administration at the University of Split Faculty of Law, and is attending a graduate program of the same orientation. Appointed Vice-President of the Association of Friends of the Island of Šćedro. She has participated in many projects closely related to the activities of the Association. Currently enrolled in vocational training in the local government of Jelsa on the island of Hvar.

Maja Jurišić
Buđenje, Šolta, Croatia

Island Movement

Island Movement is a self-sustainable and solidarity network of islanders and island lovers who, through connecting individuals, organizations and ideas, are building responsible and sustainable society.

Until recently, we were individuals and organizations each alone on our island. We recognized each other as we live in the environments imbued with similar daily challenges and within like-minded local communities. What brought us together and what keeps us thrive is the vision of connected islands and islanders aware of their personal value as well as of the potential of their communities and islands.

At this moment members of the Movement are coming from dozen Croatian islands – Hvar, Solta, Vis, Brac, Korcula, Olib, Lastovo, Mljet, Rava, Prvić, but also from the mainland – Split and Zagreb. Our further development is aimed at spreading the idea of the Movement well beyond Croatian borders.

At this year>s symposium Anatomy of the Island, which is to be held now traditionally on the island of Vis, you will have an opportunity to hear more about our idea, but also about our ongoing projects and plans for the future. Our desire is to create insular community together – community which is strong enough to act and change things for the better future of all islanders and beyond. With our own example of self-organization in a proactive and supportive community working on very concrete projects, we want to encourage others to take over responsibility for sustainable future of the islands. Networking and mutual support are helping us to grow and develop ourselves, organizations and islands without having a feeling of misunderstanding and loneliness in our ideas.

During 10 years of working experience in private and public sector I gained the knowledge about things which in the capitalist system about things which are not aligned with my personal values. Few years ago I started to search for different solutions and researching business models and people's motivations with the aim of build up better and more sustainable society. As I established a respectable business network and gain different information channels which can help people to develop their business models and projects I decided to start with awakening

people about their own unlimited possibilities. Giving my energy, knowledge and information to the young people who are able to use and multiply it was one of the first steps. Together with few enthusiasts, we established Association for healthy life promotion – Awakening with the seat on the Island of Šolta. We aim to create positive social progress through a return to life on the island, promotion and development of the values of healthy living, renewable energy and education. Special accent is on youth education and their inclusion in society and social activities by developing skills and opportunities for self-employment as well as public participation. But the target group of our activities are all islanders and those who love island. Currently we are developing network called Island movement together with representatives from 5 Croatian islands.

Ilan Kelman
University College London (UK) and University of Agder (Norway)

Islanders, Climate Change and Migration: Rhetoric and Reality

Low-lying islands are said to be amongst the regions most needing to prepare for migration linked to climate change, with many initiatives currently ongoing in islands of Alaska, Kiribati, and Maldives. Without denying such potential as well as current examples where it is happening, much of the discourse is not always placed within wider and deeper understandings of migration and non-migration, especially from the non-climate change scientific literature. Instead, both scientists and the media frequently and uncritically repeat notions of disappearing islands, climate (change) refugees, and climate change caused disasters, despite nuances, subtleties, complexities, and provisos which pervade choices and lack of choices for islander migration and non-migration. The keys for understanding the reality of climate change, islanders, and migration tends to be resources and choices to make decisions rather than climate change as an inevitable and sole forcer of population movements. Without denying the major challenges which climate change brings to many islanders, more grounded discussions are needed in the context of the climate change and migration nexus.

Ilan Kelman http://www.ilankelman.org and Twitter @IlanKelman is a Reader in Risk, Resilience and Global Health at University College London, England and a researcher at the University of Agder, Norway. His overall research interest is linking disasters and health, including the integration of climate change into disaster research and health research. That covers three main areas: (i) disaster diplomacy and health diplomacy http://www.disasterdiplomacy.org; (ii) island sustainability involving safe and healthy communities in isolated locations http://www.islandvulnerability.org; and (iii) risk education for health and disasters http://www.riskred.org

Julijano Sokolić
Mali Lošinj, the island of Lošinj

Nenad Starc, PhD., emeritus
The Institute of Economics Zagreb, Croatia

AN OUTLIER – the Island of Susak

The island of Susak appears as a clear outlier. It is totally sandy, covered mainly with giant cane (arundo donax), looking rather non-Adriatic if not non-Mediterranean. Its folklore is unique as well as its economic history. The acid soil proved anti-phylloxeric and the island remained one of the rare spots in Europe where grapes could grow in the peak of the phylloxera disaster towards the end of the 19th century. The islanders spotted the comparative advantage quickly, turned the island into a big vineyard and cashed it well. After the crisis, they proved unable to restructure their economy and started to decline. In the early 1950s they started emigrating to America. Being a very coherent small community they all ended up in Hoboken, New Jersey, USA, where they managed to preserve their island community to quite an extent. This amazing set of circumstances (extraordinary coherent community, extraordinary resource, sudden comparative advantage, hyperinsularity etc.) deserves an analysis. It may be hard to find similar examples in other archipelagos.

Julijano Sokolić is a retired shipbuilding engineer and a local historian from the Cres-Lošinj subarchipelago. He writes about islands of the subarchipelago, local shipbuilding, and maritime history.

Nenad Starc
Worked at the Institute of Economics Zagreb from 1973 till 2014. Dealt with regional and environmental economics, strategic planning and island development. Obtained MA degree at the Department of City and Regional Planning, University of California, Berkeley in 1978. Defended doctoral thesis on sustainable island development at the Department of Economics of the University of Zagreb in 1997. Emeritus at the Institute of Economics Zagreb. Conducted island development projects on 10 odd Croatian islands. Presented papers and gave key note speeches on island conferences and symposia in France, Japan, Greece, Netherlands, Portugal and Malta, on the Canary Islands and the Azores. One of the founders and active member of the International Scientific Council for Island Development – INSULA, a non-government organization for promotion of small island research and development founded in 1989 in Brest, France now having headquarters at the UNESCO in Paris. Main author of the National Island Development Programme (1995) and one of the authors of the Island Act (1997). Author of the Decree on methodology of Island Sustainable Development Programs and methodological coordinator of the preparation of 25 Island Sustainable Development Programs in 2003. Teaches at the Universities of Zagreb, Rijeka, Pula and Split covering courses in environmental and regional economics. One of the three organizers of the Convoy Libertas that broke through the military siege of Dubrovnik in October and November 1991. Served in the 100th brigade

of the Croatian Army in Sunja in the winter of 1991/1992. Served in the 140th brigade in the OLUJA campaign in 1995. Decorated.

Romana Lekić, PhD.
Vern' – University of Applied Science – Zagreb, Croatia

Tourism as a Form of Intercultural Communication in the Island Identity Development Process

Since we have been aware of the history of mankind, we keep encountering cultural and ethnic diversity everywhere. This is corroborated by archaeological finds and material culture, along with numerous written documents and the overall historical development. Numerous authors have studied the meaning of identity, which needs to be observed as a process, and not merely as a statistical collection of clearly outlined elements. Identity includes the acquired (cultural) and the given (natural) elements. This means that the identity of an individual is, in the same measure 'the social construct and the individual product'. If we take into account that identity is significantly determined by the social environment, we can very well say that 'social construct' is a good expression. It is the way a community experiences itself and presents itself to others. By way of an introduction, we can say that both identity and tourism evolve and make part of a complex whole in which the economic factors and power ratio impact upon each other.

In this paper we would like to show how the Croatian heritage (especially the intangible heritage) can be of assistance in both island identity building and sustainable tourism development, and encourage full participation of the local population, visitors and professionals in experiencing and preserving the unique features of island destinations.

As a phenomenon, tourism is an activity and an aspect of life that can convert natural and cultural value, including immaterial one, into economic value, without devaluating it, if principles of sustainable development are observed. In such a way, heritage appears at the tourism market in a new role: as one of the pillars of the tourist destination, and it helps develop cultural and national identity within the framework of globalisation. Intangible traditional heritage is placed in a special frame, and the presentation is directed to segments and elements that are of significance for the creation of an upbeat and positive image of the Croatian history and tradition.

Romana Lekić, PhD is the Chair of the Tourism Department at Vern' University of applied sciences in Zagreb, Croatia. She has received her PhD in Cultural Anthropology: CROATIAN TRADITIONAL HERITAGE AND CULTURAL TOURISM, The Possibility of Including Intangible Heritage through Representative Samples, as well as receiving professional training in drama, dance, and art. She has worked as a trainer and consultant in the field of tourism and culture. She is involved in numerous European projects in Cultural Tourism and Special Interest Tourism, as well as being an associate for the Croatian National Tourist Board, the

Ministry of Tourism, the Association of Croatian Travel Agencies, as well as other institutions, organisations and developmental agencies located in Croatia and abroad. She teaches as a visiting professor at universities in Slovenia and Montenegro, where she gives lectures and trainings on topics such as: personal development, creativity, creative leadership and nonviolent communication, transformational leadership, and group dynamics.

Veni Marinković, MA
CEDRA, Split, Croatia

The Presence of Central Functions in Island Settlements – Identification and Analysis of Spatial and Developmental Trends of Croatian Islands

The analysis of settlements' centrality degree and settlements' network is an essential step in the analytical and planning consideration of the area, because of their role in meeting the needs of the local population, but also the population of the wider area, so they may be an identifier of the spatial and developmental trends and characteristics of the area. In the context of the analysis of the settlements' central functions, the Croatian insular area (archipelago) is specific because of the gravitational and functional orientation to the coastal centres, which makes it necessary to consider this issue as part of the network of central settlements of the wider coastal area. However, the analysis of island settlements' centrality degree, regardless of coastal centres, indicates the intensity of the structural characteristics and the spatial development of Croatian islands as a whole, but also at the individual level of each island.

The paper analyses the presence of basic central functions in island's settlements and ranks them according to the degree of centrality, with respect to the representation of certain functions, considering the presence of certain functions. The analytical set is made of 303 settlements on 47 inhabited Croatian islands (according to the 2011 Census). Central functions are analysed according to six basic groups (administration, health, education, postal and telecommunication services, supply and financial institutions), and settlements are then classified into five groups: settlements without centrality, settlements with insufficient centrality, settlements of the third, second and first rank of centrality. The analysis of the developmental trends is carried out in the interdependence of groups of centrality and basic demographic and spatial indicators of the settlements.

Veni Marinkovic was born in 1989 in Split. She attended elementary and secondary school in Komiža and Vis, and continued her higher education in Zagreb at the Geographic Department of the Faculty of Science. She graduated in 2013 with the theme "Contemporary Geostrategic Modelling Development of Dalmatian Islands". She attends the postgraduate study at the Department of Geography of the Faculty of Science in Zagreb, and additional trainings at the Faculty of Economics in Split. Her professional interests are strategic planning and implementation of innovation in local and regional development. She is an expert associate in the cluster for eco-innovation and social development CEDRA Split, where she works on the

development of strategic and developmental documents and preparation of project applications. Her research interests are islands, local and regional development.

Ana Perinić Lewis, PhD.
Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

Islands of the Island of Hvar

Within the Middle Dalmatian archipelago, neighbouring islands are separate and throughout the history each of these islands has had its own local administration and government. Inter-island communications are poor, with exception of connections that exist between Hvar and Vis, because Vis was historically the property of Hvar's landowners, part of the Hvar Commune and the Diocese of Hvar-Brač-Vis. In studies of the islands the most attention was paid to their external borders and coastlines. This paper is focused on the boundaries within the island that mark their (micro)regions and settlements. They affect the identifications of the islanders and various representations of islandness. Hvar is a meeting point of the Dinaridic and the Mediterranean area, a blend of the inland and the coastal Dalmatia, islanders and highlanders. A symbiosis of these two different areas and two population groups differing in origin, dialect, way of life and some socio-cultural characteristics can be found at a microcosmic scale in an insular area of only 300 square kilometres. Therefore Hvar was a "model" for numerous interdisciplinary anthropological researches. The island of Hvar has the centuries old intra-island division of island's space, settlements and inhabitants that caused differences and made that island function as divided and dichotomous. In the Croatian archipelago the islands of Pag, Vis and Korčula reveal similar duality. Settlements on the eastern part of the island, especially Sućuraj, have strong connections with the mainland, in particular with the nearby urban centre of Makarska. The western part of the island is rather poorly connected with the eastern part but has developed ties with the island of Vis and the city of Split. In that manner the island of Hvar, considered as a whole by definition, has been functioning as two different island worlds for more than 400 years.

Ana Perinić Lewis, PhD, is a research associate at the Institute for Anthropological Research in Zagreb, Croatia. She graduated in Croatian language and literature and ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. Her main fields of interest include: island studies, island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisations. She wrote an interdisciplinary doctoral thesis about identity processes on the island of Hvar and was an associate on five scientific projects focused on anthropological research of the Adriatic islands.

Tonino Picula, Member of the European parliament
Bruxelles, Belgium

Islands in the Anatomy of Europe

Occupying a continent with higher ratio of coast to landmass than any other on the planet, European Union hosts a unique cultural and bio diversity on its thousands of inhabited and uninhabited islands. Exclusive of independent island-states, over five hundred populated EU islands have an overall population of approximately 15 million inhabitants who would, combined, rank 9th on a list of most populous member states in front of countries such as Belgium, Greece, Czech Republic, Sweden… Their relevance in the European geography and for its economy is indisputable.

As much as no man is an island, every island is a world for itself facing its specific challenges in addition to the shared ones. The EU has a tremendous potential for cooperation and opens space for adapting more successful strategies and policies to specific local and regional needs throughout Member States. Ignoring the fact that islands' average GDP per capita is at just 79,2% of the European average, discussions often, on all political levels, stray away and islands are treated as a "social category" instead adapting a range of policies in order to allow island communities bolster development and self-sustainability.

As of 2014 the European Parliament is enriched by a new working body – the Intergroup for the Seas, Rivers, Islands and Coastal Areas representing a new political forum for discussing maritime related issues and, more importantly, for initiating, developing and coordinating adequate solutions. MEPs gathered in the Intergroup, coming from various member states, different political parties and parliamentary committees, secure island issues on the European level to be recognized as cross-cutting. This, in turn, guarantees island communities retain their current and enhance their future importance in the European anatomy.

MEP Tonino Picula was born on 31 August 1961 in Mali Lošinj. He spent most of his life in Šibenik and Zagreb, where he graduated in 1986 at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences becoming a sociology professor. He is currently living in Brussels with his wife Marijana and daughter Petra, and has travelled and worked in almost all EU and OSCE countries. He is the President of the European Parliament's Delegation for Relations with Bosnia and Herzegovina and Vice President of the Intergroup for Seas, Rivers, Islands and Coastal Areas, where he is responsible for islands until the end of his term. In that area he supports the preservation of small fishing and life on the islands. At the first and second elections for Croatian MEPs (in 2013 and 2014) he was elected with the greatest number of preferential votes. In April 2016 he became the Vice President of Croatian Social Democratic Party. He served as a Representative in the Croatian Parliament, Minister of Foreign Affairs in the Croatian Government, and Mayor of Velika Gorica from 2005 to 2009.

Sonja Podgorelec, PhD.
Sanja Klempić Bogadi, PhD.
Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia

Islanders of the Archipelago

The islanders of the Croatian archipelago take a very small share in the overall world island population. However, even a superficial comparison of the world's archipelagos shows that Croatian islands share the same population problems. Depopulation has been the prevailing demographic process on Croatian islands in the last hundred odd years. The reasons are found in massive 20th century emigration, aimed towards other continents. After World War II, islanders started leaving for economically prosperous coastal urban areas as well. In the beginning of the 20th century the economic base of the archipelago with an important share and role of viticulture diminished, triggering emigration, sometimes temporary, but more often permanent. Small communities of the archipelago were irreversibly demographically destabilized. Emigration of a large number of young, active islanders distorted the demographic structure of the archipelago as well as the island economy. The share of elderly population increased, main economic activities diminished and a large number of small island settlements was abandoned.

In the last couple of decades diminishing and aging island population has been exposed to various mainland influences. Owing to new technologies which overcome the sea barrier (as perceived from the mainland) these influences have been slowly affecting the traditional island way of life.

In spite of all the changes, feeling of islandness, sense of belonging to the island community and coherence of the community itself, remain strong across the archipelago. At the same time the faraway home island remains a firm point of identity of a number of islanders that have formed the archipelago diaspora. The sense of belonging to a homogenous and intimate island community and the community's strong internal ties still determine their (ex) island identity to a great extent.

Sanja Klempić Bogadi is a senior research associate, employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb since 2000. She earned her degree, her M.Sc. and her PhD at the Department of Geography at the Faculty of Science of the University of Zagreb. She has worked on several research projects, published some twenty scientific papers and held presentations at numerous international scientific conferences. In co-authorship with Sonja Podgorelec she published the book (in Croatian) Cities sunk the islands – changes in small island communities (2013). She has been an external associate at the Department of Geography of the Faculty of Science, University of Zagreb since 2010, holding an elective course Contemporary Sociogeographic Themes at the Graduate Research Programme in Geography. She is editor-in-chief of the scientific journal Migration and Ethnic Themes. In the focus of her interests are social geography and demogeography.

Sonja Podgorelec is a research adviser, employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb. As a collaborator in several research projects she has been concerned with

the sociological aspects of life and health of migrant women, children in migration and return, individual orientations and socio-cultural patterns of youth behaviour, sociological (socio-gerontological) aspects of ageing of the Croatian population (particularly population ageing on the islands) and the quality of life. She has published five books, independently or in co-authorship, among which especially important are (in Croatian): Growing old on an island: the quality of life of elderly populations on Croatian islands (2008) and Cities sunk the islands – changes in small island communities (co-author Sanja Klempić Bogadi, 2013) as well as dozens of scientific and professional papers.

Fritz Richter Sc. Eng.
retired from Vienna University of Technology, Vienna, Austria

Self-sufficient Development of the Island of Vis in Respect of Human Lifestyle for Sustainable Future Decisions

It is known that the world works by nonlinear mathematical status. That knowledge was discussed heavily in the early 1980s and was later confirmed many times. All the systems interact in a rather complex behaviour too. This scientific perspective is used for descriptions of dynamic systems in natural sciences, financial and social behaviour; but correct forecasts are nearly impossible to predict. But how can we find solutions for the possible social, economic and spatial development of the island of Vis considering its nonlinearity and chaos? How do we encourage changes that lead to sustainable future while respecting the lifestyle of the locals? How do we prevent mass tourism, offer sustainable architectural solutions and facilitate the return of those who due to unemployment and lack of content migrated from the island?

Region "Kirchdorf an der Krems" in Upper Austria was in a similar situation twenty years ago that the island of Vis is in today. Using a tool based on cybernetic structures for development, the region was able to stop negative trends and create sustainability and self-sufficiency. SPES project was later awarded, the region was declared the best revitalised small region of the European Union.

This presentation will offer tools that have been used for the development of that region. In particular the dialogue process called "Open Space Technology" will be explained. This dialogue process would activate local residents, representatives of agriculture, tourism and other minor activities, which in the coming years along with the creative forces of the Anatomy of Islands should confirm the strong influence of this form of development for the future of Vis.

– *Education as mechanical engineer and the study of technical physics at the Vienna University of Technology*
– *Head of the scientific development department at a private company for 20 years in the field of electronics*
– *CEO of business fields with multinational companies*

- *Cooperation with the "Studia" in Vienna with system analysis*
- *Consultant in the fields of systems, production, networks and engineering*
- *Professor at the SAP post grad Academy for management tools and business ethics*
- *Currently partly retired and secondly works as a consultant at the General Motors Power Train Vienna for technical PR and also Production Process Management*
- *Head of the Board of Directors at the ERF*

Irena Sertić, curator
Omnimedia, project manager / procurator
Interacta, Association for Production and Interaction in Culture and Education

Participatory Art for Invisible Communities

The paper presents the concept of social change strategy and transformation of isolated and deprived communities through art, culture and creativity. This concept is developed as a part of the European interdisciplinary participatory art project with the goal to incite their cultural regeneration by developing a new sense of cultural identity in a form of RENEWABLE CULTURE – a culture that is able to survive and transform places by breathing in vitality, fostering cross-disciplinary collaboration and transnational network of professionals spreading the knowledge about heritage and culture.

Especially the motivation is to create model and develop new methods and tools that promote and encourage the creativity of individuals, raise their knowledge and develop their TRANSFORMATIVE SKILLS that could be understood both – as cultural components of sustainability and as components ensuring the sustainability of cultural practices of isolated communities. The capacity of this transformative approach stems from the synergy between the availability of social and cultural resources, commitment to meaningful participatory and creative projects and commitment to communities which will revive these projects in collaboration with artists and creative practitioners.

Drawing on the concepts of total museum (Wagensberg)[1] and Gesamtkunstwerk as possible approach to cultural sustainability of isolated communities, we propose to discuss what happens when culture works as a process and as a medium for making meanings and becomes the platform for change. This concept will be discussed *through* the presentation of a participatory exhibition project Hidden Museum – the curatorial initiative for social change. The exhibition was held in the old steam-powered flour-mill Paromlin in Zagreb and represents the high impact social action project which used museum exhibition as a tool to break through the invisibility, to raise awareness in people and a sense of responsibility for the community, and served as a catalyst to trigger changes within the community.

Irena Sertic is a curator and a pedagogue, has worked as the Director of the Children's museum in the making; pioneering the new museological and pedagogical concept and approach to

[1] WAGENSBERG, J.: The "total" museum, a tool for social change. História, Ciências, Saúde – Manguinhos, v. 12 (supplement), p. 309-21, 2005

museum communication through development of children's museum project as well as concept and setup design for numerous interactive, multimedia exhibitions and projects in Croatia which promotes new standards in museum activities with interactive, constructivist approaches and modern aesthetic, didactic and communication forms of knowledge creation and production in museums. Professional focus: cultural education and audience development through creative approach to the presentation of culture and heritage. Published children's books, essays and articles in the field of museology and education.

Vladimir Skračić, professor emeritus
University of Zadar, Zadar, Croatia

AN OUTLIER – the Kornati islands

The Kornati islands form the densest subarchipelago in the Mediterranean. It consists of 150 islands of various size and stretches along the Croatian coast in four parallel rows. Although larger than many inhabited islands in the Adriatic, the island of Kornat, the largest in the subarchipelago, has remained uninhabited with only seasonal residents in seasonal settlements.

The Kornati islands had been a colony, with colonisers in Venice, later in Italy, and the colonised population, mainly fishermen and shepherds, living on the islands. Due to an extraordinary indentness and geological articulation of the sea bed the archipelago has always been a very attractive fishing ground and hosted fishing settlements. Since the 16th century it had been the most important fishing ground in the Adriatic. The less atractive island interior hosted shepherds and their herds. In the mid 19th century in the series of consecutive individual purchases they managed to buy the islands. The two groups, the fishermen and the shepherds used the archipelago resources and built houses and shelters in some 30 bays. They resided on nearby islands of Murter and Dugi otok however, but did not maintain contact. The lack of comunication had various social, economic and even political consequences.

A part of the archipelago was proclaimed a national park 36 years ago but the overall protection of the archipelago has not been accounted for. Anthropological and ethnological components had been completely neglected, and have been taken into account only recently. Lodging capacity of the Kornati islands is small but they are probably the most attractive nautical tourism destination in the Adriatic.

Vladimir Skračić was born on the island of Murter in 1946. He is a professor emeritus of the University of Zadar, Croatia. His main interest is toponomastic research on the Croatian islands. In 2003 he founded the Center for Adriatic Toponomastic Research. He is also the leader of the long term project Onomastica Adriatica. The main project output are eight toponomastic monographies on islands of the Zadar and Šibenik archipelago. He is interested in all aspects of traditional island way of life particulary those concerning maritime and fishing activities. He is the founder of the NGO Latinsko idro (Latin sail) which nourishes the tradition

of wooden boats and sailing with latin sails. He is currently involved in gathering material for the Language Atlas of Maritime and Fishing Culture. He published two toponomastic books and 70 odd scientific and popular papers on islands.

Davor Stipan, MA
I. Gymnasium, Split, Croatia

One Suggestion for the Methodology of Reviving the Island's Architectural Potential on the Example of Komiža

The phenomenon of Renaissance and Baroque architectural heritage of Komiža on the island of Vis is one of the most vibrant phases of the Adriatic cultural history. From specific conditions that led to the formation of the city in the late Middle Ages to the construction projects whose realization ensured its fiscal base through fishing activity, today Komiža represents one of many Croatian island settlements that is affected by the general trend of depopulation. However, the architectural heritage of the city is an important factor for potential prosperity through programmatic and revitalizing procedures in accordance with the methodological strategy. The period from the 15th to the 18th century was a time of significant economic boom such as urban and demographic expansion of Komiža, which had been gradually developing as an inhabited settlement since the mid-13th century. Speaking of the evaluation of architectural monuments, those in the wider context of the region do not constitute a significant architectural and stylistic turning point, but their value is in adequacy, moderation and adaptation to local needs, manifesting vibrancy and ambience of the Mediterranean. As an important factor of sustainability of the city, revitalization of the architectural heritage can be achieved with systematic and phased planning which includes a multidisciplinary approach through education and involvement of the population in development programs, evaluation, integrity of the urban scenery, rural tourism and the interaction of urban and natural landscapes. Strategy of revitalization should begin with education, which primarily implies the involvement of local people of all ages and their active participation in methodology of development plans. Educational program includes interdisciplinary workshops, lectures, exhibitions, field work, meetings, discussions and panels in purpose of awareness about the importance of heritage. Presentation of the heritage and the formation of a collective attitude about heritage as a value and exceptional resource include the launch of the local *Centre for architectural legacy* which should be lead by the various experts that will operate with heritage with systematic methodology, activities and development strategies. A separate part of the functions of the *Centre* is to cooperate with authorities, educational institutions, local organizations and similar national and international organizations. Also, with partial evaluation, like most important architectural monuments within the city, and also evaluation of the city outside of its natural landscape, cannot be achieved the desired results. As primary education about heritage forming the population collective conscious of their own values, in the same

way, cultural and natural aspects of the site should be homogenized in a more general discourse. Regarding the mentioned above, with the permanent implementation of revitalization methodology of heritage and with a focus on the appropriate forms of tourism activities and well-conceived regional plans, lecture will try to analyze the ways of revaluation of spatial patterns for the purpose of cultural and economic sustainability of the city.

Born in 1983 in Split (Croatia), he graduated history of art and geography at the University of Zadar. Currently he is a PhD student in art history at the University of Split. He works as a professor at the First Gymnasium in Split and as an external associate professor at the Department of Art History at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split. Areas of research interest: theory of architecture, art criticism, the historical arts heritage of Dalmatia. He is a regular contributor of Peristil, Art Magazine Kontura, Vijenac, Hrvatska Zora and Informatica Museologica journal, and a regular member of the Croatian Society of Art Historians, Matrix Croatica and Association of Friends of Cultural Heritage in Split. He is a member of the curatorial team of the Croatian Association of Visual Artists in Split.

Stjepan Šterc, PhD.
Department of Geography at the University of Zagreb Faculty of Science, Zagreb, Croatia

Antonio Morić Špánić, MSc in Geography and Geography Education
CROGIS – Centre for Sustainable Development of GIS Technologies, Split, Croatia

Jakov Stanojević, MSc in Geography Education
"Marjan" Elementary School, Split, Croatia

Sustainable Development – illogical Concept without Population

Modern day society is a social, political and scientific period competitive in its own interpretation of sustainable development as a philosophy of life and as a responsible concept of space that surrounds us, considering primarily nature conservation, natural attractions, natural "heritage"... or whichever term different fields call the primary content of the natural geographical basis. One could say that it became a professional and scientific trend to compete who will impose the protection of natural environment more, better, and to which extent, while it is, in fact, not clear why spatial content often irrelevant for any serious civilisational shift is being kept. At this point, we shall skip the etymological and functional explanations of the irrational use of the term "heritage", as well as the significance of the category "geographical area" as they do not belong to the scope of this summary and of the public seminar explanation. Sustainable development is essentially a challenge, if basic functions of the geographical area line up and if we define order of magnitude and significance of spatial (geographical) factors in real-time and the future within its context. Regardless of the different sectoral approaches, concepts

and explanations, the main content of the geographical space is human population observed individually and through community. Its role in civilization is prevalent and it is not possible to explain and ask for sustainable development at the regional level in terms of total depopulation, natural depletion, extinction and disappearance of the local population (global aspect is another story). The main spatial content and factor is disappearing and we are discussing sustainability of the area! Where is the logic here and for whom do we actually maintain the space? For the imaginary future where there will be no people? For some other migrant population? For moss? With the disappearance of native populations disappears the basic logic and sense of preserving other spatial facilities.

Stjepan Šterc
Born in 1953 in Desna Martinska Ves. Graduated with the Bsc in Geography in 1979 from the University of Zagreb, Department of Geography. In 1980 took the position of assistant lecturer at the Department of Geography. Earned his Master´s degree in 1987, and his PhD in 2012. Worked in the government of Croatia, the Ministry of Foreign Affairs and was assistant minister in the Ministry of Development, Reconstruction and Defence. Participated in the Homeland war and is still an active officer of the Croatian army. He is also one of the founders of the Ivo Pilar Institute, Croatian Studies, and the journal for general social research "Društvena istraživanja". He teaches five courses at the Department of Geography and is the author of approximately 90 research papers and has presented at 29 scientific conferences and published two university textbooks.

Antonio Morić Španić
Antonio Morić Španić, MSc, was born on 22nd October 1989; graduated from the Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb. After completion of higher education is actively involved in the improvement of secondary education through the implementation of STEM and ICT in education – the project ''HvaR & D'' (www.hvard.eu). Since 2016 Vice President of ''CROGIS – Center for Sustainable Development of GIS technologies''. Research interests: spatial planning and regional development, the application of GIS in the sustainable management of physical resources and the implementation in the educational system.

Jakov Stanojević
Jakov Stanojević, MSc, was born on 21st July 1989 in Split where he finished elementary school and high school. After completion of primary education he enrolls the Faculty of Science at the University of Zagreb where he graduated from Department of Geography in 2015. Since 2016 works as a teacher-apprentice in an elementary school in Split. During his studies he had been on two student exchanges in Austria and Slovenia, and participated in several projects under EU's »Youth in Action« programme. Research interests: regional geography of the Mediterranean and Croatian maritime facade, school geography, historical geography of Dalmatia.

univ. bacc. soc. Anita Ujević

Sanja Stanić, PhD.

Department of Sociology at the University of Split Faculty of Philosophy, Split, Croatia

Social Aspects of Life on the Island: Example of the Island of Vis

Islands are a special form of spatial and social community where life is not only specific in terms of economic, social, historical, environmental and other features but also on islands time has a "specific flow". The island of Vis, physically remote and transport-communication isolated has the status of a peripheral area with problems of economic and population decline affecting the life of island communities. In recent years, thanks to the preserved nature, islands are becoming a remarkable tourist destination and tourism offers opportunity for development.

Research goal is to examine the views and opinions of the inhabitants of Vis and Komiža about living on the island, how they assess its strengths and weaknesses, distribute their daily time and thoughts about the island's future and personal plans. Survey method is used in the research (N = 250) and was conducted during May and June of 2015.

Results show that half of the participants believe that life on the island is an advantage, while 37% of them consider it better than in the rest of Croatia. Satisfaction with life on the island is more intense in the summer. Determinants of everyday life on the island are family, employment opportunities, financial situation and relationship with friends, while on the other hand factors with a small impact are social action, transport infrastructure and connectivity, telecommunications and education system. Advantages of living on the island that stand out are tranquillity and beauty (88%), healthy lifestyle (49%), feeling of freedom (44%) and clean environment (30%) while amongst disadvantages are costliness (61%), emigration of young people (54%), distance from the mainland (52%) and unemployment (45%). In terms of participants' daily time, leisure prevails and is usually spent in socializing with friends (68%), in cafes (36%) and with children (34%). The most prominent problems of young people are unemployment (87%), lack of places to go out (78%) and the impossibility of continuing education (75%). In terms of future outlook, the general view is pessimistic. 45% of respondents predict economic decline, while a quarter of them expect improvement in this area. Be it permanently or temporarily, a third of participants said they plan to leave the island. 76% of respondents named tourism as a development opportunity for the island.

General analysis of the results indicates the specificities of life in the two settlements on the island. At the same time, in the social and economic issues the results correspond to the earlier studies of life on the island.

Anita Ujević, born on 23 February 1989 in Split, where she attended elementary school and "Marko Marulić" Grammar School. Academic title of Bachelor (baccalaurea) of Sociology was earned in 2015 at the University of Split, Faculty of Philosophy. She is a student of the first year of Graduate Study Programme in Sociology at the Faculty of Philosophy in Split.

Sanja Stanić, PhD, is an Associate Professor and Head of the Department of Sociology at the Faculty of Philosophy University of Split. She received her PhD in Sociology from the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences in 2008. Her research interests include issues of consumption, children, sustainability and space. Professor Stanić has published more than thirty scientific papers and book chapters and participated *in numerous scientific and professional conferences in Croatia and abroad.*

Sanda Vojković
Croatian Radio and Television, Zagreb, Croatia

Organ of the Island of Vis

There are but few islands that can boast of such a great number of organs from various periods as the island of Vis. It is exactly on this relatively small island that we can find four organs, two of them in Vis and two in Komiža. The musical tradition of the island of Vis is exceptionally long and throughout history it used to be for a very long time, up to the 20th century, linked to church ceremonies and the life in monasteries on the island: the Benedictine, Franciscan and Dominican.

What Lepoglava means for continental Croatia with their oldest organ, Komiža means for Dalmatia and the Littoral Croatia. It is precisely in Komiža, in the Church of St. Mary a.k.a. *Gusarica*, that you can find the oldest organ from the year 1670, built by the Polish friar and organ builder Kilarević and belonging to the type of instruments built by the Venetian organ-building school. In Komiža there is also another organ to be found, the organ built by the Czech builder with a Romantic disposition, double-manual type with a complete pedal. This organ is in the Church of St. Nicholas in the former Benedictine monastery, nowadays known as *Muster.* In the Church of St. Jerome of the Franciscan monastery in Vis there is another organ built by the same Czech organ builder who built the one in *Muster*. Both instruments are characterized by gentle and soft registers. In the parish Church of St. Mary called Our Lady of Spilice there is another, unfortunately rather damaged instrument. This instrument belongs to the Venetian organ-building school. With the help of the Ministry of Culture of the Republic of Croatia restoration of that organ started in 2014. The first *Croatian builders of organs, harmoniums and pianos HEFERER* lead the restoration of the organ. All these instruments were built with the aim of raising the level of the musical part of the liturgy and consequently enriching it in the churches and monasteries of the island of Vis.

Sanda Vojković (Zagreb, 28 July 1963)
- *1987 graduated in Musicology from the Academy of Music in Zagreb and in Art History from the University of Zagreb*
- *associate of the Institute for the History of Art, assistant director at the Croatian National Theatre Opera, member of the editorial board in the Magazine of Croatian Composers' Society Cantus, Production Director of Zagreb Music Biennale*

– *1988 – 91 employed in the Croatian Musical Youth (Jeunesses Musicales International)*
– *1994 – 97 Head of the Minister Cabinet in the Ministry of Culture of the Republic of Croatia*
– *1997 – 2000 Assistant director of the Zagreb Concert Management*
– *2000 – 2006 Director of the newly established publishing house Cantus Ltd. where she developed intense activity to promote Croatian music and performing arts*
– *2003 lunched the LAUS Summer Arts Academy for young musicians in Dubrovnik*

For more than 20 years has been organising Vis Summer Festival with musicians from all over the world

– *2006 assistant director, since 2010 Head of Music Production, since 2012 Adviser – Mentor of Croatian Radio Television*

PANEL: *The Smart Islands Initiative*

Conveners:
Darko Radović and Davisi Boontharm

Presenters and discussants:
Prof. Davisi Boontharm (Sophia University, Tokyo)
Prof. Luisa Bravo (University of Florence)
Prof. Simone Garagnani (University of Bologna)
Prof. Heng Chye Kiang (National University of Singapore)
Prof. Marco Imperadori (Politecnico di Milano)
Prof. Hiroto Kobayashi (Keio University, Tokyo)
Prof. Akira Mita (Keio University, Tokyo)
Prof. Yasue Mitsukura (Keio University, Tokyo)
Prof. Darko Radović (Keio University, Tokyo)
Prof. Nenad Starc (The Institute of Economics Zagreb)
+
all interested residents of Vis and participants of the Symposium

The Smart Islands Initiative

The aim of the proposed panel is to include *Smart* Communities, as one of the currently most prominent urban and territorial development themes, to the *Anatomy of Islands* Symposium and the *International Centre for Island Life and Culture* agendas.

Keio University was a regular participant at the *Anatomy of Islands* Symposia and Workshops since 2012. With this initiative, we wish to bring one of our key research projects to Vis. By contextualizing the topic of *Smart Communities* as *Smart Islands* we hope to initiate a number of future collaborative research and development projects of direct relevance for development in concrete island communities and island regions, such as those in Croatia and Japan.

The *Smart Islands Initiative* starts from the original call to establish a Manifesto for the development of the island of Vis ("A Sustainable Island Manifesto, draft discussion of the possibility of a Sustainable Island", *Anatomy of Islands* Symposium, 9.2014). As the title of that paper suggested, our approach to *Smart Communities* includes, but is not limited to the currently predominant technological approaches. We seek holistic understanding of "smart development", by including imperatives of environmental and cultural responsibility and responsiveness. We argue for development of the Island which

would be balanced with its resources, building upon, confirming and reinventing its uniqueness, in the search of continuing and sustained practices capable to (re)generate the authenticity and identity of Vis. Such approach combines the whole spectrum of time-honoured smart practices and responsible application of the cutting edge knowledge and smart capabilities, as "good urbanism emerges from dialectical synthesis of tradition and anti-traditionalism" (Tange, paraphrased).

Our initiative is founded upon the position that "the quality and the character of everyday life, together with spatial expressions of ordinary activities are going to be the measure of success or failure on the road towards sustainable development" (Radovic, 2008).

Davisi Boontharm, PhD.
Associate Professor, Sophia University, Tokyo

Upcycle and Requalification as Practices of Wise Development

Based on the idea of Cradle to Cradle which provides a critical thinking to the practice of recycle as "less bad" which is "not yet good", my talk will support the trans-disciplinary approach to upcycle and requalification as the most suitable practice towards veritable sustainable development.

Davisi is an architect and urbanist. She has lived and worked in Europe, Asia and Australia. She is currently Associate Professor at Centre for Global Discovery, Sophia University, Japan. Davisi's research and teaching have evolved into interdisciplinary and cross-cultural endeavour with strong emphasis on environmental and cultural sustainability. Her research field includes space of consumption, creative milieu and urban requalification in Asian cities (Tokyo, Bangkok, Singapore). Her recent research books include In the Search of Urban Quality: 100 Maps of Kuhonbutsukawa Street, Jiyugaoka (IKI and Flick Studio, with Radović, 2014), Tokyo-Bangkok-Singapore: Intensities, Reuse and Creative Milieu (IKI and Flick Studio, 2013), Future Asian Space (NUS Press, with Hee and Viray, 2012), small Tokyo (IKI and Flick Studio with Radović, 2012). Her passion in cities also found its expression in creative work. She has exhibited drawings and paintings in Japan and Croatia.

Marco Imperadori, PhD.
Professor, Politecnico di Milano, Milano, Italy

Islands Therapy: Experiences and Research in Italy

In recent years Politecnico di Milano has worked with teams involved in waterfronts and designing strategies on islands. The international Smart Creative workshop *Compasso Volante* is one of these actions and has developed interesting research with communities

and students in Sicily and Sardinia through urban and architectural approaches. The presentation will show some of these experiences.

Marco is a Delegate of the Rector of the Politecnico for Far East Asia. Researcher, he has published books and articles in trade magazines in Italy and abroad, where he is invited for seminars and conferences on issues of sustainability and energy saving. He represents the Politecnico di Milano in the European research networks Active House Alliance and Android. Since 1999 he is holder of the architecture office Atelier2 (Valentina Gallotti and Marco Imperadori Associates) in Milan. The results of experimental research are constantly reviewed and applied in design practice, which has earned several awards and mentions, both national and international

Hiroto Kobayashi, JIA, Doctor of Design
Professor, Keio University, Tokyo; Principal, Kobayashi Maki Design Workshop

Indigenous Architecture and Agile Technology
The Veneer House building system uses prefabricated plywood panels to expedite and simplify construction. The structural frame can be easily erected in collaboration with local people. Indigenous materials are used to create an exterior that complements the surrounding context, which strengthens the local community's sense of ownership of the building.

Hiroto Kobayashi is a founding partner of Kobayashi Maki Design Workshop (KMDW), based in Tokyo. KMDW's work encompasses a full range of design scales, from interiors to urban design. Projects include work in Japan, China, Indonesia, Myanmar, Nepal, Palau, Peru, and the USA. After the East Japan disaster of 2011, KMDW and Kobayashi's laboratory at Keio University began developing a self-build system using engineered wood. Current projects with Keio include a residential education and research facility designed and constructed mainly by students called Student-Build Campus.

Akira Mita, PhD.
Professor, Keio Universty, Tokyo

Enabling Active and Healthy Ageing Community Using Robots and IoT
A concept of new built environment system learning from adaption mechanisms of living things is presented. This system enables active and healthy ageing at home and in. Sensor agent robots and IoT devices are used to improve quality of life, to curtail their potential risks associated with poor health, cognitive impairment, frailty and social exclusion. This system will help reduce the number of care houses and staff, as senior citizens can stay in their homes for as long as possible. The system assisted by the robots and IoT will fully

exploit the resources of the senior citizens themselves to extend their happy lives and result in healthy and happy communities.In this presentation, potential scenarios of a future community with this system will be presented.

Akira Mita obtained B.Sc. from Tohoku University, M.Sc. from Kyoto University and Ph.D. from the University of California at San Diego. Before joining the faculty of the Keio University, he was at Shimizu Corporation for 19 years as a research engineer. He has many experiences on large engineering projects, such as the hybrid mass damper and the internet-based real time monitoring system for tall buildings and large in-ground LNG tanks. After joining Keio University, he has conducted research of sensors, system identification methods, damage diagnosis algorithms and sensor networks relevant to the structural health monitoring. Representative works include fiber optic sensors, damage index sensors and many diagnosis technologies for buildings. He recently proposed a new concept called "Biofied Building" that utilizes adaptive nature of living beings. He is one of the founders of this Asia-Pacific Workshop on Structural Health Monitoring.

Yasue Mitsukura, PhD.
Associate Professor Keio University Tokyo, Japan

Darko Radović
Professor Keio University Tokyo, Japan

Detecting, Measuring, Understanding and Inclusion of Pleasure in Spatial Design
The presentation will introduce the latest efforts to address the complex issue of spatial quality, across scales. The presented methods combine the unconventional established and cutting edge approaches, ranging from the situationist-inspired *dérive and détournement* sessions to application of the latest in EEG technology. The emphasis is on inclusion and valorization of commonly neglected multisensorial experiences and sensuality of the fully lived space, Lefebvrian *vécu.* The presentation will include the demonstration of latest EEG instruments used in this research project.

Yasue Mitsukura received the D.E. degree from the University of Tokushima. She worked at the University of Tokushima and Okayama University as an Assistant Professor and a Lecturer, respectively. From 2005 to 2010, she was an Associate Professor at Tokyo University of Agriculture and Technology. Since 2011, she is an Associate Professor at Keio University. As an additional operation, she is CTO of Dentsu Science JAM. Her research interests are signal processing, EEG analysis, and image processing. She is a member of SICE, RISP, IEE and IEEE.

Darko is a co-founder and co-director of International Keio Institute for Architecture and Urbanism – IKI; Visiting Professor at the United Nations University, IAS, Tokyo; and Urban Expert, Consultant for Contextualisation at Gehl Architects, Copenhagen. He has

taught, researched and practised architecture and urbanism in Europe, Australia and Asia. Darko's research focus is on environmental and cultural responsibility in production of space, across scales. His recent and current research projects include Measuring the non-Measurable, Towards Smarter Smart Communities, and Lovable City Hypothesis. Darko has published in Europe, Australia and Asia, in English, Serbian/Croatian, Japanese, Korean and Thai languages.

Nenad Starc, PhD., emeritus
The Institute of Economics Zagreb, Croatia

Concluding Remarks – *Nissology* and the Smart Islands Initiative

Nenad Starc is a researcher and consultant in the field of regional economics specialising in island development, spatial planning and local development programming. He holds a MA degree from the University of California Berkeley and a doctoral degree in economics from The University of Zagreb. He was a senior research fellow (now emeritus) at the Institute of Economics Zagreb and Head of the Department of Regional Economics. His activities span from scientific research, mentoring, preparation and evaluation of local and regional development strategies and programmes, advising ministries and government agencies to teaching on a number of postgraduate studies at universities of Zagreb, Rijeka and Split in Croatia. He is one of the founders of the International Scientific Council for Island Development INSULA, a non-government organization for promotion of small island research and development founded in 1989 in Brest, France with headquarters at the UNESCO in Paris. In the 1990s he advised the Croatian Ministry of Development and Reconstruction and coordinated the preparation of the National Island Development Programme (1997) and the Island Act (1999).

Luisa Bravo, PhD.
Adjunct Professor, University of Florence
Adjunct Associate Professor, Queensland University of Technology

Luisa is an Architectural Engineer. She studied in Italy, France and UK, and holds a PhD in Contemporary Urbanism from the University of Bologna in Italy. Since 2012 she developed her research interests in the field of public space, as Visiting Scholar at Institute of Urban and Regional Development, University of California Berkeley. Since 2008 she has been researching, teaching and lecturing in several Universities, in Italy, UK, Spain, Portugal, Cyprus, Lebanon, Hong Kong, Taiwan, Japan and Australia. Luisa is Charter member and President of City Space Architecture, a non-profit cultural association based in Bologna, which works as an international multidisciplinary research platform, focused on cities, urbanity and public space.

Simone Garagnani, PhD.
Research Fellow, University of Bologna

Simone was Visiting Scholar at the EECS department of UC Berkeley (USA), developing his research on terrestrial laser scanning survey and digital modelling applied to sustainable architecture. In 2015, he was Guest Associate Professor at the Keio University in Tokyo as part of the Top Global University programme. He is currently involved in research activities mainly focused on architectural and urban design tools, digital photogrammetry, terrestrial laser scanning, metrology and Building Information Modeling. Simone Garagnani is also Scientific Coordinator of the Italian research group named BIM Foundation, guiding a team aimed at the dissemination of innovative technologies to several architectural and engineering firms all over Italy.

Heng Chye Kiang, PhD.
Professor, National University of Singapore, Dean of the School of Design (SDE) and Environment, Singapore

In 2009 he set up at SDE the Centre for Sustainable Asian Cities of which he is currently the advisor. Prof. Heng had been a visiting scholar at Tsinghua and Kyoto Universities. He was appointed Visiting Professor at Hanyang University (Korea), Keio University (Japan) and the Huaying Visiting Professor at the Southeast University in Nanjing. He has served as a jury member in numerous international design competitions and on several editorial boards of international journals. He is a board member of the Jurong Town Corporation, and Centre for Livable Cities. Prof Heng's research covers the areas of sustainable cities, urban design, heritage and history of Chinese cities. He publishes widely in these areas.

FINAL PANEL DISCUSSION: Towards an International Centre for Island Life and Culture

A final panel discussion will be held on the last day, marking the end of the first five-year cycle of Anatomy of Islands symposiums and workshops. We should discuss our future path, so our main topics will be the next cycle and the founding of an International Centre for Island Life and Culture. The possibilities are numerous, as well as the participants and their fields of work. Therefore we are expecting a vibrant interdisciplinary discussion providing quality guidelines for the planning and work of the future Centre. One of the topics will be island development and models for its measurement and evaluation. We should discuss the existing development index and its inadequacies in measuring island development, as well as suggest its improvements. Another point for discussion will be the new Islands Act, which should be finished by the end of the year. Finally, the topics of this year's symposium, and particularly the way in which the presenters have researched them, have announced first Croatian contributions to *nissology*, the study of islands which has already been established as an academic discipline at the international level. We have no doubt that a nissologically founded debate on the future of Anatomy of Islands will lead to some concrete projects and visible contributions to island life.

ANATOMY OF ISLANDS –
VIS, CROATIA 2016

WORKSHOP

VISOVISION
Imagining the Future of the Island of Vis in Video Presentations

"The Future of Vis: Utopian Video Sketches"

VISOTOPIA
"Vis", "visual" and "utopia"
Imagining the Future of the Island
Towards the Future of the Island
(Anti)propaganda for the Island of Vis

19 | 9 | 2016 – 24| 9 |2016

ABOUT THE WORKSHOP

What is the future of the island of Vis? Do the two main activities on the island, agriculture and tourism, guarantee its development? The number of permanent residents is in constant decline, the number of tourists during the two summer months is constantly on the rise. Weekend homes are empty ten months of the year, existing hotels six months or more. Off-season events and celebrations are few and far between. One of them took place this spring. Some 700 mountaineers from Croatia and the neighbouring countries attended the 10 year anniversary of the Hum Mountaineering Club. The programme was well prepared and a veritable tent-town sprung up in the village of Podšpilje. But how do we move from occasional successful events to a comprehensive vision of the organisation of life on the island which would lead to a more balanced, productive and supportive co-existence of islanders and visitors, to high-quality everyday life on the island?

That is the theme of this year's Workshop – to uncover existing potential of the island, to turn it into ideas for future development and to present them in the format of short videos. Video presentations can take the form of promotional tourism videos, but the promoted content must be substantially different from that typical of tourist promotions. Promotional clips usually serve the purpose of supporting and furthering existing developmental tendencies, i.e. the "touristification" of island life and culture, turning its material and non-material values into market commodities, and thereby transforming visitors into greedy consumers while reducing traditions to folklore clichés in which islanders function as costumed robots performing in a tourist spectacle. In contrast, the Workshop video presentations should indicate alternative possibilities for island development, in which tourism (as well as the agricultural production and accommodation facilities supporting it) are not the only economic activity. Interaction between the locals and the visitors should be more varied and more productive than the one based on the alienated provider–consumer relationship. Culture does not mean decorative folklore but critical creativity, and the ambient surroundings are not stage scenery, but a functional socio-ecological system.

For the Workshop participants, the creation of promotional video presentations with such unconventional content will be an exercise in critical reappropriation of the promotional tourism video as a fundamentally non-critical medium, i.e. a commercial and ideological instrument.

Due to the architectural focus of the Workshop, as well as the educational background of the majority of its participants (mostly students of architecture), in developing ideas for the videos special consideration shall be given to the spatial (i.e. architectural, urban, and landscape) qualities of the island of Vis and the possibilities for their preservation and development. The physical space of the towns, villages, fields, archaeological sites and military facilities on the island of Vis as well as its archipelago shall be seen as an indivisible whole, with social practices which have shaped and changed it over centuries, doing the same today.

With the aim of participants getting familiarised with island spaces, the Workshop shall include individual research of the island supported by expert help from the locals. In order to dig deeper into the topics and problems of island life, Workshop participants are advised to attend the Symposium, taking place immediately before the Workshop. During the Workshop itself, a team of expert mentors shall guide the students through the process of formulating development ideas for the island, learning about the genre of promotional video, as well as the artistic and technical aspects of recording and editing video material.

Side programmes

Assembly of a Japanese Tea Pavilion

The first realised project of the "Anatomy of Islands 2012 – 2016" programme. The pavilion was designed at the Keio University in Tokyo, material was provided by Politecnica di Milano (3 tonnes of wood), cutting was done in Slovenia, and the assembly will take place in the town of Vis, where the Tea Pavilion will remain permanently.

Exhibition of master's theses by students of Politecnica di Milano with the topic of Prilovo Peninsula

A group of architecture students from Politecnico di Milano accepted the Anatomy of Islands' proposal to make a Vis topic the subject of their master's theses. The task was to propose a multifunctional prefabricated energetically self-sufficient structure to be located on the Prilovo Peninsula.

Watercolour exhibition "inVisible"

Davisi Bootharm is exhibiting her work in Vis for the second time. This time it is typical Vis vedutas, views of the town as seen from the sea. D. Bootharm has lived and worked in Europe, Asia, and Australia, and is currently teaching at the Sophia University in Tokyo. Along with working on architecture and urbanism studies, she enjoys painting.

CONTRIBUTING UNIVERSITIES whose students are participating in the workshop

Keio University, Tokyo, Japan
University of Ljubljana, Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia
University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, Split, Croatia
University of Tokyo, Japan
Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris-Val de Seine, Paris, France
Politecnico di Milano, Milan, Italy
University of Maribor, Faculty of Architecture, Maribor, Slovenia
Individual applications of students from other faculties

MENTORS / LECTURERS

Academic mentors

Prof. Hiroto Kobayashi, Tokyo
Assoc. Prof. Tadej Glažar, Ljubljana
Prof. Darko Radović, Tokyo
Prof. Neno Kezić, Split
Prof. Milica Tomić, Graz
Prof. Davisi Bootharm, Tokyo
Prof. Marco Imperadori, Milan
Assoc. Prof. Gabriele Masera, Milan
Prof. Manuela Grecchi, Milan
Kazuya Katagiri, Architect, Tokyo
Assoc. Prof. Laurence Feveile, Paris
Assist. Prof. Aleksander Ostan, Maribor

VIDEO PRODUCTION MENTORS

Valentina Šinjori, prof., Electromechanical School Varaždin, Varaždin, Croatia
Tibor Bün, Master of Information Science, Electromechanical School Varaždin, Varaždin, Croatia
Sunčica Podoreški, prof., Medical School Varaždin, Varaždin, Croatia
Nikola Vnučec, Patrik Šavor, Luka Horvat, Antonio Čukoić, students
Electromechanical School Varaždin, Varaždin, Croatia

WORKSHOP PROGRAMME COMMITTEE

Boško Budisavljević, architect
Ana Jeinić, architect
Ana Jeren, architect

INSTRUCTIONS FOR STUDENTS

Students will primarily be using their own cameras, mobile phones, and tablets. We suggest looking into and learning to work with some of the programmes available online. Organisers will provide auxiliary devices as well as a team of experts who will help and advise the student groups about video recording and editing techniques. Students will be organised into small mixed groups with members from various universities. This year's presentations with the topic of "The Future of Vis" do not have to be made using video techniques only. Students can choose other modes of presentation for their ideas. The only limitation is the duration of each presentation, which must not exceed 10 minutes. On the web-site www.anatomija-otoka.com, under WORKSHOP there is a list of documents (DOCUMENTATION) which the students must review before the start of the workshop.

All additional questions can be sent to the organisers by e-mail: info@anatomija-otoka.com

WORKSHOP DAILY SCHEDULE

MONDAY | 19 | 9 | 2016 | – International University Centre VERN

9:00 Registration of workshop participants

9:30 Welcome address (local government representatives from the town of Vis, Deputy Mayor Antonia Uskok)

Workshop introduction, introducing the mentors and collaborators, selection of student teams

10.30 **"Island of Secrets",** a documentary film about Vis.

11:00 Consultations with mentors in groups

11:30 Group work

20:00 Mentors' work meeting

20:30 Film projection and the presentation of Zlarin "Island Map" Association, Davorka Perić, Vedran Perkov

TUESDAY | 20 | 9 | 2016 |

9:00 Lecture: Hiroto Kobayashi **"Indigenous Architecture and Agile Technology: a detailed overview of projects"**

9:30 Group work

20:30 Reports by groups and mentors

WEDNESDAY | 21 | 9 | 2016 |

9:00 Lecture: Sano Satoshi **"Public/Private Interface for the Regional Community"**

9:30 Group work

20:30 Reports by groups and mentors

THURSDAY | 22 | 9 | 2016 |

9:00 Lecture: Davor Mateković **"TIME- SPACE –EXISTENCE"**

9:30 Group work

20:30 Reports by groups and mentors

FRIDAY | 23 | 9 | 2016 |

9:00 Group work

20:30 Reports by groups and mentors

SATURDAY | 24 | 9 | 2016 |

9:00 Final work on the project presentation

16:00 Internal presentation of student projects

20:00 Public presentation of student projects

SUNDAY | 25 | 9 | 2015 |

11:00 Tea at the Tea Pavilion

MENTORS (in alphabetical order)

Davisi Bootharm, PhD
Centre for Global Discovery, Faculty of Foreign Studies, Sophia University, Japan
(See Symposium abstracts)

Boško Budisavljević, architect
Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Vis, Croatia
(See Symposium abstracts)

Assist. Prof. Laurence Feveile
Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val de Seine, Paris, France

Laurence Feveile, architect DPLG. PhD in Urban Planning. "Habilitation à diriger des recherches" (Degree to supervise research). Researcher MOSAIQUES – LAVUE – UMR CNRS 7218. Permanent Assistant Professor in Ecole Nationale Supérieure d'Architecture Paris Val de Seine teaching architecture, urban design, landscape architecture, history of gardens. Partner of Patrick Berger from 1981 to 1991, working on André Citroën Park in Paris, Britanny School of Architecture in Rennes, new constructions and building rehabilitations, Père Lachaise cemetery, furniture design. International expert in Montenegro (Vrmac peninsula in Boka), Kosovo (urban strategy for reconstruction), Northern Dubrovnik (35 villages destroyed by war).

Tadej Glažar, Ljubljana
University of Ljubljana Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia

Born in 1964 in Kranj, Slovenia. Graduated architecture at the University of Ljubljana in 1990. Postgraduate studies at the Berlage Institute in Amsterdam, The Netherlands 1990-1992. Architectural practice in the Herman Hertzberger and Willem Jan Neutelingsstudios in Rotterdam in 1992 and 1993. Assistant at the Faculty in Ljubljana 1994-2001, assistant professor 2002-2010, associate professor from 2011. Vice Dean for international cooperation since 2004. Lecturer and critic at architectural schools ETH Zurich, Graz, ETSAM Madrid, Nantes, Pamplona, Split, Winterthur, Zagreb, Zaragoza. Architectural studio Glažar Vehovar architects since 1994. Architectural projects won the national Plečnik Award in 2003 and the international Piranesi Award in 2002 as well as other awards in Slovenia and abroad. Editor of Oris magazine (Zagreb) since 1999. External editor of Werk, Bauen + Wohnen magazine (Zurich) since 2014. He writes for magazines AB and Houses (Ljubljana), Mark

(Amsterdam), Werk, Bauen + Wohnen (Zurich). Founder of the Europan Slovenia, part of the international Europan organization – International architectural competitions for young architects. Member of scientific board for tourism at HAZU (Croatian Academy of Sciences and Arts), 2008 and member of the advisory board of association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" since 2013.

prof. Manuela Grecchi
Politecnico di Milano, Milan, Italy

Graduated in Architecture from Politecnico di Milano in 1982, she gets a PhD title in Building Engineering in 1999, with a dissertation on Refurbishment of Historic facades. She is currently Full Professor of Building Architecture at Politecnico di Milano (ABC Department) in the field of technologies, refurbishment and energy retrofit. She is currently Vice Rector at Politecnico di Milano, responsible for Buildings and Properties, and head of the project "Politecnico Sustainable Campus". She teaches "Refurbishment and Energy Retrofit" (Master in Building and Architectural Engineering, taught in English) and "Architectural Technology Studio" (Master in Ingegneria Edile-Architettura, taught in Italian), at the Lecco Campus of Politecnico di Milano. She is head of RE3_Lab, Building Refurbishment and Energy Efficiency Laboratory, at Lecco Campus. She researches on two main topics: Social Housing, and Refurbishment and Energy Retrofit of post 2nd world war building stocks. She takes part in some national and European strategic research projects: about energy saving technologies for building envelope retrofitting in existing multi-storey multi-owner residential buildings (EU (FP7) – EASEE, and Geo-clusters approach to support European energy-efficiency goals (EU (FP7) – GE2O).

prof. Marco Imperadori
Politecnico di Milano, Milan, Italy
(See Symposium abstracts)

Kazuya Katagiri , architect
University of Tokyo, Tokyo, Japan

Kazuya Katagiri, born in 1981, graduated from Illinois Institute of Technology in 2007 and co-founder of Lopez Katagiri ARCHITECTS (Mexico) in 2007 and Katagiri Architecture + Design (Tokyo) in 2014. He also served as a project architect at Kengo Kuma & Associates from 2010 to 2014, in-charging various international projects, such as V&A at Dundee, China Academy of Art's Folk Art Museum. He taught design studio at Universidad de Monterrey in 2009 and currently teaches at Kogakuin University, and also works as a program associate at Kengo Kuma Laboratory at The University of Tokyo.

prof. Neno Kezić
University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, Split, Croatia

Neno Kezić graduated at the University of Zagreb Faculty of Architecture in 1988. After earning his diploma in 1988 he worked at Michael Hopkins and Partners in London, UK. In 1990 he established his own architectural practice Arhipolis Architects, where he works as designer and director. Since 2004 he is a full professor at FGAG (Architectural Faculty) in Split.
He participated in a number of international and national competitions, where he won several awards. Professional awards include the annual award "Bernardo Bernardi" for best interior design in Croatia in 1991 and 1998, annual award "Drago Galić" for best residential architecture in 2002, 35th Zagreb Salon award for interior design and 47th Zagreb Salon award for architecture, and "Vladimir Nazor" award for architecture in 2013.

prof. Hiroto Kobayashi
Keio University, Tokyo, Japan
(See Symposium abstracts)

Assoc. Prof. Gabriele Masera
Politecnico di Milano, Milan, Italy

Graduated in Building Engineering from Politecnico di Milano, Italy, in 1999, he gets a PhD title in 2003 with a dissertation on low-energy houses, related building technologies and assessment methods for sustainability. He is currently Associate Professor at Politecnico di Milano (ABC Department) in the field of innovative construction technologies for sustainability and nearly zero-energy buildings. Besides teaching, he researches widely on these topics, taking part also in some national strategic projects and three European projects: about the use of Phase Change Materials in buildings (C-TIDE – FP5), about the definition of sustainable building innovations in 2030 (Smart-ECO – FP6) and about energy retrofitting of residential buildings (EASEE – FP7). He teaches "Sustainable building technologies" (Master in Building and Architectural Engineering, taught in English) and "Architectural Technology Studio" (Master in Ingegneria Edile-Architettura, taught in Italian) at the Lecco campus of Politecnico di Milano. He is the Director of the Master in Building and Architectural Engineering, an elected member of the Scientific Board of the ABC Department and the scientific director of the Compasso Volante international workshop.

Davor Mateković, architect
PROARH, Zagreb, Hrvatska

Davor Mateković is a Croatian architect, born in Zagreb, Croatia. He graduated in Architecture from the Faculty of Architecture, University of Zagreb. In 1992, he established his own practice PROARH, which has evolved into a multidisciplinary workshop, creating different projects of various functions, typologies, as well as programmatic and spatial dimensions. Proarh's works have been nominated and awarded with a wide variety of national, regional and international architectural prizes, presented in many exhibitions and published in renowned domestic and global profession related publications.

Assist. Prof. Aleksander Saša Ostan
Faculty of Architecture, University of Maribor, Maribor, Slovenia

Aleksander Saša Ostan (1959); free lance architect, active in broad archi-cultural field: planning, building, leading workshops, lecturing, researching, writing (all home and abroad). He is visiting professor at the Department of Architecture/University of Maribor. With N. Pavlin they lead Atelje Ostan Pavlin. He is author of diverse texts (Ethical insights in arts, 2001; The messages of space, 2008; Urgency for new urban policy, 2008; Architectural history, 2013 etc.). He received various (inter)national awards: many for the Celica Hostel, exhibited at the Venice Arch. Biennale 2008, won Golden nest award 2009 (all with Open Circle), Golden pencil arch. awards 2005, 2008 and 2011; Max Fabiani award in 2010 and 2014; nomination for European ECTP award 2010 etc., nomination for Piranesi award 2015 and Plečnik award 2016.

prof. Darko Radović
Keio University, Tokyo, Japan
(See Symposium abstracts)

Sano Satoshi, architect
Eureka, Tokyo, Japan

Principal architect at Eureka, an architectural design & engineering practice he co-founded in Tokyo, 2009. Prior to Eureka he worked with Kengo Kuma and completed a variety of architectural projects in USA, UK, China and Japan. Currently he is pursuing a doctorate in architecture and urbanism at Darko Radović laboratory, Keio University where as an adjunct lecturer/technical assistant he has worked since 2009. In addition to his practice and academic researches, he has been an active member of the society of art, literature and architecture in his local community.

prof. Milica Tomić
Technical University Graz, Graz, Austria

Milica Tomić [Belgrade, Yugoslavia] is an artist and Head of Institute for Contemporary Art at the TU Graz. She explores different genres, methods and practices that centre on investigating, unearthing and bringing to public debate issues related to political violence, economic underpinnings and social amnesia, with particular attention to the short circuit between intimacy and politics. Tomić is a founding member of a New Yugoslav art/theory group Grupa Spomenik [2002]; she conceived and initiated Four Faces of Omarska project and the Working Group FFO[2010]. Tomić has participated in international exhibitions such as 24th Sao Paulo Biennale [1998], 49th/50th Venice Biennale [2001/2003]; 8th International Istanbul Biennial [2003]; Populism, Stedelijk Museum, Amsterdam/Frankfurter Kunstverein [2005]; 15th Sydney Biennale [2006]; Prague Bienniale [2007]; Manufacturing Today/ Trondheim Biennale [2010]; 6th International Biennial of Contemporary Art in Gyumri, Armenia [2008];10th Sharjah Biennial [2011], Odessa Biennial [2013], After Year Zero /Forensis, House of World Cultures, Berlin, Germany [2013/2014], Invisible Violence, Museum of Contemporary Art, Belgrade / Basque Museum-Centre of Contemporary Art, Vitoria [2014]; The School of Kyiv – The Biennial [2015]; Monuments Should Not be Trusted, Nottingham Contemporary [2016]; Red Africa Calvert 22 [2016] etc.

MENTORS FOR VIDEO PRODUCTION

Tibor Bün, Master of Information Science
Electromechanical School Varaždin, Varaždin, Croatia

Professor of information and computer science at the Electromechanical School Varaždin, he graduated at the Faculty of Organisation and Informatics in Varaždin. He teaches subjects in the field of video production and television. He is one of the mentors working with students in the Media Group of the Centre for Excellence in Croatian Language. He designed and founded the first school television MECtv. He started and coordinated several significant projects, most importantly the recently finished project Through School Curriculum to New Content and Methods in Studio Production. He is the leader of the Tambura Orchestra at the Centre for Traditional Culture Varaždin (one of the culture and arts societies with the longest tradition), which won multiple awards at festivals and competitions.

Sunčica Podoreški, prof.
Medical School Varaždin, Varaždin, Croatia

Professor of Croatian Language and Literature, graduated at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. Works at Medical School Varaždin. Mentors students of the Language and Media Group at the Centre for Excellence in Croatian Language. Led numerous student projects in cooperation with the Varaždin County (Choose Your School, Croatian Libraries Day, Lifelong Learning Week, Teachers' Day…). For several years she has been a member of the Expert Working Group for Croatian Language and the head of the state graduation exam marking at the National Centre for External Evaluation of Education.

Valentina Šinjori, prof.
Electromechanical School Varaždin, Varaždin, Croatia

Professor of Croatian Language and Literature, graduated at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. In addition to Croatian language, she teaches Media projects to junior and senior high school students in the media technician programme. She is one of the founders of the first school television with headquarters at the Electromechanical School. For six years she has been the head of the Centre for Excellence for Croatian Language, a unique project of the Varaždin County, bringing together gifted and interested students from all Varaždin County schools in three workshops: Language Workshop, Media Workshop and Drama Workshop. She is a member of the Expert Working Group for the creation of state graduation exam questions at the National Centre for External Evaluation of Education and a long-term marker of state graduation exams. She is also a writer, has won multiple awards at kajkavian poetry recitals, and published her own collection of kajkavian poetry. She has also published poetry, stories, and plays in numerous periodicals (Kaj, Kolo, Hrvatski sjever, Večernji list…) She has participated in several EU projects as expert assistant and student mentor – ACES, Through School Curriculum to New Content and Methods in Studio Production…

WORKSHOP ASSISTANTS

Ana Jeinić, architect
The Institute of Architectural Theory, Art History and Cultural Studies, Graz, Austria

Ana Jeinić is a doctoral student at the Institute of Architectural Theory, Art History and Cultural Studies in Graz, where she taught from 2010 to 2015. She was born in Banjaluka, graduated in architecture and studied philosophy in Graz. During her graduate studies she was a scholar at the IUAV University in Venice and the Technical University in Delft, and

as part of her doctoral studies she was a visiting researcher and lecturer at the University of Edinburgh. She is the co-author and co-editor of the book "Is There (Anti)Neoliberal Architecture?" with Anselmo Wagner. Her current curatorship project Architecture After the Future was awarded the Margharete Schütte-Lihotzky scholarship and promoted by the pan European Future Architecture Platform. In her many years of research, Ana Jeinić has been analysing the relationship between architectural concepts and political strategies in the era of neoliberalism, as well as the possibilities of contemporary architectural utopias.

Ana Jeren, architect
Studio Arhing, Zagreb, Croatia

Ana Jeren, architect and urbanist, was born on 22 July 1985 in Zagreb. Following language grammar school, she enrolled the Faculty of Architecture at the University of Zagreb, where she graduated in 2011. She works as an architect in an architectural bureau. She has been a member of the Anatomy of Islands team from the very beginning as an organisation collaborator and web-administrator.